

วิกฤติ วิกิชาวเล

วิกฤติ วิกิชาวเล

บรรณาธิการ

ปรีดา

คงแป้น

กองบรรณาธิการ

สุภาภรณ์

จรรยาตติกุล

จิรวรรณ

ชูชำนานู

กอแก้ว

วงศ์พันธุ์

ปราโมทย์

แสนสวัสดิ์

จำนงค์

จิตรนิรัตน์

โชคดี

สมพรหม

ไมตรี

จงไกรจักร์

พิชิต

ไพศาลโอภาส

ศรินันต์

สุวรรณโมลี

วิโชติ

ไกรเทพ

ภาพถ่าย

จัดทำโดย

มูลนิธิชุมชนไท

สนับสนุนโดย

- สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กระทรวงวัฒนธรรม
- สำนักงานปฏิรูป
- สำนักกิจการชาติพันธุ์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

วิกฤติ วิกิชาวล

โดย

ปรีดา คงแป้น และคณะ

คำนิยม

วิกฤติวิถีชาวลและท่อนวิกฤตสังคมไทย

ปรีดา คงแป้น และคณะ ได้สัมผัสชีวิตของคนเล็กคนน้อย คนยากคนจน คนด้อยโอกาส คนชายขอบ คนไร้รัฐ และคนถูกทอดทิ้งอีกนานาประเภทมาเป็นเวลาช้านาน และนำมาบอกกล่าวให้สังคมได้รับรู้ด้วยความเอื้ออาทร ทั้งต่อคนทุกข์ยาก และต่อคนที่ไม่รู้ถึงความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์เหล่านี้ ถ้าท่านได้อ่านวิกฤติวิถีชีวิตชาวลที่รวบรวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ แล้วลองสมมติว่าตนเองเป็นชาวเลคนหนึ่งในเขาเหล่านั้น จะรู้สึกถึงเครื่องจักรกลอันมหึมาของการพัฒนาที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง ที่กำลังบีบวิถีชีวิตของชาวลที่อยู่กับธรรมชาติชายฝั่งทะเลอันดามันของประเทศไทยมาช้านาน เข้ามาทุกที บีบคั้นทั้งที่อยู่อาศัย บีบคั้นทั้งการทำมาหากิน และเศรษฐกิจ บีบคั้นทั้งสุสานของบรรพบุรุษที่จิตวิญญาณยังสัมพันธ์อยู่กับลูกหลานของเขา การบีบคั้นวิถีชีวิตทุกทิศทุกทางเช่นนี้ ต้องถือเป็นการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (genocide) กันทีเดียว

ที่จริงการพัฒนามันไม่จำเป็นต้องเป็นเช่นนั้น

ประเทศไทยมีทุนต่างๆ มากพอ ทั้งทุนทางธรรมชาติแวดล้อม ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางศาสนธรรม ทุนภาครัฐ ทุนภาคธุรกิจเอกชน เป็นต้น ที่มากเกินไปที่จะพัฒนาโดยเคารพศักดิ์ศรี และคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนทุกคน และจัดการการพัฒนาที่คนไทยไม่ทอดทิ้งกัน ทุกคนได้รับประโยชน์ และเป็นประโยชน์ต่อกัน และกัน เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลทั้งระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม อันเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

เราได้ทำการพัฒนาแบบแยกส่วนที่เอาเงินเป็นตัวตั้งมานานพอแล้ว นานพอที่น้ำตาของคนจน คนเล็กคนน้อยจะไหลท่วมแผ่นดิน นานพอที่จะทำลายรากฐานทางวัฒนธรรม หรือการอยู่ร่วมกัน และทำลายสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติเสียหายยับเยินมากเกินไปแล้ว มากเกินที่ลูกหลานของเราจะได้อาศัยอยู่อย่างปกติสุขต่อไปในอนาคต

เราพัฒนาอย่างเดิมต่อไปไม่ได้อีกแล้ว

เราต้องการโมเดลการพัฒนาใหม่ เป็นโมเดลที่เคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะของคนเล็กคนน้อย คนยากคนจน เป็นการพัฒนาอย่างบูรณาการที่คำนึงถึงประโยชน์สุขของคนทั้งมวลด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์

ทุนต่างๆ ของประเทศไทยมีมากเกินพอที่จะจัดการเชื่อมต่อให้เกิดประโยชน์สุขของคนทั้งมวลอย่างยั่งยืน แต่ในการนี้ต้องการทุนอีกประเภทหนึ่ง นั่นคือทุนของการมีหัวใจแห่งความเป็นมนุษย์ ทุนของการมีหัวใจของความเป็นมนุษย์จะไปเชื่อมต่อทุนอื่นๆ เข้าด้วยกัน เพื่อประโยชน์สุขของคนทั้งมวล เมล็ดพันธุ์แห่งหัวใจของความเป็นมนุษย์ฝังลึกอยู่ในหัวใจของมนุษย์ทุกคนอยู่แล้วในฐานที่เป็นมนุษย์ ถ้าได้รดน้ำ พรวนดิน เมล็ดพันธุ์แห่งหัวใจของความเป็นมนุษย์นี้ก็จะงอก และเติบโตแผ่ไพศาลออกมา

ผมขอขอบคุณปรีดา คงแป้น และคณะ ในฉันทะ และวิริยะอุตสาหะอย่างต่อเนื่องยาวนาน ในการนำเรื่องราวของคนเล็กคนน้อย คนยากคนจน คนด้อยโอกาส คนชายขอบ คนไร้รัฐ ฯลฯ มาเสนอต่อสังคมด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์ ขอให้ความพยายามของเขาเหล่านี้ เป็นประดุจการรดน้ำพรวนดิน ให้เมล็ดพันธุ์แห่งหัวใจของความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในคนทุกคน งอกงามแผ่ไพศาลให้ประเทศไทยสามารถจัดการการพัฒนาแบบใหม่ที่คนไทยไม่ทอดทิ้งกัน ช่วยกันทำให้แผ่นดินนี้ศักดิ์สิทธิ์ที่คนทุกคน โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ เพศ ผิวพรรณ เชื้อชาติ ศาสนาใดๆ มีสิทธิและความชอบธรรมที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี และมีประโยชน์ต่อกัน มีศานติสุขไปชั่วกาลนาน

ประเวศ วะสี

ประธานคณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป (คสป.)

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ	7
วิถีที่คงอยู่... คู่ทะเล	10
ผลพวงการพัฒนา... ก่อความเหลื่อมล้ำ	15
วันที่หมู่บ้าน และชายหาด... ของหนูอาจหายไป	28
ชุมชนชาวเลใต้บาหลิว ใช้วัฒนธรรมสู้... เพื่อดำรงตัวตน	39
เราจะปกป้องสุสานวิญญาณบรรพบุรุษ	46
ชีวิตเรา... ชาวเล เรียบง่ายบนความทุกข์	65
ประเพณีประจำปี ความหมายของการรวมญาติ... ชาวเล	74
มอแกน ดวงตาอันเก่าแก่แห่งอันดามัน	90
โศกนาฏกรรมเล็กๆ บนเกาะเล็กๆ ที่กำลังจะถูกลืม	97
จดหมายจากมอแกน	101

ทวงคืน ‘สุสานอูรักราโว้ย’ ในเกาะเฮ	104
พิธีหล่อโบริงของมอแกนเกาะสุรินทร์ ลมหายใจแผ่วเบาของอันดามัน	124
วิถีชีวิตประมง... วิถีชาวเลอันดามัน... กับมิติ ครม. ฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล	130
ปฏิรูปประเทศไทย... โหนดเลยต้องปล่อยให้ชาวเล ถูกจับไล่	133
หนี้กรรม... หนี้คน... หรือหนี้ชีวิต... ชาวเลราโว้ย	137
ขอสายรุ้งแห่งความหวังอันเจิดจ้า ทาบทางชีวิตชาวมอแกน	144
วิถีชีวิตมอแกน ความงามท่ามกลางโลกทุนนิยม	154

กิตติกรรมประกาศ

หนังสือ วิกฤติ วิกิชาวเล นี้จะเกิดขึ้นไม่ได้ หากไม่ได้เพื่อนๆ และ ภาควิชาความร่วมมือ ที่มีความพยายามอย่างยิ่ง ในการร่วมกันผลักดันการ แก้ปัญหาชาวเล ทั้งในระดับพื้นที่ และระดับนโยบายมาอย่างต่อเนื่อง ขอขอบคุณสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดร.นฤมล อรุโณทัย และคณะที่ทำการศึกษารวบรวมสะท้อนปัญหาชาวเลในเชิงวิชาการ และนำเสนอแนวคิดพื้นที่สังคมวัฒนธรรมพิเศษชาวเล ขอขอบคุณศูนย์ มานุษยวิทยาสิรินธร ที่เป็นกำลังหลักในการผลักดันเป็นมติ ครม.เพื่อ พื้นที่วิถีชีวิตชาวเล และที่นำเสนอปัญหาเข้าที่ประชุมคณะกรรมการ บูรณาการแก้ปัญหาชาวเล ในปัจจุบัน

ขอขอบคุณ ดร.ม.ร.ว.อศิน รพีพัฒน์ และ รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม ที่เป็นแบบอย่างให้คนรุ่นหลังได้คำนึงถึงคนตัวเล็กตัวน้อย ขอขอบคุณ พลเอก สุรินทร์ พิภูลทอง ประธานคณะกรรมการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และคุณเตือนใจ ดีเทศน์ ที่หนุนช่วยการแก้ปัญหาชาวเลอย่างเต็มที่มา โดยตลอด

สำหรับการเขียนเล่าเรื่องราววิถีชีวิตชาวเล ในเล่มนี้ต้องขอบคุณ กอแก้ว วงศ์พันธุ์ ปราโมทย์ แสนสวัสดิ์ และชูลีพร บุตรโคตร รวมทั้งคนอื่นๆ ที่สะท้อนเรื่องราวได้อย่างละเอียด

ขอบคุณ วิโชติ ไกรเทพ ช่างภาพประจำชาวเล ไม่ว่าชาวเลจะมีงานที่ไหน วิโชติ ก็ตามไปเก็บภาพทันที ต้องยกให้เป็นช่างภาพที่มีภาพชาวเลมากที่สุดในอันดามัน และขอบคุณ สิริณี ยมนา และ เพียว ปรทีปไพศาลกุล เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจังหวัดภูเก็ต ที่ไม่เคยทอดทิ้งปัญหาของชาวเล

ที่สำคัญ คือ ทีมขับเคลื่อนในสนามที่เคียงข้างพี่น้องชาวเล ทั้ง ไมตรี จงไกรจักร์, จำนงค์ จิตรนิรัตน์, โชคดี สมพรหม, สนชัย ฤทธิชัย, ภูวนารถบัวเนียม, ชาญวิทย์สายวัน, พลสิษฐ์ถาวรล้ำเลิศ, มณฑา อัจฉริยกุล, ภควินท์ แสงคง, และมณฑลธิ์ เนื้อทอง รวมทั้งเครือข่ายผู้ประสพภัยสึนามิ เครือข่ายสิทธิคนจนพัฒนาภูเก็ต เครือข่ายการแก้ปัญหาคีนส์สัญชาติคนไทย : ไทยพลัดถิ่นเครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคม และการเมือง (คปสม.) และขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม ที่สนับสนุนการแก้ปัญหาของชาวเลมาโดยตลอด

ขอบคุณนักวิชาการที่ชี้แนะแนวทางทั้ง ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ อ.คมสัน โพธิ์คง และ ดร.กิตติศักดิ์ ปกติ ฯลฯ ขอบคุณเพื่อนสื่อมวลชนทุกท่านที่สะท้อนปัญหาชาวเลสู่สังคม โดยเฉพาะคุณภาสกร จำลองราช จากโครงการนักข่าวคนชายขอบ ที่สนับสนุนโดย สสส.

ขอบคุณสำนักงานปฏิรูป ที่สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนมาอย่างต่อเนื่อง ขอบคุณผู้อำนวยการสำนักกิจการชาติพันธุ์ กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ที่สนับสนุนงานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล ขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่สนับสนุนงานเยาวชนชาวเล ขอบคุณกระทรวงวัฒนธรรม และเจ้าหน้าที่วัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต พังงา สตูล กระบี่ และระนอง ที่กรุณาช่วยประสานงาน และให้ข้อมูลเป็นอย่างดี ขอคุณสุวัฒน์ คงแป้น และน้องๆ มูลนิธิชุมชนไท ที่หนุนช่วยการทำงานทุกครั้ง

นอกจากนี้ ขอขอบคุณทุกๆ ท่านที่ช่วยกันแก้ปัญหาชาวเล แต่ยังไม่ได้เอ่ยนามถึง

มูลนิธิชุมชนไท
5 พฤศจิกายน 55

วิถีที่คงอยู่... คู่ทะเล

กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล เป็นชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมของชายฝั่งทะเลอันดามัน ที่อาศัยหาอยู่หากินกับทะเลอันดามันมาเป็นเวลานาน จากงานศึกษาวิจัยของนักวิชาการหลายท่าน รวมทั้งการร่วมกันทำผังตระกูลของชาวเล พบว่าวิถีที่สืบทอดกันมายาวนานนี้ไม่ต่ำกว่า 300 ปี พูดได้ว่าคนกลุ่มนี้อาศัยมาก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล เป็นกลุ่มที่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายหาอยู่หากินกับธรรมชาติ ไม่สะสม มีบุคลิกลักษณะรักอิสระ สันโดษ ประณีตระนอมสูง เคารพธรรมชาติ บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และบรรพบุรุษ ยังขาดความรู้และความเข้าใจในสิทธิ และเข้าถึงข้อมูลความรู้ทางกฎหมายมักจะถูกเอาเปรียบจากคนอื่น ๆ

ดร.นฤมล อรุโณทัย จากสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระบุว่า “ชาวเลเป็นกลุ่มเปราะบาง ที่สังคมจะต้องปกป้องดูแล” เพื่อให้คงวิถีชีวิตวัฒนธรรมได้อย่างมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับกลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมืองอื่นๆ

พิธีหล่อโอง ชุมชนชาวเลราไว๋ จังหวัดภูเก็ต

ปัจจุบันมีชุมชนชาวเล 41 ชุมชน จำนวน 2,758 ครัวเรือน มีประชากรประมาณ 12,000 คน กระจายใน 5 จังหวัดอันดามัน คือ ภูเก็ต 5 ชุมชน พังงา 20 ชุมชน ระนอง 3 ชุมชน กระบี่ 10 ชุมชน และสตูล 3 ชุมชน

กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มมอแกน : เป็นกลุ่มชาวเลที่มีวิถีหาอยู่หากินกับทะเลมากกว่าบนฝั่ง ส่วนใหญ่ยังสื่อสารกันเป็นภาษามอแกน และอาศัยตามเกาะต่างๆ เช่น เกาะเหลา เกาะสินไห เกาะช้าง และเกาะพยามในจังหวัดระนอง หมู่เกาะสุรินทร์ ในจังหวัดพังงา และบางส่วนในบ้านราไว๋จังหวัดภูเก็ต มีประชากรกว่า 2,100 คน

กลุ่มมอแกน : เป็นกลุ่มที่อาศัยตั้งบ้านเรือนชายฝั่งทะเล มีวิถีชีวิตผสมผสานกับสมัยใหม่ เช่น หมู่บ้านชาวเลชายฝั่งทะเลกว่าสิบหมู่บ้านในจังหวัดพังงา ภูเก็ต และเกาะพระทอง ประชากรประมาณ 3,700 คน

กลุ่มอุรักราโว้ย : เป็นชาวเลที่มีภาษาพูดเฉพาะแตกต่างจากมอแกน และมอแกน เป็นกลุ่มที่อาศัยตามเกาะต่างๆ ในจังหวัดสตูล ภูเก็ตบางส่วน และกระบี่ เช่น เกาะลันตา เกาะพีพี ฯลฯ มีประชากรประมาณ 6,200 คน

ชาวเลทั้งสามกลุ่ม มีวิถีทางวัฒนธรรม การแสดง และพิธีกรรมที่แตกต่างหลากหลาย และน่าสนใจ อาทิเช่น พิธีไหว้หลาพ้อตาหรือโต๊ะตามความเชื่อของแต่ละพื้นที่ พิธีนอนหาด พิธีลอยเรือ พิธีอาบน้ำมนต์ งานกินข้าวกลางบ้าน การแสดงร้องเงี้ยว และกาหยง ฯลฯ

พิธีไหว้เรือ

พิธีลอยเรือของชุมชนชาวเลลิเฮอร์

กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล มีปัญหาเหมือนกับชนเผ่าพื้นเมืองในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศไทย กล่าวคือได้รับผลพวงจากการพัฒนาสมัยใหม่ที่ไม่สมดุล ส่งผลกระทบต่อชนกลุ่มน้อย

สำหรับชาวเลมีผลกระทบมาจากการพัฒนาพื้นที่อันดามัน เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวระดับโลก และการประกาศเขตอุทยานทางทะเล หรือประกาศอื่นๆ ของรัฐ ส่งผลให้เบียดขับวิถีชีวิตวัฒนธรรมคนกลุ่มนี้ ทั้งความต้องการในการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว ทำให้ชาวเลถูกขับออกจากพื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ประกอบพิธีกรรม ก็ถูกยึดด้วยวิธีการต่างๆ รวมทั้ง การใช้พื้นที่ทางทะเล สำหรับบริการนักท่องเที่ยว และการประกาศเขตหวงห้ามของรัฐ ที่มีมาทีหลัง ทำให้ชาวเลไม่มีสิทธิ

เข้าไปหากินในที่ทำกินดั้งเดิมที่เคยหากินมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ทั้งๆ ที่รัฐธรรมนูญไทยรับรองสิทธิตามจารีตประเพณีดั้งเดิม แต่ไม่มีผลในทางปฏิบัติ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของชาวเลตกต่ำลงเรื่อยๆ ชาวเลจึงเป็นเสมือนพลเมืองชั้นสองของประเทศไทย

พิธีไหว้บ่าลัยชุมชนชาวเลบ้านราไวย์ จังหวัดภูเก็ต

พิธีไหว้เรือบ้านหินลูกเดียว จังหวัดภูเก็ต

ผลพวงการพัฒนา... ก่อความเหลื่อมล้ำ

พบว่าชาวเลมีปัญหาครอบครัว จมน้ำเสียชีวิตโดยรวมเข้าขั้นวิกฤติ ซึ่งสรุปปัญหาที่สำคัญของชาวเล ได้ ดังนี้

ปัญหาไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย : เมื่อเอกสารสิทธิ อยู่เหนือสิทธิชุมชนดั้งเดิม

ด้วยเหตุที่ชาวเลยึดถือว่าที่ดิน และทะเลเป็นทรัพย์ที่ทุกคนใช้ร่วมกัน ชาวเลโดยส่วนใหญ่จึงไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย เพราะไม่มีเอกสารสิทธิที่ดิน แม้ว่าการศึกษาวิจัยระบุว่า ชาวเลอาศัยมาเป็นเวลานานกว่า 300 ปี แต่หลายชุมชนอยู่ในที่ดินของหน่วยงานรัฐ เช่น ป่าชายเลน ที่สาธารณะ กรมเจ้าท่า ราชพัสดุ ป่าสงวนแห่งชาติ และเขตอุทยาน บางชุมชนมีเอกชนมาอ้างสิทธิเหนือที่ดินโดยออกเอกสารทับที่ชุมชน และฟ้องขับไล่ชาวเล ขณะนี้มีชุมชนชาวเลที่ไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย ถึง 28 แห่ง

อย่างไรก็ตาม หลังจากประสบภัยสึนามิ กรมเจ้าท่าทำหนังสือชี้แจงต่อ คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ธรณีพิบัติว่า ชาวเลสามารถ สร้างบ้านเรือนในที่ชายทะเลเดิมได้เพราะอาศัยมาก่อนการประกาศเขต ของกรมเจ้าท่า เช่น ชุมชนชาวเลเกาะเหลา จังหวัดระนอง ชุมชนชาวเล บ้านสั้งกะอู้ จังหวัดกระบี่ เป็นต้น

ชุมชนชาวเลที่มีเอกชนอ้างสิทธิเหนือที่ดิน และมีแนวโน้มที่จะมี ปัญหาอย่างชัดเจน คือ ชุมชนชาวเลอูร์กราวัยเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ชุมชนชาวเลอูร์กราวัยบ้านแหลมตง เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ และชุมชน ชาวเลเกาะสีเھر จังหวัดภูเก็ต

สำหรับชุมชนชาวเลบ้านราไวย์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต มีจำนวน 255 ครัวเรือนกว่า 2,000 คน เริ่มถูกฟ้องขับไล่แล้ว 10 ครอบครัว และศาลชั้นต้นตัดสินให้ 2 ครอบครัวออกจากพื้นที่ ขณะนี้อยู่ระหว่างการอุทธรณ์ ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะถูกทยอยฟ้องทั้งหมด ชาวเลเกือบทั้งชุมชนไม่มีความรู้ทางกฎหมาย หลายคนพูดภาษาไทยได้แต่ไม่เข้าใจลึกซึ้งจึงกลัวการไปศาลเป็นอย่างมาก

การขาดกรรมสิทธิ์ที่ดินส่งผลกระทบต่อความมั่นคง และสวัสดิการอื่นๆ เช่น ต้องใช้น้ำประปาไฟฟ้า ราคาแพงกว่าคนทั่วไป 2 ถึง 3 เท่าเพราะซื้อแบบต่อฟอง ขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานท้องถิ่น เช่น ชุมชนราไวย์ บ้านบางหลังต้องใช้เทียน/ตะเกียง ต้องใช้น้ำบ่อ ไม่มีห้องน้ำ ไม่มีที่ระบายน้ำ ฯลฯ

งานกินข้าวกลางบ้านชาวเลราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ปัจจุบันมีเอกชนอ้างสิทธิ์ในที่ดินโดยออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินทับชุมชน และฟ้องขับไล่ชาวเลกลุ่มนี้

สุสาน และพื้นที่ทางจิตวิญญาณ ถูกคุกคาม

ชาวเลมีพิธีกรรมหลายอย่าง เช่น พิธีลอยเรือ การไหว้บูชาหลา หรือโต๊ะที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีนอนหาด ซึ่งเป็นการรวมญาติ และทำพิธีสะเดาะเคราะห์เสี่ยงทาย งานกินข้าวกลางบ้าน พิธีอาบน้ำมนต์ ฯลฯ ดังนั้น ทั้งสุสาน และพื้นที่พิธีกรรมจึงเป็นแหล่งรวมจิตวิญญาณ และสืบทอดจารีตประเพณีของชาวเล ที่มีมาดั้งเดิม

พิธีนอนหาด “หาดไม้ขาว” ของชาวเลจังหวัดภูเก็ต
ปัจจุบันมีการก่อสร้างโรงแรมชาวเลไม่มั่นใจว่าพื้นที่หาดสาธารณะ
จะถูกปิดเหมือนหาดอื่นๆ ในภูเก็ตหรือไม่

แต่เมื่อมีนโยบายการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการรุกรานที่ดินสุสาน และยึดพื้นที่พิธีกรรมของชาวเลไปเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ชาวเลบางชุมชนไม่มีพื้นที่เพื่อทำพิธีกรรม สุสานชาวเลหลายแห่งถูกอ้างสิทธิครอบครองโดยนายทุน/ผู้มีอิทธิพล เช่น ที่เกาะพีพี โรงแรมสร้างทับสุสานชาวเล ที่ภูเก็ตชาวเลไม่สามารถเดินเข้าออกสุสานได้ เพราะเอกชนที่อ้างเป็นเจ้าของที่ดินทำประตูปิดสุสาน หากมีผู้เสียชีวิต

ต้องขอกุญแจไปเปิดสุสานเพื่อนำศพเข้าไปฝัง ปัจจุบันมีพื้นที่สุสาน และพื้นที่พิธีกรรม กำลังถูกคุกคาม ไม่ต่ำกว่า 15 แห่ง

ปัญหาที่ทำกินดั้งเดิมในทะเล ถูกแย่งชิงจากกฎหมายและนโยบาย

แต่เดิมชาวเล หากินตามเกาะแก่ง ท้องทะเล และหน้าหาด โดยใช้อุปกรณ์ประมงแบบพื้นบ้าน แต่นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้ชายหาด ท้องทะเล และแหล่งดูปะการังถูกยึดเป็นพื้นที่สำหรับนักท่องเที่ยว เมื่อชาวเลเข้าไปวางเครื่องมือตกปลา ปู กุ้ง อาจต้องเผชิญกับความเสี่ยง เนื่องจากถูกทำลายโดยนักท่องเที่ยวหรือกลุ่มคนของบริษัท

ที่ผ่านมา มีชาวเลถูกคุกคามเกือบถึงชีวิต โดยการตัดสายลมในขณะดำน้ำหาปลาบริเวณที่กันไว้ให้นักท่องเที่ยว ในขณะที่ไปแจ้งความตำรวจก็ไม่ได้สนใจมากนัก และบ่อยครั้งถูกนักท่องเที่ยวดำนํ้าแอบปล่อยปลาในลอบ แทนที่จะมีรายได้กลับเป็นภาระที่เพิ่มขึ้นในการซ่อมหรือซื้อเครื่องมือใหม่

ชุมชนน้ำเขียว อำเภอดงตาล จังหวัดพังงา เป็นที่จอดเรือและหากินของชาวเลมายาวนาน แต่มีเอกชนอ้างสิทธิ์ฟ้องขับไล่ รวมทั้งมีการข่มขู่ คุกคาม

ชาวเล ถูกเจ้าหน้าที่อุทยานจับกุม ต้องไปกู้หนี้ระบบมาประกันตน..
แม้จะมีมติ ครม. ให้ผ่อนปรนการทำกินแบบดั้งเดิม

เนื่องจากนโยบายรัฐบาลที่ประกาศพื้นที่อุทยานทางทะเลทับซ้อนพื้นที่ทำกินดั้งเดิมของชาวเล ทำให้การเข้าไปทำกินผิดกฎหมาย ในระหว่างปี 2553-2555 มีชาวเลถูกเจ้าหน้าที่อุทยานจับกุมพร้อมยึดเรือ อุปกรณ์ และสัตว์น้ำอย่างน้อย 32 ราย

ในจำนวนนี้มีจำนวน 17 รายแล้วที่อัยการสั่งไม่ฟ้องเพราะไม่มีความผิด แต่สัตว์น้ำที่ถูกยึดเน่าเสีย รวมทั้งเรือ และอุปกรณ์ที่ถูกยึดไว้นานหลายเดือนก็เสียหาย ซึ่งชาวเลไม่ได้รับค่าชดเชยแต่อย่างใด และมีการจับกุมชาวเลอีก 9 คน โดยเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ซึ่งต้องมีเงินประกันคนละ 50,000 บาท ในขณะที่มีการห้ามมิให้ใช้บุคคลประกันตัว และกระบวนการขอสนับสนุนจากกองทุนยุติธรรมเป็นไปอย่างล่าช้า ทำให้ชาวเลต้องเป็นหนี้ในระบบในอัตราดอกเบี้ยสูง 120 บาท ต่อวัน (เงินต้น 10,000 บาท) ไปประกันตัว การถูกจับกุมส่งผลให้ครอบครัวชาวเลต้องมีหนี้สินเพิ่มขึ้นจำนวนมาก เพราะก่อนการออกทะเล ชาวเลต้องกู้เงินเพื่อเป็นค่าอาหารของคนในครอบครัว และซื้อน้ำมัน ข้าวสารอาหารแห้ง ยา อุปกรณ์การประมง ฯลฯ เพื่อออกทะเล

มติคณะรัฐมนตรีให้
ผ่อนปรนการทำกินในวิถี
ดั้งเดิมจึงไม่มีผลในทางปฏิบัติ
การรुक้าเขตประมงพื้นบ้าน
ของเรือประมงพาณิชย์ บ่อย
ครั้งที่เกิดปัญหาเรืออวนลาก
อวนรุนขนาดใหญ่เข้ามาใน
เขตประมงพื้นบ้าน และลาก
ทำลายเครื่องมือประมงของ
ชาวเลไปด้วย โดยที่ชาวเล

ไม่มีหนทางในการป้องกัน หรือเรียกร้องค่าเสียหายใดๆ คำบอกเล่าของ
ชาวเล “เราดำน้ำลงไปเห็นฝูงปลา และตักมาได้สัก 100 โล แบ่งกัน
กิน และขายมีรายได้กันทั้งชุมชน แต่ก่อนค้าเห็นเรือลำใหญ่เข้ามาแล้ว
ปลาฝูงนี้หมดแน่ เขาลากไปที่ละหลายตันเข้ามาในเขตพื้นบ้านก็ไม่มี
ใครจับ หากเรือใหญ่มาเราก็อุดกันทั้งชุมชน”

ข้อจำกัดที่เกิดขึ้น ทำให้ชาวเลต้องออกหากินไกล และดำนํ้าลึก ขึ้นกว่าเดิม ประมาณ 30-50 เมตร หลายคนเกิดอาการน้ำหนึบ ทำให้ พิการเป็นอัมพฤต ออกทะเลไม่ได้อีกตลอดชีวิต

งานศึกษาวิจัยของสถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระบุว่า วิถีดั้งเดิมชาวเลยากจะเปลี่ยนแปลงได้โดยง่าย เหตุผลเพราะ ความชำนาญในการอยู่กับท้องทะเลเป็นปัจจัยสำคัญ ฉะนั้นการเปลี่ยน จากการทำประมงหรือหาของทะเลไปทำอาชีพอื่น จึงไม่ใช่ทางเลือกอัน ดับต้นๆ เหตุผลที่สอง คือ ความไม่คุ้นชินกับคนภายนอก เพราะความ รู้สึกต่ำต้อยกว่าคนกลุ่มอื่นเนื่องจากถูกกดทับทางชาติพันธุ์มานาน เหตุผลที่สาม คือการศึกษาที่สัมพันธ์กับงาน อย่างน้อยต้องจบการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นปัญหาสำคัญสำหรับชาวเลรุ่นใหญ่ ซึ่งเป็น กลุ่มแรงงานในการหารายได้ของครอบครัวที่ส่วนใหญ่จบการศึกษา เพียงแค่ระดับประถมศึกษา

ดังนั้นการเปลี่ยนอาชีพไปทำงานบริษัทที่มีความมั่นคงและมี ระบบสวัสดิการดีจึงเป็นไปได้ยาก ส่วนใหญ่รับจ้างใช้แรงงาน เช่น รับจ้าง รับเงินรายวันทั่วไป หรือใช้ความชำนาญของความเป็นชาวเล อาทิ ความ รู้เรื่องสัตว์ทะเล ความรู้เรื่องคลื่นลมทะเล ความชำนาญในการดำน้ำ ความชำนาญในการขับเรือ เป็นใบเบิกทางแทรกเข้าไปสู่แรงงานของภาค ธุรกิจท่องเที่ยว เช่น รับจ้างขับเรือให้นักท่องเที่ยว เป็นพนักงานพานัก ท่องเที่ยวไปดำน้ำ เป็นไกด์นำเที่ยวทางทะเล และดูแลความปลอดภัย ของนักท่องเที่ยว และเป็นความต้องการของเจ้าของบริษัทท่องเที่ยว เนื่องจากชาวเลมีความรู้เรื่องทะเล สามารถอธิบายให้นักท่องเที่ยวรับ ทราบข้อมูลที่ต้องการ และชาวเลรู้เรื่องสัตว์มีพิษ และการเอาตัวรอด

ในทะเล ชำนาญกว่านักดำน้ำกลุ่มอื่นๆ แต่อาชีพดังกล่าวมีความเสี่ยงในเรื่องความมั่นคง เนื่องจากฤดูกาลท่องเที่ยวมีเพียงระยะเวลาสั้นๆ ในช่วงหน้าแล้งเท่านั้น เมื่อหมดช่วงฤดูท่องเที่ยวชาวเลก็จะถูกเลิกจ้าง และกลับมาทำใหม่เมื่อฤดูท่องเที่ยวมาถึง ขณะที่อาชีพประมง และหาของทะเลสามารถทำได้ตลอดปี

ปัญหาไร้สัญชาติ ไร้สิทธิขั้นพื้นฐาน

เมื่อ 18 กันยายน 2550 ในสมัยพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย ได้เสนอแนวทาง และหลักการกำหนดสถานะให้ชาวมอแกน 724 คน ต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งหลังจากนั้น มีชาว

มอแกนที่อาศัยที่หมู่เกาะสุรินทร์ 94 คน ได้รับบัตรประชาชนโดยการเพิ่มชื่อในทะเบียนราษฎรถือว่าเป็นผู้ตกหล่นทางทะเบียน แต่ยังมีชาวมอแกนกว่า 600 คน ที่เกาะเหลา เกาะช้าง และเกาะพยาม ไม่ได้บัตรประชาชน เป็นเพียงการขึ้นทะเบียนสถานะบุคคล หรือบัตรเลข 0 ซึ่งทำให้คนกลุ่มนี้ไม่มีสิทธิในบริการพื้นฐานของรัฐ เช่น สิทธิในการรักษาพยาบาล เบี้ยยังชีพ สิทธิในการเดินทางออกนอกพื้นที่ และสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองแรงงาน ซึ่งทำให้มีโอกาสถูกข่มขู่ และเรียกเก็บเงินในฐานะคนที่ไม่มีบัตรประชาชน

แม้จะมีความพยายามเสนอให้เพิ่มชื่อในทะเบียนราษฎรเป็นผู้ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรให้มอแกนที่เหลือ เช่นเดียวกับเกาะสุรินทร์ แต่ก็ไม่เป็นผล เพราะกระบวนการแก้ปัญหาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยังมีข้อจำกัด ทั้งกฎระเบียบที่ไม่สอดคล้องกับชาวเล ความไม่เข้าใจของเจ้าหน้าที่ และการไม่ได้สนใจแก้ปัญหาคนชายขอบอย่างจริงจัง ฯลฯ

ตุลาคม 2555 มีชาวเลที่ไม่มีบัตรประชาชนในชุมชนบ้านราไวย์ป่วยหนักต้องเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาล และเสียชีวิต ญาติไม่สามารถนำศพออกมาจัดการฝังตามประเพณีได้ เนื่องจากไม่ได้รับสิทธิในการรักษาพยาบาลฟรี จึงต้องหาเงินมาจ่ายค่ารักษาพยาบาล จำนวน 50,000 บาท ก่อนจึงจะนำศพออกมาได้ ชาวเลไม่มีเงินจำนวนนั้น จึงต้องทำสัญญาผ่อนชำระเดือนละ 500 บาท (โดยสถาบันวิจัยสังคมจุฬาฯ จ่ายเงินงวดแรกให้ 4,000 บาท) มีเสียงสะท้อนว่า ตอนมีชีวิต นายไต้เบนยากจน ไร้ค่า แต่เมื่อตายกลับมีราคา **“เราต้องผ่อนศพ”**

ปัญหาการขาดความมั่นใจ และขาดความภูมิใจ ในวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม

ชาวเลเผชิญกับปัญหาที่บั่นทอนความมั่นคงด้านวัฒนธรรม และจิตวิญญาณ แม้ว่าชาวเลจะเป็นคนพื้นเมือง เป็นผู้อยู่อาศัยแต่ดั้งเดิมในบริเวณชายฝั่งทะเลแถบอันดามัน แต่กลับไม่ได้รับการยอมรับจากคนในท้องถิ่นนัก ในหลายพื้นที่ คำว่า ‘ชาวเล’ เป็นคำที่มักจะใช้ในทางลบ

นอกจากนี้ชาวเลยังมีปัญหาเรื่องการศึกษ ภาษา และวัฒนธรรม กำลังสูญหาย การเผชิญกับอคติของคนในสังคมรอบข้างทำให้เด็กเยาวชนชาวเล ขาดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง

ปัญหาเรื่องการทำมาหากินในทะเลที่ยากลำบากขึ้นเรื่อยๆ และการเข้าไม่ถึงระบบการเงินในธนาคาร ทำให้ชาวเลต้องเป็นหนี้ในระบบ พบว่าชาวเลบ้านราไวย์ จังหวัดภูเก็ตเป็นหนี้ในระบบ จ่ายดอกเบี้ยสูงถึงร้อยละ 20–60 บาทต่อเดือน และถูกข่มขู่คุกคามหากไม่จ่ายเงินรายวันให้ตรงเวลา

ท่ามกลางวิถีชีวิตที่ถูกจำกัดมากขึ้นเรื่อยๆ บ่อยครั้งที่ชาวเลตกเป็นเหยื่อของคนที่หาประโยชน์จากศักยภาพของชาวเล เช่น การจ้างดำน้ำจับปลาสวยงาม หรือนำไปจับปลาในเขตของประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้น

ทั้งนี้เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2553 คณะรัฐมนตรีเห็นชอบหลักการแนวนโยบายในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล ตามแนวทางจัดทำพื้นที่วัฒนธรรมพิเศษชาวเล และมอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแผนไปปฏิบัติ ประกอบด้วย การสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย การให้ชาวเลสามารถประกอบอาชีพประมงหาทรัพยากรตามเกาะต่างๆ ได้โดยผ่อนปรนพิเศษในการที่ใช้อุปกรณ์ดั้งเดิมของกลุ่มชาวเล การช่วยเหลือด้านสาธารณสุขเพื่อฟื้นฟูผู้ได้รับผลกระทบจากการดำน้ำทำให้เกิดโรคน้ำหนึบ และการให้ความรู้เพื่อการป้องกันโรคน้ำหนึบ การแก้ปัญหาสุขภาพในกลุ่มชาวเลที่ไม่มีบัตรประชาชน การส่งเสริมด้านการศึกษาแก่เด็ก และสนับสนุนทุนการศึกษาอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับจัดตั้งการศึกษาพิเศษ/หลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนชาวเล การแก้ปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ การส่งเสริมด้านภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวเล การส่งเสริมชุมชน และเครือข่ายชาวเลให้เข้มแข็ง รวมทั้งให้มีงบประมาณส่งเสริม วันนัดพบวัฒนธรรมชาวเล

วันที่หมู่บ้าน และชายหาด... ของหนู อาจหายไป

โดย กอแก้ว วงศ์พันธุ์

หนูน้อยชาวอุรุกราวัว 4-5 คนวิ่งเล่นบนหาดทรายละเอียดสีขาว
ชายหาดที่สวยงามเป็นที่นิยมในหมู่นักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมมาเยือน
หนูน้อยเหล่านี้เป็นเด็กในหมู่บ้านไทยใหม่ตั้งอยู่บนพื้นที่บ้านแหลมตง
ตำบลอ่าวนาง อำเภอมือเกะ จังหวัดกระบี่

หมู่บ้านไทยใหม่ ชื่อใหม่ของหมู่บ้านที่รัฐบาลบัญญัติไว้เมื่อปี พ.ศ. 2512 ทางหน่วยราชการจึงนำมาตั้งให้แทนชื่อชุมชนชาวเลแหลมตง ชื่อที่ชาวเลเรียกขานตนเองมายาวนาน ชื่อไทยใหม่ทำให้ดูเหมือนว่าพวกเขาเป็นคนไทยร่วมชาติมากขึ้น เป็นคนไทยที่มีบัตรประชาชนไทยแสดงความเป็นไทยที่สมบูรณ์ เป็นการแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ชาติที่กดทับความเป็นชาติพันธุ์อื่นว่าไม่เป็นไทย ชาวเลเป็นชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมที่ดำรงวิถีชีวิตอยู่ในผืนแผ่นดินไทย บริเวณฝั่งทะเลอันดามัน มาเป็นเวลานานกว่ากลุ่มอื่นๆ “เดิมเป็นเสมือนจำว่แห่งทะเลอันดามัน” แต่คำว่า “ชาวเล” กลับมีความเป็นไทยน้อยกว่าคำว่า “ไทยใหม่” ป้ายชื่อหมู่บ้านชาวเลแหลมตง จึงกลายเป็น “หมู่บ้านไทยใหม่”

หนูน้อย 4-5 คนที่ใช้เวลายามเย็นสำราญไปกับการวิ่งเล่นหยอกล้อกันบนชายหาดสีขาว หน้าภักตาคาร และรีสอร์ตหรูอย่างไร่เดียงสา บ่อยครั้งที่หนูน้อยเหล่านี้ ถูกพนักงานของภักตาคารไล่ออกมาจากพื้นที่ และถูกห้ามไม่ให้ไปวิ่งเล่น เพราะเสียบรรยากาศ และขัดขวางความสำคัญการทำงานอาหารของลูกค้า สิทธิบนชายหาดของหนูน้อยถูกจำกัดลงทั้งๆ ที่เป็นชายหาดเดียวกัน และติดกันกับหมู่บ้านของพวกเขา ที่มีเนื้อที่ติดต่อกับภักตาคารหรูแห่งนี้ พวกเขากลับไม่สามารถวิ่งเล่นได้อย่างเสรี

หมู่บ้านไทยใหม่หรือชุมชนชาวเลบ้านแหลมตง
อยู่ระหว่างโรงแรมใหญ่ 2 โรงแรม

หมู่บ้านไทยใหม่หรือชุมชนชาวเลแหลมตงมีเนื้อที่ 2.3 ไร่ ตั้งอยู่ท่ามกลางรีสอร์ต โรงแรม ภัตตาคารหรูที่ผุดขึ้นเป็นดอกเห็ดนับ ตั้งแต่การท่องเที่ยวของไทยเติบโต ชุมชนชาวเลจึงกลายเป็นหมู่บ้านกลางดงธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งที่ชาวเลกลุ่มนี้ตั้งรกรากอยู่บนผืนดินนี้มาก่อน กลุ่มคนภายนอกจะเข้ามา ชายหาดยาวจากเหนือจรดใต้กว่า 3 กิโลเมตร ชาวเลครอบครองอยู่อาศัย และทำมาหากินมาอย่างยาวนาน

“บรรพบุรุษเล่าว่า พวกเราล่องเรือมาจากอินโดนีเซีย บางกลุ่มมาจากมาเลเซีย ล่องเรือพายกันมาเรื่อยๆ ตามท้องทะเล เจอแผ่นดินตรงไหนเราก็พักอาศัยที่นั่น เราอาศัยมาหมดทุกเกาะในภาคใต้ ผมเชื่อว่าชาวเลทุกเผ่าพันธุ์เหมือนกันหมด สาเหตุที่พวกเราโยกย้ายไปที่อื่นก็เพราะว่า สมัยก่อนเมื่อมีโรคระบาดเกิดขึ้น เช่น โรคฝีดาษ โรคอหิวาตกโรค โรคเหล่านี้รักษาไม่ได้ สมัยก่อนไม่มีการแพทย์ที่ทันสมัย

คนจึงล้มตายกันมาก เมื่อมีการล้มตายก็มีการฝังร่างไว้บนเกาะแห่งนั้น ส่วนคนที่เหลือจำเป็นต้องโยกย้ายหนีโรคระบาด ไปอยู่ที่อื่น ดังนั้นชาวเลจึงเป็นผู้บุกเบิกจับจองพื้นที่เกาะทุกแห่งเท่าที่บรรพบุรุษของเราล่องเรือผ่านมา”

นายหมัด ประมงกิจ ผู้นำของชุมชนเล่าถึงความเป็นมาของวิถีบรรพบุรุษชาวเล เป็นการยืนยันความเป็นเจ้าของ ผู้อยู่มาก่อนกลุ่มคนอื่น ๆ

นายหมัด ประมงกิจ (คนที่ 2 เลือ้เขียวอ่อน)
ผู้นำชาวเลชุมชนแหลมตง เกาะพีพี กระบี่

นายหมัดเล่าย้อนเส้นทางการตั้งรกราก ตั้งแต่ก่อนรุ่นพ่อแม่ของเขาเคยอาศัยบนเกาะไห เกาะกระดาน เกาะลันตา เกาะลिंग เกาะรอก และ ฯลฯ มาแล้ว ก่อนที่จะตั้งรกรากแบบถาวรบนฝั่งตะวันตกของเกาะพีพี ซึ่งเป็นหาดทรายยาวตลอดแนว เขาเล่าว่า เริ่มตั้งถิ่นฐานบนฝั่งนี้ตั้งแต่แหลมตง อ่าวเปลว หาดฮอลิเดย์ (ในปัจจุบัน) และสุดแหลม

หาดวารี เป็นกลุ่มชาติพันธุ์แรก และเป็นผู้บุกเบิกแผ่นดินนี้อย่างแท้จริง กลุ่มคนนอกที่เข้ามาทีหลัง เริ่มจากชาวจีนเข้ามาขออาศัยสร้างบ้านเรือน และค้าขายให้กับชาวเล เนื่องจากชาวเลนัดทำมาหากินด้วยการหาของทะเล ไม่มีความชำนาญในการปลูกข้าว ชาวจีนที่ชาวเลเรียกว่า “แป๊ะบอ ล้อ” จึงนำข้าวสาร อาหารแห้ง น้ำมันสำหรับตะเกียง (เมื่อก่อนชาวเลใช้ตะเกียงในเวลากลางคืน และใช้ในช่วงออกไปหาหอยตอนกลางคืน) และของใช้อื่นๆ มาขายให้กับชาวเล โดยแป๊ะบอล้อจะรับซื้อปลา กุ้ง ปู และของทะเลจากชาวเลด้วย เพื่อนำไปขายยังที่อื่น

“ตั้งแต่แป๊ะบอล้อมาค้าขาย ชาวเลเป็นหนี้มาก เพราะแถมรับซื้อ ปลา ปู โล 3-4 บาท แต่เวลาเราซื้อข้าวสารแถม แกละขายโลละ 10-20 บาท กลายเป็นว่าเราติดเงินแถมอยู่เรื่อยไม่เคยหลุด บางคนต้องเอาที่ดินไปแลกหนี้ พุดง่าย ๆ คือ ยึดไปนั่นเอง”

ชาวเลไม่ชอบมีเรื่องกับคนภายนอก ความรู้สึกต่ำต้อยทำให้ถูกเอารัดเอาเปรียบได้ง่าย สมัยก่อนชาวเลอยู่บนเนื้อที่ 200 ไร่บนฝั่งตะวันตกของเกาะพีพีเพียงกลุ่มชาติพันธุ์เดียว ประมาณ 60 ครัวเรือน เมื่อรัฐบาลเริ่มมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว คนนอกเริ่มเข้ามาขว้างซื้อที่ดิน ชาวเลซึ่งไม่เคยออกไปสู่นอกภายนอกบ่อยนัก จึงถูกหลอกให้ขายที่ดิน นายหมัดเล่าว่า “นายทุนจะเอานักเลงมาขู่บ้าง เอาเหล้ามาให้ชาวเลกิน แล้วก็หลอกให้เซ็นชื่อ หลายคนโดนไปตอนเมา แล้วก็เอาเงินมาให้หมื่นสองหมื่นบาทเท่านั้น ชาวเลถูกหลอกโดยไม่รู้ตัว” การเข้ามาขว้างซื้อขายที่ดินคึกคักเมื่อประมาณปี 2526-2527 ส่วนคนที่ไม่ยอมขาย และหลีกเลี่ยงเล่ห์กลของนายทุนก็ยังคงอยู่ในที่ดินแถบแหลมตงมาตลอด มีจำนวนครัวเรือน 35 ครัวเรือน

ต่อมาปี 2530 เมื่อเจ้าของที่ดินรายใหม่ ต้องการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว ชาวเลต้องออกไปอยู่ที่หมู่บ้านต้นไทร พื้นที่อีกด้านหนึ่งที่ตั้งอยู่เกาะบนพีพี ชาวเลอาศัยอยู่แถบบ้านต้นไทรเป็นเวลาสองสามเดือนทางราชการมีคำสั่งนำชาวเลมาอยู่ที่แหลมตงเหมือนเดิม โดยอยู่บนเนื้อที่ 2.3 ไร่ เพราะถูกกระชับพื้นที่จากนายทุนที่เข้าไปยึดครองพื้นที่ ชาวเลก่อนหน้านี้ บนเนื้อที่ 2.3 ไร่ มีจำนวน 17 ครอบครัวในตอนต้น และขยายเป็น 35 ครอบครัวในปัจจุบัน จึงเกิดความแออัดในการอยู่อาศัย สภาพของชุมชนจึงแออัดด้วยจำนวนบ้านที่ปลูกสร้างคนตามจำนวนครัวที่ขยายออกไป สภาพของชุมชนกลายเป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว เจ้าของรีสอร์ท ภัตตาคาร และโรงแรมที่อยู่ด้านข้างของชุมชน ได้ทำกำแพงอิฐสูงกว่าสามเมตรกั้นปิดด้านข้างสองด้านระหว่างชุมชนกับโรงแรม นอกจากนี้ยังถูกนำลวดหนามมาสร้างเป็นรั้วตลอดแนว 2.3 ไร่ รวมทั้งทางด้านหลังของหมู่บ้าน และสร้างอาคารต่างๆ ที่เป็นเส้นทางหนีคลื่นยักษ์ ซึ่งชาวเลบอกว่า... เป็นที่ดินในความดูแลของหน่วยงานรัฐ

ปัญหาสำคัญที่สุดของชาวเลแหลมตงในปัจจุบัน คือ สิทธิครอบครองที่ดิน 2.3 ไร่แห่งนี้มีข้อมูลว่าที่ดินค้าประกันการกู้เงินธนาคารให้แก่บริษัทเอกชน แต่กรรมสิทธิ์ที่ดินยังเป็นของชาวเล อย่างไรก็ตามมีการตั้งข้อสังเกตว่า ท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะพีพี และราคาที่ดินที่สูงเป็นอย่างมาก รวมทั้งการไต่หน่วยงานที่สนใจจะแก้ปัญหาอย่างจริงจัง อาจทำให้ชุมชนชาวเลแหลมตง จำนวน 35 หลังคาเรือนเกือบ 200 คน ต้องไร้ที่อยู่อาศัย และปิดฉากตำนานชีวิต ชาวเลแหลมตงเกาะพีพี ไปอย่างน่าเสียดาย เพราะนั่นหมายถึงความหลากหลายทางวิถีชีวิตวัฒนธรรม และภูมิปัญญาคนทะเล ที่คนรุ่นหลังควรจะได้ศึกษา ก็ยุติบทบาทลงไปด้วย

ด้านหลังชุมชนเป็นเนินเขา สำหรับหนีคลื่นยักษ์ แต่มีรั้วลวดหนาม
และสร้างอาคารซึ่งชาวเลบอกว่าเป็นที่ดินรัฐ
(ปัจจุบันชาวเลตัดลวดหนามออกเพื่อความปลอดภัย)

“เราเสนอให้ทำเป็นโฉนดชุมชน ชาวเลสามารถบริหารจัดการที่ดินผืนนี้ร่วมกัน มันเป็นแผ่นดินที่เราอยู่มาก่อน แต่กลับถูกแย่งไป เพราะนายทุน ตอนนั้นชุมชนเรามีปัญหามาก ไม่มีหน่วยงานรัฐมาจัดการ เรื่องสาธารณูปโภคให้ ขยะเต็มไปหมด ไม่มาจัดเก็บ ทั้งที่เราเสนอไปว่าจะเก็บค่าบริการเท่าไรเราก็ให้ ค่าน้ำค่าไฟพวกเราก็ต้องจ่ายแพงกว่าทั่วไป หน่วยงานที่รับผิดชอบไม่มาบริการเราเลย”

นายหมัดกล่าวถึงสถานการณ์ของปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และเนื่องจากเกาะพีพี จังหวัดกระบี่ เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวสำคัญของประเทศ หน่วยงานภาครัฐเห็นความสำคัญ และให้ความสำคัญกับภาคธุรกิจท่องเที่ยวมากกว่ามองเห็นความสำคัญของอาชีพชาวเล

เรือประมงของชาวเลกลายเป็นเรือรับจ้างนำเที่ยว
ที่ต้องขึ้นอยู่กับเจ้าของธุรกิจบนเกาะพีพี

เมื่อก่อนชาวเลแหลมตงทำอาชีพประมงจับสัตว์ทะเลกิน และขาย แต่เมื่อท้องทะเลหลายจุดถูกกำหนดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การทำประมงของชาวเลแหลมตงจึงยากขึ้นตามลำดับ บางครั้งถูกห้ามปรามเข้าไปในบริเวณที่นายทุนกำหนด อาชีพประมงทำได้ยากขึ้นทุกวัน เมื่ออาชีพประมงถูกเบียดขับ พวกเขาจึงจำนนต่อการเปลี่ยนแปลง จำต้องเปลี่ยนอาชีพเป็นพนักงานขับเรือ หรือรับงานขับเรือพานักท่องเที่ยวออกไปเที่ยวให้กับโรงแรมในพื้นที่ อาชีพนี้สามารถทำเงินได้ในช่วงพฤษภาคม ถึงมิถุนายน เพียงแค่ 6 เดือนเท่านั้น รายได้ขึ้นอยู่กับจำนวนนักท่องเที่ยว และฟิ่งพาดลาตภายนอก เมื่อหมดฤดูกาลท่องเที่ยวรายได้ก็ลดลง แต่รายจ่ายไม่ได้หยุดนิ่ง อาหารการกินต้องซื้อเกือบทุกอย่างนอกเหนือจากปัจจัยที่ห้า นายหมัดกล่าวว่า “ทำประมงดีกว่า หากไม่ได้ขายก็ยังมีอาหารกินได้ทุกวัน ไม่ต้องซื้อหา หากสามารถทำประมงได้ ชาวเลแหลมตงก็อยากกลับไปทำประมง อยู่กับทะเลเหมือนเดิม”

นักเรียนโรงเรียนแหลมตงในเกาะพีพีเดินทางไปโรงเรียน

ปัจจุบันชาวชุมชนแหลมตงเข้าร่วมขบวนการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ซึ่งเป็นกลุ่มด้อยโอกาส และถูกเบียดขับจากนโยบายการพัฒนาของรัฐ ที่ปรากฏปัญหาให้เห็นอย่างชัดเจนทุกวันนี้ ด้วยการเข้าร่วมกับ “เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในอันดามัน” และชนเผ่าพื้นเมืองอื่นๆ ทั่วประเทศ เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลให้เป็นจริงขึ้นมา เพื่อให้สิทธิความเป็นพลเมืองไทยปรากฏชัดเจนเป็นรูปธรรมมากกว่าข้อสัญญาในแผ่นกระดาษ

ชุมชนชาวเลโต๊ะบาหลิว ใช้วัฒนธรรมสู้... เพื่อดำรงตัวตน

ชาวเลเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยึดมั่นประเพณีของตนอย่างเหนียวแน่น แต่อุปสรรคสำคัญที่ทำให้การปฏิบัติตามประเพณีเป็นไปได้ยากขึ้น คือ การเปลี่ยนแปลงแวดล้อมภายนอกทำให้เกิดปัญหาในพื้นที่ อาทิ การถูกนายทุนยึดครองที่ดิน การถูกยึดครองพื้นที่สุสาน ชาวเลต้องขออนุญาต ผู้อ้างสิทธิเป็นเจ้าของก่อนที่จะทำการใดๆ ในพื้นที่

ชาวเลชุมชนโต๊ะบาหลิว หมู่ 1 ตำบลศาลาด่าน อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ปัจจุบันอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนซึ่งชาวบ้านเรียกกันทั่วไปว่า ศาลาดำ นายชาติิน ช้างน้ำเล่าว่า ได้ตั้งรกรากอยู่ที่นี่มากกว่า 80 ปีแล้ว แต่เมื่อรัฐบาลประกาศพื้นที่ป่าชายเลน ส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย เพราะกลัวว่าจะถูกไล่ออกไปจากพื้นที่ที่เคยอยู่มาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย นอกจากนี้ยังถูกจำกัดการใช้ประโยชน์ในพื้นที่เช่น หากจะมีการปลูกบ้านเรือน หรือแต่งเติมบ้าน บางครั้งต้องแอบสร้าง หรือไม่ก็ต้องขออนุญาตกับผู้ใหญ่บ้าน กำนันเสียก่อนจึงจะสามารถสร้างหรือต่อเติมบ้านได้ นอกจากนี้ยังขาดแคลนระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า หรือถนนหนทาง ปัจจุบันชาวเลใช้ไฟฟ้าฉุกเฉิน ซึ่งเป็นหม้อไฟฟ้ารวม ทำให้พวกเขาต้องจ่ายค่าไฟแพงมาก รายละ 800-1,000 บาท ส่วนน้ำประปาได้รับการบริการจาก อบต. แต่เสียค่าบริการแพงกว่าปกติ หน่วยละ 12 บาท

นายชาติน ข้างน้ำ ชาวเลชุมชนโต๊ะบาหลิว (ซ้าย)

นายชาตินเล่าย้อนถึงอดีตว่า สมัยก่อนชาวเลที่นี่ยู่กันอย่างมีความสุข ส่วนใหญ่เป็นพรานทะเล คือ หาของทะเลกิน และขาย มีชีวิตเรียบง่าย เมื่อถึงช่วงประเพณีสำคัญจะเป็นเวลาที่มีความสุขมาก โดยเฉพาะพิธีลอยเรือ บรรพบุรุษเคยเล่าว่า การลอยเรือเป็นการแสดงความเคารพต่อท้องทะเล และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องทะเล เป็นการขอบคุณที่ให้อาหาร และชีวิตแก่ชาวเล การลอยเรือยังสัมพันธ์กับโชคร้ายที่เกิดขึ้นด้วย สมัยก่อนเมื่อมีโรคระบาดเกิดขึ้นผู้คนจะล้มตายจำนวนมาก หาก

เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ บรรพบุรุษถือว่าเป็นเคราะห์ร้าย และความโชคร้ายเกิดขึ้นกับชาวเล ฉะนั้นการลอยเรือเป็นการลอยเอาความเคราะห์ร้าย สิ่งชั่วร้าย โชคร้ายไปกับทะเล

นอกจากนี้โต๊ะหม้อผู้ทำพิธีจะทำไม้ปาดัก (คล้ายไม้กางเขน) จำนวนเจ็ดอัน ปักตามชายหาด เพื่อป้องกันไม่ให้ผีसाง หรือเคราะห์ร้ายเข้ามาสู่หมู่บ้านได้ หลังจากคืนทำพิธีลอยเรือแล้ว คืนที่สองยังมีการร้องรำมะนากันอย่างสนุกสนานกลางหาดทราย มีพ่อเฒ่าแม่เฒ่าร้องเพลงและเด็กๆ นั่งล้อมฟังเพลงอย่างสนุกสนาน พวกเขาจะร้องรำกันตลอดทั้งคืนเลยทีเดียว

แต่ชีวิตเรียบง่ายเริ่มเปลี่ยนไป เมื่อเกาะลันตาเริ่มเจริญมากขึ้น กลายเป็นพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไทย ชาวเลของชุมชนโต๊ะบาหลียังคงทำประมงเป็นส่วนใหญ่ แต่อาชีพของชาวเลก็เริ่มมองเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักท่องเที่ยวกลับสวนทางกัน นายชาตินเล่าว่า

“พวกเราเอาเครื่องมือจับปลาไปวางลงในทะเลเพื่อดักปลา บางครั้งมันอยู่ใกล้กับแหล่งปะการัง แหล่งดำน้ำของภาคธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อก่อนเป็นแหล่งทำกินสำคัญของชาวเล เมื่อนักท่องเที่ยวเห็นเครื่องมือหาปลาของพวกเรา เขาก็นึกว่าเราทำลายสิ่งแวดล้อม นึกว่าเราจับปลาสวยงาม เขาก็ตัดลดทำลายเครื่องมือของพวกเราเพื่อปล่อยให้ปลาเป็นอิสระ ซึ่งเกิดขึ้นบ่อย เราต้องเสียเงิน เสียเวลา เสียของอยู่เรื่อยๆ เมื่อออกไปวางอวนหรือเครื่องมือหาปลาไกลออกไปกว่า 5,400 เมตร แต่อุปสรรคคือเรือประมงอวนลากขนาดใหญ่ได้ลากเอาอวนหรือเครื่องมือของเราไปด้วย บางทีหาไม่เจอเลย”

อย่างไรก็ตาม พวกเขายังคงดำรงชีพด้วยการทำประมงเป็นหลัก แม้ว่าคนรุ่นใหม่จะเปลี่ยนไปทำงานกับภาคธุรกิจท่องเที่ยวมากขึ้น แต่ไม่มีความยั่งยืน ถูกเลิกจ้างโดยง่ายเมื่อฤดูท่องเที่ยวจบลง

ชีวิตที่เรียบง่ายเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมที่ซับซ้อนมากขึ้น นายอุดมศักดิ์ ช้างน้ำ เด็กหนุ่มคนรุ่นใหม่แต่มีความมุ่งมั่นในการต่อสู้เพื่อสิทธิของชาวเลกล่าวถึง คนรุ่นใหม่ชาวเลในชุมชนโต๊ะบาหลิวเริ่มละเลยในประเพณีของตน เพราะหลายคนเข้าศึกษาในโรงเรียน มีความอยุ่ในความเป็นชาวเล รู้สึกว่าชาวเลมีภาษา และวัฒนธรรมต่ำต้อยกว่าคนไทยกลุ่มอื่น เด็กๆ ชาวเลจึงไม่พูดภาษาของตนเมื่อออกไปอยู่นอกชุมชน

เมื่อเผชิญกับสังคมที่ซับซ้อนมากขึ้นวัฒนธรรม และความเป็นชาวเลเริ่มอ่อนแอลง เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจความเป็นตัวตนของชาวเล ชาวเลชุมชนโต๊ะบาหลิวจึงได้มีการฟื้นฟูประเพณีลอยเรือขึ้นมามีอีกครั้ง เมื่อวันที่ 12-13 ตุลาคม 2554 นายชาติน ก่อว่า

“ประเพณีลอยเรือหายไปเพราะสังคมเจริญขึ้น ประกอบกับชุมชนของเราไม่มีโต๊ะหมอ การทำพิธีลอยเรือคนธรรมดาทำไม่ได้ ต้องให้โต๊ะหมอทำ ประเพณีอันศักดิ์สิทธิ์และสนุกสนานของเราจึงหายไป ครั้งนี้เราฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้ง ชาวชุมชนจำพิธีการได้หมดทุกขั้นตอนแต่เราต้องนำโต๊ะหมอมาจากที่อื่น ซึ่งปีนี้เราจะเชื่อมไปสู่สังคมภายนอกด้วย เช่น เชื่อมกับ อบต. และกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นอกจากนี้ยังเชิญชาวเลชุมชนคลองดาวชุมชนในไร่มาร่วมจัดการด้วยกัน เป็นการฟื้นฟูจิตวิญญาณของชาวเลบนเกาะลันตาขึ้นมาอีกครั้ง”

นอกจากฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีลอยเรือแล้ว ชาวโต๊ะบาหลียังรื้อฟื้นภาษาอูรักราไวย์เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชาวเลที่มีภาษา และประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง การรื้อฟื้นประเพณีครั้งนี้ได้นำพิธีลอยเรือออกไปเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นๆ ภายนอกชุมชนด้วย เช่น อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั้งนี้เพื่อให้วัฒนธรรมของชาวเลเชื่อมความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงาน และบุคคลภายนอก เพื่อให้คนนอกมองเห็นความงามของวัฒนธรรมชาวเล

จากการสำรวจข้อมูลชาวเลในเกาะลันตาของมูลนิธิชุมชนไท พบว่าชาวเลเรียกตัวเองว่า “ลูโม๊ะอูรักราไวย์เกาะลันตา” หมายถึง “พวกเราชาวเลเกาะลันตา” ชาวเลเกาะลันตาในอดีตไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับคนแปลกหน้า เมื่อร้อยกว่าปีก่อนยังไม่มีคนกลุ่มอื่นเข้ามาอาศัยในเกาะลันตามากนัก หากมีคนกลุ่มอื่นเข้ามาอยู่ใกล้บริเวณหรือรบกวนพวกเขา ชาวเลก็จะอพยพโยกย้ายออกไปตั้งถิ่นฐานที่อื่น ตามคำบอกเล่า สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเคยเสด็จเยี่ยมชาวเลเกาะลันตา และชาวเลได้เข้าเฝ้า ได้ทรงพระราชทานนามสกุลให้ชาวเลที่เกาะลันตาดังนี้ ทะเลเล็ก หาดูทะเล และช้างน้ำ

ใน พ.ศ.2516 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้เสด็จเยี่ยมราษฎรอำเภอเกาะลันตา และมีพระราชดำรัสให้พระราชทานกรรมสิทธิ์ที่ดินแก่ชาวเลบ้านแหลมสุดที่อาศัยทำกิน พร้อมกับพระราชทานอนุญาตให้ชาวเลได้รับการยกเว้นในการเข้ารับการคัดเลือกเข้าเป็นทหารเกณฑ์ตามคำกราบบังคมทูลของนายลู่อิม ทะเล็ก และนายอุทาร์ หุ่นใหญ่ และใน พ.ศ.2518 กระทรวงมหาดไทยได้อนุมัติให้ทางอำเภอเกาะลันตาจัดสรรที่ดินให้ชาวเลตามกระแสพระราชดำรัส โดยเลือกบริเวณอ่าวมะละ และอ่าวคลองปอ อำเภอเกาะลันตา จำนวน 350 ไร่เพื่อแบ่งให้ราษฎรชาวเลประมาณ 447 ครอบครัวๆ ละประมาณ 5 ไร่ การมองย้อนประวัติศาสตร์ทำให้เห็นว่า ชาวเลเป็นผู้ค้นพบบุกเบิกเกาะลันตาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์แรก และมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินบางส่วนบนเกาะลันตา ..แต่มาวันนี้ชาวเลชุมชนโต๊ะบาหลีกกลายเป็นกลุ่มคนที่บุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน ทั้งที่ตรงนี้เคยเป็นแผ่นดินของพวกเขา แต่กลับต้องมาต่อสู้เพื่อให้เป็นโฉนดชุมชน ที่ชาวเลจะร่วมดูแลจัดสรร และบริหารกันเอง จำนวน 20 ไร่

พิธีลอยเรือ

เราจะปกป้องสุสานวิญญาณ บรรพบุรุษ

ปัญหาความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยของชาวเลไม่เพียงแต่ที่ดินสำหรับอยู่อาศัยที่อยู่ในการอ้างกรรมสิทธิ์ครอบครองของนายทุนเท่านั้น แม้แต่ที่ฝังร่าง และวิญญาณของบรรพบุรุษ สุสานชาวเลยังกลายเป็นที่ดินอันมีค่าทางธุรกิจของกลุ่มคนนอกที่ไม่มีศรัทธาต่อสิ่งใดเลย เข้ายึดและอ้างสิทธิ์ได้แม้กระทั่งสุสานฝังร่างของชาวเล มีบางสุสานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของรัฐ จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น พบว่า พื้นที่สุสาน และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อประกอบพิธีกรรมของชาวเล มีปัญหาถูกรุกรานในรูปแบบต่างๆ ประมาณ 15 แห่ง ดังนี้

สุสานแหลมตึกแก อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต

สุสานนี้ได้ถูกอ้างสิทธิ์ครอบครองโดยเอกชนรายหนึ่ง ทั้งยังปิดกั้นการเข้าออกสุสานของชุมชนโดยการลั่นกุญแจอย่างหนาแน่น หากมีคนเสียชีวิต ผู้อ้างว่าเป็นเจ้าของพื้นที่จึงจะอนุญาตให้เปิดทางเข้า เพื่อให้ชาวเลนำร่างผู้เสียชีวิตไปฝังได้

สุสานชุมชนแหลมตุ๊กแก (ลิเหร่) ทางเข้าถูกปิดกั้นอย่างหนาแน่น

ชาวเลชุมชนแหลมตึกแก้ววัย 32 ปี เธอเล่าว่า คนรุ่นปู่ย่าตายาย เข้ามาบุกเบิกตั้งถิ่นฐานที่นี่มายาวนาน ตอนแรกคนไม่มากนัก ต่อมาก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สู่สานก็อยู่คู่พวกเรามายาวนานเช่นกัน ปัญหาเรื่องที่ดิน เกิดขึ้นสมัยรุ่นพ่อรุ่นแม่ และเข้มข้นขึ้นตามลำดับ เธอรับทราบเรื่องราว มาตั้งแต่อายุ 14 แต่ปัญหายังคงไม่บรรเทาเบาบางลงไปกลับหนักหน่วง ยิ่งขึ้นเมื่อสู่สานก็ถูกอ้างสิทธิครอบครองโดยเอกชน และทำการปิดทาง เข้าออกสู่สาน เป็นปัญหาที่เหยียบย่ำจิตวิญญาณชาวเลอย่างเธอมาก เธอประกาศต่อสู้อย่างถึงที่สุดที่จะไม่ให้ที่ดินสู่สาน และที่อยู่อาศัยตก ไปเป็นของนายทุน

“เราต้องขออนุญาตจากคนดูแลสุสานก่อนที่จะเข้าไปสู่สุสาน เมื่อ
ก่อนต้องขอกุญแจจากคนดูแล แต่บางครั้งเขาก็ไม่ให้ พวกเราจึงจำต้อง
เข้าไปทุบกุญแจให้พัง เปลี่ยนกุญแจใหม่ และให้เขาอนุญาตนำกุญแจ
สำรองไว้กับกรรมการหมู่บ้านชุดหนึ่ง ชาวเลมีพิธีกรรมเกี่ยวกับสุสาน
อย่างใกล้ชิด นอกจากฝังคนตายแล้ว เดือน 5 ก็ต้องเข้าไปทำบุญ และ
ทำความสะอาดสุสาน ไม่ใช่พิธีกรรมประจำปีเท่านั้น หากชาวเลเกิดเจ็บ
ไข้ได้ป่วย พวกเขาจะบนบานผีปู่ตายายให้ช่วย หรือทุกเรื่องที่ต้องการ
ให้พ้นเคราะห์พ้นภัย พวกเขา ก็จะบน แล้วก็ต้องเข้าไปแก้บนเช่นไหว้ปู่ยา
ตายาย ดังนั้นการเข้าออกสุสานของชาวเลสามารถเข้าออกได้ตลอดเวลา
เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต แต่เมื่อมาเจอนายทุนทำแบบนี้ พวก
เราชาวเลแหลมตึกแกก็เดือดร้อนอย่างมาก ก่อนหน้านั้นทางหน่วยงาน
ราชการกับนายทุนจะย้ายสุสานไปอยู่ที่ชุมลิง พวกเราไม่ยอม และพื้นที่
ชุมลิงเป็นป่าชายเลน ไม่สามารถฝังศพได้ ฉันต่อสู้เรื่องที่ดินกับสุสานมา
ตั้งแต่วัยรุ่นจนป่านนี้สู้ก็แล้ว นายทุนเอาปืนมาขู่บ้าง ชุดดินหลังชุมชน
บ้าง แต่พวกเราทั้งหมดสู้ เอาปืนมาขู่ก็บอกเลยว่า ยิ่งให้ตายให้หมดนะ
ยิ่งให้หมดแม็กเลย ถ้ายังพวกฉันตายไม่หมด พวกแกต้องระวังเหมือน
กัน ฉันคิดว่า ฉันคงให้เขาเอาระเบิดมาบอมบ์พวกเราครั้งเดียวไปเลย
นั่นแหละที่ดินถึงจะตกเป็นของพวกเขา” ชาวเลคนหนึ่งระบายความ
รู้สึกที่ถูกกดขี่มานาน

การนับถือผี และวิญญาณบรรพบุรุษยังอยู่ในความเชื่อของชาวเล แม้ว่าส่วนใหญ่จะหันมานับถือพุทธศาสนา และอิสลามบางส่วน แต่ยังคงมีความเชื่อสิ่งที่เหนือธรรมชาติ หญิงชาวเลเล่าว่า เคยมีคนขโมยของจากสุสาน ปรากฏว่าอีกไม่นานของนั้นกลับคืนมาสู่สุสาน เธอเชื่อว่าวิญญาณชาวเลไปทวงคืนกลับมา

สุสานของชาวเลถูกรุกรานจากนายทุนเพื่อนำเอาพื้นที่ไปพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากชาวเลบุกเบิกพื้นที่ใกล้กับชายฝั่ง เพราะวิถีชีวิตดำรงอยู่กับทะเล สุสานจึงตั้งอยู่ไม่ไกลไปจากการตั้งชุมชน

เพื่อการเดินไปมาระหว่างบ้านกับสุสานทำได้สะดวก บางสุสานอยู่บนเนินเขา บางสุสานอยู่ไกลออกไปจากชุมชน และชายหาด สำหรับชาวเลแล้วพื้นที่สุสาน คือ วิญญาณอันสงบของบรรพบุรุษที่ถูกหลายเผ่าเวียนวนให้ปกป้องคุ้มครอง และสัมพันธ์กับจิตใจอย่างแยกออกจากกันไม่ได้มูลค่าไม่ได้ถูกประเมินดังเช่นกลุ่มบุคคลภายนอกมองเห็นค่าเม็ดเงินจากทำเลอันเหมาะสมในการทำสิ่งก่อสร้างด้านการท่องเที่ยว

ดนตรี และเพลงร้องเงืงที่ใช้เชื่อมร้อยจิตวิญญาณของชาวเลมายาวนาน

สุสานคลองสองปาก อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่

ตั้งอยู่ใน ม.1 ตำบลศาลาด่าน อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่ เป็นสุสานที่ใช้ร่วมกันสองชุมชน คือ ชุมชนบ้านไนไร่ และชุมชนโต๊ะบาหลิว จำนวน 2 ไร่ ปัญหาคือ ทางเข้าสู่สุสาน ปัจจุบันแม้เอกชนจะกั้นเขตทางเข้าให้แต่ชาวเลยังกังวลว่าในอนาคตจะถูกปิดทางเข้าออกหรือไม่ เพราะเป็นถนนส่วนบุคคล และควรมีการตรวจสอบที่ดิน

สุสานบอแน อำเภอกะลาตันตา จังหวัดกระบี่

ตั้งอยู่ใน ม.1 ตำบลศาลาด่าน อำเภอกะลาตันตา จังหวัดกระบี่ สุสานบอแนเป็นสุสานดั้งเดิม เนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ เป็นที่ฝังศพของ ชุมชนโต๊ะบาหลิวมานาน กระทั่งหลังเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิ เอกชนได้อ้างเอกสารสิทธิ นส.3ก. ขับไล่ไม่ให้ชาวบ้านเข้าไปประกอบพิธีกรรมฝังศพ โดยให้ระยะเวลาในการขุดโครงกระดูกออกจากพื้นที่ หากไม่ทำจะขุดทำลาย สร้างความปวดร้าวให้กับชาวเลเป็นอย่างมาก ชาวเลยืนยันว่าที่ดินดังกล่าวเป็นที่พื้นที่สาธารณะ มีข่าวว่าผู้อ้างสิทธิมีโครงการจะขายต่อเพื่อสร้างท่าเรือน้ำลึก

สุสานชาวเลบนเกาะพีพี จังหวัดกระบี่

เดิมมีสุสานชาวเล 4 แห่ง แต่ปัจจุบันเป็นที่สร้างโรงแรม 4 แห่ง มีการขุดกระดูกบรรพบุรุษชาวเล โดยพระเงินจากภูเก็ต และเอากระดูกไปไว้ที่สุสานภูเก็ต จ่ายหลุมละ 400 บาท ได้ 13 หลุม ส่วนอีกโรงแรมไม่ได้รื้อสุสาน แต่สร้างโรงแรมทับไปเลย

ปัจจุบันชาวเลใช้สุสานอยู่ที่อ่าวผี (เนื้อที่ไม่ถึงไร่) มีคนมากันรั่ว ลวดหนาม มีบ้านคนต่างถิ่น 1 หลัง และมีถนนตัดผ่ากลางสุสาน

บ้านที่เริ่มสร้างรื้อหลุมสุสาน

ถนนตัดผ่านสุสาน โดยไม่สนใจหลุมฝังศพชาวเล

พื้นที่ประกอบพิธีกรรมบูชา “หลวงตาจักร” บ้านลำปี ตำบลท้ายเหมือง อำเภอย้ายเหมือง จังหวัดพังงา

เดิมเป็นพื้นที่ชุมชนชาวเล ปัจจุบันเป็นเอกสารสิทธิ์ของเอกชน
แม้ชาวเลจะสามารถเข้าไปประกอบพิธีกรรมได้ แต่ในอนาคตไม่มีหลัก
ประกันว่าเอกชนจะยังอนุญาตให้เข้าไปประกอบพิธีกรรมอยู่หรือไม่ ?

สุสานปากวีป อำเภอยะกั้วป่า จังหวัดพังงา

สุสานปากวีปเป็นสุสานดั้งเดิม เนื่องจากมีบริเวณตั้งอยู่ติดกับชายหาดปากวีปเป็นสถานที่ที่สวยงาม ขณะสำรวจกำลังดำเนินการสร้างโรงแรม ชาวเลยืนยันว่า การสร้างทับพื้นที่สุสานบางส่วน (ปลายสิงหาคม 54)

สุสานทุ่งหว้า อำเภอดงแก้วป่า จังหวัดพังงา

หลังภัยพิบัติสึนามิ คณะกรรมการแก้ปัญหาที่ดินในพื้นที่ธรณีพิบัติ มีมติให้ชาวเลบ้านทุ่งหว้า อำเภอดงแก้วป่า สร้างบ้านในที่ดินเดิมได้ เนื่องจากมีสุสานอายุกว่า 300 ปี เป็นที่ยืนยันว่าอาศัยมายาวนาน และมีประกาศของกระทรวงมหาดไทย ระบุสุสานพื้นที่ 15 ไร่เศษ (เป็นพื้นที่สาธารณะ) แต่ที่ผ่านมา มีการไล่ที่บุกรุกสุสานชาวเล จนพื้นที่เหลือน้อยลงไปเรื่อยๆ โดยไม่มีใครสนใจเสี่ยงคัดค้านจากชาวเล

สุสานท่าใหญ่ (เกาะเปลว) บ้านท่าใหญ่ ตำบลท่าขุน อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

พื้นที่เกาะเล็กๆ อยู่ระหว่างจังหวัดภูเก็ต และพังงาเป็นสุสานดั้งเดิมของมอแกน ถูกเอกชนอ้างเอกสารสิทธิ์ มีการร้องเรียนกระทรวงยุติธรรม ต่อมา มีกระแสข่าวว่า ได้มีการเจรจากัน จนจะกันพื้นที่สุสานให้ชาวเลบางส่วน แต่ชาวเลส่วนใหญ่ยังไม่มั่นใจว่าในอนาคตจะเข้าไปฝังศพได้หรือไม่ เพราะมีชาวเอกชนจะสร้างโรงแรม อย่างไรก็ตามเรื่องนี้ เป็นเรื่องที่ชาวเล ไม่กล้าพูดเพราะเกรงกลัว ดังนั้นเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะต้องทำให้เกิดความชัดเจน

พื้นที่พิธีกรรมนอนหาด ตำบลไม้ขาว หาดไม้ขาว อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

เป็นพื้นที่ทำพิธีนอนหาด ของชาวเลบ้านแหลมหลา บ้านหินลูกเดียว และเครือญาติจากที่ต่างๆ ในพิธีเป็นการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางทะเล ตามความเชื่อ การบูชาบรรพบุรุษ การแก้บนสะเดาะเคราะห์ รวมทั้งญาติพี่น้องได้พบปะกัน รับประทานอาหารร่วมกัน 3 วัน 3 คืน ปัจจุบันชาวเลยังคงทำพิธีนี้ทุกปี แต่มีความกังวลว่าพื้นที่ใกล้เคียงมีการสร้างโรงแรม จะทำให้ไม่สามารถทำพิธีนี้ได้อีก ชาวเลพยายามเสนอให้จังหวัดประกาศเป็นพื้นที่พิธีกรรมชาวเล เพื่อป้องกันปัญหาในอนาคต

พิธีนอนหาดของชาวเลบ้านแหลมหลา บ้านหินลูกเดียว
และญาติพี่น้องจากชุมชนอื่นๆ มาร่วมกันทำพิธีในเดือน 3

สุสานของชาวเลเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล

เป็นสุสานดั้งเดิม ชาวเลไม่มีข้อมูลว่าสุสานมีพื้นที่เท่าไร และ
ไม่แน่ใจว่ามีใครออกเอกสารสิทธิ์ทับพื้นที่สุสานหรือไม่ คำบอกเล่าของ
ชาวเล บอกว่าตรงนี้เขาจะไม่ให้ฝังศพแล้ว

ริสอร์ทติดกับรั้วสุสาน

พื้นที่ประกอบพิธีกรรม ของชาวเลบ้านราไวย์ ตำบลราไวย์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

เป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรม ที่ชาวเลทำต่อเนื่องปีละ 2 ครั้ง ในการทำพิธีกรรมแต่ละครั้งจะมีการสร้าง “บาลัย” ด้วยไม้เนื้ออ่อน จึงทำให้ผุพังไป ต่อมาเอกชนอ้างเอกสารสิทธิ์ และพยายามมิให้ชาวเลกลุ่มนี้เข้ามาใช้พื้นที่ ทำให้ชาวเลรวมกลุ่มกัน สร้างบาลัยบูชาเล็กๆ ไว้อย่างถาวร เพื่อเป็นสัญลักษณ์ และแสดงสิทธิ

ที่พักชั่วคราวเพื่อทำกินในช่วงหลบมรสุมของชาวเล บริเวณเกาะพีพี

เป็นพื้นที่สร้างที่พักชั่วคราว ของชาวเลเพื่อทำมาหากินในบาง
ฤดูกาล ที่ต้องหลบมรสุม ในปีหนึ่งๆ ชาวเลจะมาอาศัยที่เพิกพักนี้
ประมาณ 2-3 เดือน แต่เนื่องจากเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวทำให้ มีข่าว
ว่าจะห้ามมิให้ชาวเลเข้ามาตั้งที่พักชั่วคราวอีก

พื้นที่สุสาน และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ทางพิธีกรรม
ของชาวเลที่ภูเก็ต

ชีวิตเรา... ชาวเล

เรียบง่ายบนความทุกข์

เด็กชาวเลดำน้ำ เล่นน้ำทะเลตั้งแต่เด็ก แม่แดงจะร้อนเปรี้ยวเพียงใด ไม่เป็นอุปสรรคต่อความสนุกสนานของพวกเขา แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงชีวิตกับท้องทะเลให้เห็นอย่างเป็นธรรมชาติ

นายกLOY บางจาก ชาวเลวัย 48 ปี ชาวเลชุมชนราไวย์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต อดีตเขาได้ชื่อว่าเป็นพรานทะเลที่ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของท้องทะเลอันดามัน เขาเคยเป็นนักล่ามือฉกาจที่มีลูกน้องรายล้อมไม่ขาดสายเมื่อสมัยหนุ่มฉกรรจ์ ความชำนาญแห่งท้องทะเลที่เขาได้มาเขยยกความดีให้กับพ่อ ในบรรดาพี่น้อง 9 คน เขาเป็นคนที่พ่อนำไปด้วยทุกครั้งที่พ่อออกทะเล ตั้งแต่เขาอายุได้เพียง 7 ขวบ พ่อหัดให้เขาวัยน้ำเริ่มด้วยการเกาะทุ่นลอยลากไปยังทะเลลึกให้คุ้นชินก่อนที่จะปล่อยให้แหวกว่ายเอง ท้ายที่สุดเขาเป็นเด็กที่ว่อง และดำน้ำทะเลเก่งที่สุดในรุ่นราวคราวเดียวกัน เมื่ออย่างเขาวัยหนุ่มเขาก็เรียนรู้ถึงการเป็นพรานทะเลด้วยการสังเกตสิ่งที่พ่อของเขาปฏิบัติเมื่อออกทะเล หากเป็นสิ่งที่พิเศษไปกว่านั้น พ่อเขาจะสอนด้วยตัวเอง

พรานทะเลกลอย บางจาก หลังจากเกิดโรคน้ำหนึบจนเส้นเลือดในสมองแตก
แต่ใจยังสู้ ไม่เคยท้อกับปัญหาที่ถูกฟ้องขับไล่ที่

พรานทะเลกลอย บางจากสวมหมวกปิดบาดแผลบนศีรษะ
ซึ่งบ่งบอกถึงความเชี่ยวชาญของความเป็นพรานของเขา

นายกลอย ภาควิชาภูมิไว้อย่างมากกับอดีตการเป็นพรานทะเลของเขา
เมื่อสิบกว่าปีที่ผ่านมาเขาสามารถทำรายได้ในระดับห้าหลักเป็นอย่าง
น้อย เขาเป็นชาวเลไม่กี่คนที่สามารถดำน้ำได้ลึกถึง 40 วา สามารถจับ
หอยหายากอย่างเช่น หอยโคลาตุก หอยคุลุตุลิก ซึ่งน้อยคนที่จะสามารถ
ดำน้ำลึกลงไปค้นหาหอยเหล่านี้ ซึ่งเป็นหอยที่มีราคาแพง หายาก

ความภาคภูมิใจอีกอย่างหนึ่งของชายวัย 48 คือ ความสามารถในการ
ขับเรือในทุสภาวะอากาศ ประดุจเขาเป็นหนึ่งเดียวกับเจ้าทะเล

“ไม่ว่าจะกลางวันหรือกลางคืน หรือมีคลื่นลมแรง หรือพายุเข้า
ผมสามารถกลับบ้านได้อย่างปลอดภัย กลางคืนผมจะจับดาววังซึ่งชาวเล

หลายคนเข้าใจเรื่องดาวนี้เป็นอย่างดี แต่ถ้าให้แม่นที่สุดก็คือจับดาว และจับมันไปด้วย (จัน คือ ดาวของคลื่นใหญ่ซึ่งไม่แตกกระเซ็นเวลาเกิดคลื่น) ถ้าจับมันได้ด้วยรับรองว่าไม่หลงแน่นอน จับดาวอย่างเดียว ฟ่าปิดหรือจำดาวผิดก็หลงทางได้ ผมเคยพานักข่าวต่างประเทศไปถึงเกาะอาดังท่ามกลางพายุฝน แต่ก็สามารถพาเรือกลับเข้ามาได้อย่างปลอดภัย ครั้นนั้นมีแต่คนคิดว่าผมตายแน่แล้ว แต่การรอดกลับมาทำให้ทุกคนรู้ว่าผมเป็นอย่างไร ท้องทะเลในแถบนี้ไม่มีที่ไหนที่ผมไม่เคยไป และได้เห็นได้น้ำมาแล้ว” นายกลอยกล่าวถึงอดีตที่อยู่ในความทรงจำมีสลับเลื่อน

เขาเล่าถึงอดีตอย่างสีหน้ามีความสุข บางครั้งสายตาละจากผู้ฟังมองไปยังทะเลกว้างอย่างอาลัยอาวรณ์ เนื่องจากในปัจจุบันเขากลายเป็นคนป่วยโรคน้ำหนึบหรือน้ำบิบ (Decompression Sickness) ซึ่งเป็นโรคที่ชาวเลเป็นกันมาก เมื่อ 8 ปีที่ผ่านมา คีนหนึ่งเขาลงไปดำน้ำด้วยเครื่องมือ (เครื่องมือสำหรับดำน้ำของชาวเล) ด้วยความลึกประมาณ 10 เมตรเพื่อหากุ้งมังกร และหอยหายากแถบแหลมพรหมเทพ เขาเกิดอาการมีนศิริระขึ้นมา เป็นสัญญาณผิดปกติที่ทำให้เขาต้องขึ้นผิวน้ำ เป็นคีนของการดำน้ำลึกครั้งสุดท้ายของเขา และในคีนเดียวกันกับความเชี่ยวชาญทางทะเลของเขา ทำให้เขายังมีลมหายใจทุกวันนี้

“ผมรับรู้ว่ามีผิดปกติเพราะเกิดอาการมีนหัว จึงค่อยๆ ไต่ขึ้นมาผิวน้ำ ถ้าเป็นคนอื่นอาจจะรีบดันตัวเองขึ้นมา แต่ผมทราบว่ามีน้ำลึกระดับนั้น หากทะเลิ่งตัวขึ้นมาทันที อาจจะทำให้เกิดอาการเลือดลมเดือดพล่านเหมือนลูกระเบิด อาจทำให้เสียชีวิตได้ แต่ผมเลือกค่อยๆ ขึ้นคือ ไต่ไปตามเนินแหลมพรหมเทพ (ซึ่งอยู่ใต้น้ำ) ขึ้นมา โชคดีที่ผมไม่ตาย หมอบอกว่าเส้นเลือดในสมองแตก แต่รักษาหายสามารถออกจากโรงพยาบาลได้ หมอยังบอกว่าผมไม่น่ารอดได้แต่ก็รอด”

นอกจากมรสุมโรคน้ำหนึบเมื่อ 8 ปีที่ผ่านมา นายกลอยยังถูกฟ้องขับไล่ที่เมื่อสองปีที่ผ่านมา คดีอยู่ระหว่างดำเนินคดีชั้นศาล เขาเป็นหนึ่งในจำนวนสิบคนที่ถูกฟ้องขับไล่ ในชุมชนราไวที่ถูกฟ้องในคดีที่ดินถึงสิบคดี แม้ว่าเขา และชาวเลที่ชุมชนราไวได้ตั้งรกรากอยู่ที่นี้มานานเป็นเวลา กว่า 300 กว่าปีมาแล้วก็ตาม ช่วงที่เขายังเป็นเด็ก ที่นี้ห่างไกลความเจริญอย่างมาก ระหว่างทางไปสู่หาดราไวเต็มไปด้วยป่าและสิ่งสาธาส์ตว์ มีเพียงชาวเลเท่านั้นที่อาศัยอยู่ในที่ห่างไกลเช่นนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลถูกมองว่าด้อยกว่าคนกลุ่มอื่นในจังหวัดภูเก็ต ผู้เฒ่าท่านหนึ่งเล่าว่า “ถ้านั่งคุยกันกับคนเมือง เมื่อก่อนนั่งเสมอกันไม่ได้หรอก คุณนั่งข้างบนนั้น ผมต้องนั่งข้างล่าง เวลากินข้าวไม่กินด้วยกัน ท่านกินก่อน เรากินทีหลัง” ผู้เฒ่ายังคงจำภาพนั้นได้แต่ใบหน้ายังคงยิ้มยิ้มแม้จะเล่าสิ่งที่พวกเขาควรจะคับแค้น แต่มันไม่เป็นเช่นนั้น ชาวเลยังคงรักสงบ และเรียบง่าย จนกว่าวันหนึ่ง วันที่เราไม่อยากจะเห็นว่า ชาวเลจะไม่ทนอีกต่อไป..จะเกิดขึ้น

“เวลาผมไปให้การขึ้นศาล ผมไม่กลัว เพราะสิ่งที่ผมบอกกับศาลนั้นเป็นสิ่งที่ออกมาจากหัวใจ เป็นความจริงที่ได้พูดออกไป ผมทำมันอย่างเป็นธรรมชาติ เวลาผมไปศาล พี่น้องชาวเลหลายสิบคนช่วยค่ารถ ค่าน้ำมัน เพราะผมไม่สามารถทำงานหนักหรือดำน้ำได้อีก ผมทำงานรับจ้างทั่วไปได้รายได้วันละร้อยสองร้อยเท่านั้น เวลาผมไปศาลมีหลายคนร่วมไปกับผม ไปเป็นเพื่อนผมในศาล ผมก็หวังว่าศาลจะเมตตาต่อผม” นายกลอยบอกกล่าวถึงสภาพของการเป็นจำเลย แต่แววตาแห่งการต่อสู้ยังคงมุ่งมั่น ไม่สั่นลายพรานทะเลนัก

วิถีชาวเลสงบ และเรียบง่ายอย่างแท้จริง แม้ว่ามันจะตั้งอยู่บนความทุกข์ พวกเขาอยู่กับมันอย่างสงบ และเจียมตัว พวกเขาอมรับโรคน้ำหนึบ และเรียนรู้ที่จะอยู่กับอาการของโรคโดยไม่ทูลนทูลรายนอกจากปัญหาด้านสุขภาพแล้ว ปัญหาไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนเป็นอีกปัญหาหนึ่งของชาวเล ยังคงมีคนไม่มีบัตรประชาชนในชุมชนราไว้อย่างน้อยหนึ่ง นายกลอย แม้ว่าเขาจะเจ็บป่วย และถูกฟ้องดำเนินคดี แต่เขาเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน และร่วมทุกข์ร่วมสุขของเพื่อนบ้าน ดังที่เพื่อนบ้านร่วมทุกข์ร่วมสุขกับเขาเสมอเมื่อต้องขึ้นศาล ฉะนั้นเขาจึงรับรู้ปัญหาของเพื่อนบ้านเสมอ เขาพาเรามาถึงบ้านของคุณแม่ยังสาว ชาวโมแกนคนหนึ่ง ที่เพิ่งคลอดลูกสาวไม่ถึงเดือน

ผลพวงของปัญหาไม่มีบัตรประชาชนส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของแม่ลูกคู่นี้อย่างไม่น่าเชื่อ นางดอกบัว เกาะลอย ลูกสาวของชาวอุรักลาไวย์แต่แต่งงานกับหนุ่มมอแกน และเพิ่งไปคลอดลูกสาวเมื่อเดือนตุลาคม 2554 ที่โรงพยาบาลวชิระ เมื่อเธอไม่มีบัตรประชาชน เธอจึงเข้าไม่ถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองไทย ไม่สามารถใช้สิทธิ 30 บาทรักษาทุกโรคได้ ค่าทำคลอด และค่าใช้จ่ายในขณะอยู่โรงพยาบาลทั้งหมดจำนวน 6,000 บาท เป็นเงินจำนวนมากโขสำหรับหนุ่มสาวที่หาเช้ากินค่ำ สามิโน เกาะลอย ไม่มีเรือเป็นของตนเอง ต้องออกเรือไปกับเพื่อนบ้านหรือนายจ้าง และรับส่วนแบ่งหรือค่าจ้างอย่างน้อยวันละ 200 บาทสำหรับเลี้ยงดูครอบครัว กว่าจะหาเงินส่วนหนึ่งมาชำระค่าโรงพยาบาลได้ เธอ และลูกต้องอยู่โรงพยาบาลเกินกำหนดวันกลับ

ดอกบัว เกาะลอย และลูกสาว น้องดอกมะลิ เกาะลอย แม่ของหนูน้อยไม่มี
บัตรประชาชนจึงเข้าไม่ถึงสิทธิขั้นพื้นฐานการรักษาพยาบาล
และไม่กล้าพาลูกไปหาหมอตามนัดหลังคลอด เนื่องจากไม่มีเงินจ่ายค่ารักษา

“พี่โชติ และซาริค เข้าไปช่วยคุยกับทางโรงพยาบาลเพื่อจ่ายชำระค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งก่อน ที่เหลือขอผ่อนชำระเดือนละ 500 บาท ทางโรงพยาบาลก็ยอม สามัมไปขอยืมเงินจากร้านค้า 3,000 บาทเพื่อนำไปชำระก่อน 2,000 บาท เหลือ 1,000 เอาไว้ใช้เพื่อซื้อของซื้อนมให้ลูก”

นางดอกบัวเล่าถึงช่วงเวลาผ่านวิกฤตครั้งหนึ่งของชีวิต เธออายุเพียงแค่ 23 ปี สาเหตุที่ไม่ได้ทำบัตรประชาชนเพราะสมัยที่แม่คลอดเธอคลอดโดยหมอตำแยที่บ้านในชุมชนราไวย์ เมื่อ 20 ปีกว่าปีก่อน จึงไม่มีหลักฐานการคลอด หรือสูจิบัตร ด้วยความไม่รู้ และความกลัวต่ออำนาจของหน่วยราชการ แม่จึงปล่อยปละละเลยเรื่องนี้ไป เมื่อพอกับแม่เสียชีวิต ญาติของแม่จากเกาะพีพีนำเธอไปดูแลตั้งแต่ยังเด็ก เมื่อกลับมาอยู่ชุมชนราไวย์อีกครั้ง เธอจึงมีสภาพของคนไร้รัฐ ปัจจุบันเธอได้รับความช่วยเหลือจากแกนนำชุมชนเพื่อทำการพิสูจน์สัญชาติ เพื่อที่จะทำบัตรประชาชนไทยครั้งแรกในชีวิต

“ชาวเลบางคน แก่แล้วก็ยังไม่มีบัตรประชาชน สมัยก่อนเราคลอดลูกกันที่บ้านด้วยหมอตำแย ชุมชนก็ไกลจากเมืองมาก สมัยก่อนเป็นป่าทึบไปหมด จะเข้าเมืองต้องเดินผ่านป่าไป ไปขายหอย ขายปลา หรือนำของไปแลกข้าวสาร ที่ป่าตอง กระรน หรือกระตะ เดินกันเป็นวันๆ พวกเราไม่มีหลักฐานการเกิดหรือก” ป้าของดอกบัวพูดถึงสาเหตุของการไม่มีหลักฐานการเกิดของชาวเล ที่ยังคงมีบางส่วนยังอยู่ในกระบวนการพิสูจน์สัญชาติ

ปัญหาตามมาของความกลัวเรื่องค่าใช้จ่าย เพราะเธอไม่มีบัตรประชาชนคือ การที่เธอตัดสินใจไม่นำลูกสาวไปตรวจสุขภาพ และให้ยาตามหมอนัด “กลัวเขาคิดเงินแพง ไม่มีเงิน” ความกลัวในใจที่เอ่ยออกมาอย่างใสซื่อของผู้เป็นแม่ น้องดอกลมะลิจึงกลายเป็นเด็กที่เข้าไม่ถึงสิทธิขั้นพื้นฐานในการรักษาพยาบาลอายุน้อยที่สุดของชาวเล

ประเพณีประจำปี ความหมาย ของการรวมญาติ... ชาวเล

ชาวเลมีประเพณี และพิธีกรรมมากมาย หัวใจสำคัญของพิธีกรรมเหล่านี้เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ และสายใยกับบรรพบุรุษ รวมไปถึงอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งชาวเลปฏิบัติตามพิธีกรรมเกือบทั้งปี แต่มีประเพณี และพิธีกรรมสำคัญประจำปี ครั้งใหญ่ปีละสองครั้ง คือ “พิธีลอยเรือ” จัดทำขึ้นทุกเดือน 6 และเดือน 11 ของทุกปี สาระสำคัญ และความหมายของพิธีกรรมเหมือนกันทุกชุมชน คือ เพื่อสะเดาะเคราะห์ ขอขมาต่อทะเล และทำให้ปลาชุกชุมจับได้ตลอดทั้งปี ทั้งยังเป็นวันพบญาติครั้งใหญ่ของปีอีกด้วย เมื่อถึงวันนี้ เมื่อทำพิธีลอยเรือเสร็จ ชาวเลจะออกเดินทางไปเยี่ยมญาติตามที่ต่างๆ หรือบางกลุ่มเดินทางไปเยี่ยมญาติกันตั้งแต่หัววัน คือไปก่อนพิธีกรรมลอยเรือจะเสร็จ ซึ่งแล้วแต่ความสะดวกของแต่ละครอบครัว พิธีกรรม “ลอยเรือ” จัดขึ้นประจำปีในชุมชนชาวเลในเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ชุมชนแหลมตึกแก (สีเหร่) และชุมชนสะปำ จังหวัดภูเก็ต ชุมชนเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล

วันแรกของวันลอยเรือในชุมชนสะบ่า พี่น้องมารวมกันเพื่อความสนุกสนานก่อนที่จะนำเรือลอยทะเลก่อนรุ่งสางในวันถัดไป (ประมาณ 03.00 น.)

การเตรียมที่สำคัญของวันลอยเรือ คือ เรือ ที่ต้องทำจากไม้ระกำเท่านั้นโดยมีโต๊ะหม้อ และผู้อาวุโสของชุมชนเข้ามาช่วยกำกับดูแลความเรียบร้อย และการถูกต้องตามประเพณี วันนั้นทั้งชายฉกรรจ์ วัยรุ่น และเด็กน้อยจะมารวมตัวกันบริเวณที่ทำเรือกันโดยไม่ได้นัดหมาย แต่แรงงานหลักก็คือ โต๊ะหม้อ ผู้อาวุโส และชายฉกรรจ์ที่ชะม้กชะเม้นในการต่อเรือ ขณะที่วัยรุ่นนั่งมองอย่างใฝ่รู้ และเป็นลูกมือ ส่วนเด็กน้อยคอยวิ่งเล่นอย่างสนุกสนานในวันพิเศษนี้

โต๊ะหม้อ และผู้อาวุโสของชุมชนแหลมตึกแก (ลิเหร่) ช่วยกันกำกับ และแนะนำการสร้างเรือ เพื่อเป็นการเชื่อมคนหลากหลายวัยในวันสำคัญนี้ นอกจากปฏิบัติการพิธีกรรมสำคัญแล้ว

อีกพิธีกรรมสำคัญหนึ่งที่จัดขึ้นในช่วงวันเดียวกันของชุมชนราไว้ย คือ “พิธีปรำจี้ค” ความหมาย และรายละเอียดคล้ายคลึงกันกับพิธีกรรม ลอยเรือ ต่างกันตรงที่ชุมชนราไว้ยไม่มีพิธีกรรมลอยเรือ แต่มีพิธีกรรม ปรำจี้ค หรือกินข้าวกลางบ้าน และอาบน้ำมนต์ปลุกเสกจากโต๊ะหม้อ ที่สำคัญ คือ เป็นวันรวมญาติพี่น้องชาวเลเช่นกัน วันนั้นจะเป็นวันคึกคัก เป็นพิเศษ ชาวเลจะหยุดงาน และร่วมกันเตรียมงานตลอดวันตลอดคืน โดยผู้หญิงเป็นคนลงมือตระเตรียมข้าวของ และอาหาร เช่น ขนม 7 สี ข้าวสารเหลือง ของเซ่นไหว้ เช่น หมากพลู มะนาว มะกรูด ด้ายหลาก สี ย่านเขือ และเทียนขี้ผึ้ง ซึ่งทั้งหมดมีความหมายต่อความสุขสงบของ ชาวเลทั้งสิ้น ยังมีไม้ปายี (ธงสีขาว) นอกจากนี้ยังเตรียมอาหารการกินของ เซ่นไหว้ เช่น ไก่ย่าง ขนม นม เนย เป็นต้น นายสนธิ แซ่ฉั่ว ชาวอุรุกราวัย แก่นนำชุมชนราไว้ยได้อธิบายความหมาย และรายละเอียดของพิธีกรรม ให้เราฟัง

ไก่ย่าง และขนมประจำประเพณี ที่ผู้หญิงต้องเตรียมทั้งวัน ก่อนนำไปไหว้ในพิธีกรรมที่บาหลี

ข้าวสารเหลือง คือ ข้าวสารผสมกับขมิ้น เพื่อนำไปให้เตี๊ยะหมอปลูกละ
ในพิธีกรรมก่อนนำมาหว่านให้ทั่วภายในบ้าน และนอกบ้านไล่ความชั่วร้าย
และสิ่งชั่วร้ายออกจากบ้าน เมื่อหว่านข้าวสารเหลืองเสร็จ
สมาชิกในบ้านจึงจะก้าวเข้าสู่ในตัวบ้านได้

สนิท แซ่ซัว กับไม้ปายซึ่งต้องนำไปทำพิธีก่อนเช่นกัน
หลังพิธีกรรมนำมาปักไว้ที่หน้าประตูบ้านเพื่อให้ผีบ้านผีเรือนคุ้มครอง

ของเช่นสำคัญ และมีความหมายทั้งนั้น

หมากพลู = ขับไล่สิ่งชั่วร้ายภายใน

มะนาว และมะกรูด = ฆ่าความชั่ว (ความเชื่อของชาวเลที่ว่ามะนาวทำให้
เนื้อดิบสุกได้) และนำไปใส่ในอ่างนํ้ามนต์

ด้ายหลากสี = เพื่อใช้มัดข้อมือของเด็ก และผู้ใหญ่เป็นสิริมงคล

ย่านเชื้อ = ฆ่าทุกอย่างในการสะเดาะเคราะห์

เทียนขี้ผึ้ง = ใช้ในการพยากรณ์

วันนี้หญิงสาวทุกคนจะสวยเป็นพิเศษ ทำสืมนิคมใหม่ เสื้อผ้าใหม่
ที่ครั้งหนึ่งในรอบปีที่สามารถทำได้อย่างปลอดภัย และคึกคัก
เพราะทำกันเกือบทุกบ้าน

ขณะที่ทุกบ้านจัดการของเซ่นไหว้ในแต่ละบ้านนั้น ด้านหนึ่งของ
ชุมชน มีตัวแทนของชุมชนช่วยกันอย่าง ชะมักชะมันในการจัดเตรียม
ของเซ่นไหว้ส่วนรวมของชุมชนโดยการรวมเงินของทุกคนในชุมชนจัดหา
มา เช่น ไก่ย่าง และเตรียมของเซ่น คือ ไก่คลุกเครื่องเทศแบบดิบ และ
แบบสุก เลือดไก่ ขนไก่ ไข่ไก่ และที่สำคัญคือไก่ต้องเป็นไก่ชนสีขาวล้วน
โดยห้ามมีสีอื่นปะปนมาอย่างเด็ดขาด ของเหล่านี้จะตั้งไว้ด้านหน้าโต๊ะ
หม้อเพื่อปลุกเสก และนำไปเซ่นแก่ปู่ย่าตายาย

ของเช่นไหว้สำคัญที่ต้องเตรียมโดยกรรมการของชุมชน โดยมีตัวแทนหนึ่ง
คนรับผิดชอบจัดการงานนี้โดยตรง ซึ่งต้องเข้าใจ และเชี่ยวชาญในพิธีกรรม
เพื่อความถูกต้องตามประเพณีสำคัญของชุมชน

ในพิธีกรรมปราชัย จะมีโต๊ะหมอสองท่าน โต๊ะหมอ หรือ ฟองสายธาร
ท่านแรกทำพิธีกรรมปลุกเสกในสถานประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่า บาลัย
ของหมู่บ้าน ส่วนโต๊ะหมอ จรูญ หาดทรายทอง โต๊ะหมออีกท่านทำ
พิธีปลุกเสกน้ำมันดินในตอนกลางคืน และตลอดทั้งวันโต๊ะหมอทั้งสอง
ท่านจะสงบทำสมาธิ และสวดมนต์ในบ้านอย่างเงียบเชียบ ห้ามคน
ใดในชุมชนเข้าไปรบกวนเป็นเด็ดขาด แม้ว่านักข่าวจะขอสัมภาษณ์
ก่อนพิธีกรรมยังไม่สามารถทำได้ เพราะชาวชุมชนเราไว้อย่างยิ่งต้องการ
ความศักดิ์สิทธิ์ และความขลังของพิธีกรรมเช่นกัน จึงช่วยป้องกันไม่
ให้ใครเข้าไปรบกวนโต๊ะ
หมออย่างเคร่งครัด ทั้งนี้
เพื่อความสงบ สมาธิใน
การทำพิธีกรรม โต๊ะหมอ
จะเดินเข้าบาลัยสถานที่
ประกอบพิธีเมื่อถึงเวลาอัน
เป็นมงคล เวลาประมาณ

17.00 น. และผู้มาเยือนหรือคนนอกจะถูกห้ามอย่างเด็ดขาดว่า ห้ามเดินขวางหน้าโต๊ะหม้อ ในระหว่างที่โต๊ะหม้อเดินไปสู่สถานที่ประกอบพิธีกรรม เมื่อถึงเวลาประมาณ 17.00 น. ชาวเลทุกบ้านจะทยอยนำของ เช่น ไข่เข้าไปสู่บาลัย รวมไปถึงปายี และข้าวสารเหลือง ถาดอาหาร เช่น ไข่เป็นถาดขนาดพอประมาณด้วยจำนวน และปริมาณอาหารพอประมาณเช่นกัน เพราะว่าเพื่อเสร็จพิธีกรรมแล้ว ลูกหลานทุกคนต้องกินอาหารที่นำไปนั้นให้หมด ห้ามเหลือไว้แม้แต่ชิ้นเดียว ไม่เช่นนั้นจะเจ็บไข้ได้ป่วยได้ นอกจากนี้เมื่อเสร็จพิธีต้องเดินกลับบ้าน ลูกหลานทุกคนจะถูกเตือนจากผู้ใหญ่ว่า ห้ามหันหลังกลับไปมองสถานที่ประกอบพิธี ซึ่งต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เนื่องจากว่าถ้าจะเห็นปู่ย่าตายายมากินของเช่นไข่ และอาจมีผีตามกลับมา จะเห็นว่าเมื่อเสร็จพิธีกรรมชาวเลทุกคนเดินตรงลี้ไม่หันกลับไปมองหลัง จนกว่าจะถึงประตูทางเข้าชุมชน

เมื่อถึงเวลาทุกคนจะทยอยเดินไปสู่
บาลัยสถานประกอบพิธีกรรม
ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง และเด็กๆ

สถานประกอบพิธีบวช ซึ่งล้อมรอบด้วยเส้นด้ายเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า เพื่อให้ทุกคนอยู่ภายในบริเวณที่เส้นด้ายรายรอบ เมื่อมาถึงบริเวณด้านหน้าของสถานที่ จะมีตัวแทนชุมชนคอยขออาหารจากทุกคนอย่างละนิดละน้อย เพื่อนำไปตั้งบนศาลที่เตรียมไว้ นั่นคืออาหารที่เซ่นไหว้ และอนุญาตให้กินได้เมื่อเสร็จพิธี เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องกินให้หมด แต่ภาคบังคับคืออาหารในงานที่ตั้งอยู่ต่อหน้าสมาชิกในแต่ละบ้าน

เมื่อปันอาหารเล็กน้อยให้กับตัวแทนชุมชนแล้ว สมาชิกในบ้านจะนั่งล้อมวงกัน โดยมีอาหารเซ่นไหว้ตั้งอยู่ตรงหน้า อาหารทุกจานทุกชิ้น ต้องหมดก่อนเดินกลับชุมชน

ผู้อาวุโสชายในชุมชน ทุกคนต่างช่วยเหลืองานคอยเป็นลูกมือแก่โต๊ะหมอ
ช่วยกันจัดพื้นที่ และของเซ่นไหว้ ซึ่งคนเหล่านี้ต้องเข้าใจ
และมีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรม และเคยทำมาก่อน

นอกจากอาหารที่นำมาเซ่นไหว้แล้ว สิ่งสำคัญสำหรับพิธีกรรม
คือ ข้าวสาร และธูปเทียน ทุกบ้านจะนำสองสิ่งนี้วางไว้ในบริเวณทำพิธี
ต่อหน้าโต๊ะหมอ เพื่อทำการปลุกเสก และใช้ในการปิดเป่าเคราะห์ร้าย
ออกไปจากบ้าน ขณะทำพิธี ผู้หญิง และลูกหลานจะนั่งนิ่ง อยู่ในความ
สงบ เพื่อให้โต๊ะหมอปลุกเสก และอธิษฐานวิญญูญาณปู่ย่าตายายมารับของ
เซ่นไหว้ พิธีกรรมทั้งหมดเสร็จสิ้นภายในเวลาหนึ่งชั่วโมงก่อนที่จะทุกคนจะ
ลงมือกินอาหารที่นำมา รวมไปถึงอาหารรวมที่ป็นมาจากทุกบ้านเอามา

ทำพิธีนั้นผู้ช่วยโต๊ะหมอจะแจกจ่ายให้ทุกคนได้กิน และบางคนสามารถกินของเซ่นไหว้ที่ตั้งบนศาลสำหรับปู่ย่าตายายได้ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตน โต๊ะหมอทำพิธีปลุกเสก และอัญเชิญวิญญาณปู่ย่าตายาย ทุกบ้านจะนำข้าวสารเหลือง ไม้ปายี และอาหารรวมที่ป้อนมาจากทุกคนเข้าพิธีอันศักดิ์สิทธิ์นี้ด้วย ก่อนที่จะนำข้าวสารไปหว่านทั่วบ้าน และนำไม้ปายีไปปักไว้หน้าประตูบ้าน

เมื่อเสร็จพิธีกรรมที่บาหลีแล้ว ในตอนกลางคืนจะเป็นพิธีกรรม
ปลุกเสกน้ำมันต์ ซึ่งทำกันเป็นสืบโอง การปลุกเสกทำกันตลอดทั้งคืน
ก่อนรุ่งสางสมาชิกจะมาอยู่รวมกันเพื่อให้โต๊ะหมอน้ำมันต์ให้ เริ่มจาก
ทุกคนดื่มน้ำ 3 ถ้วย จากนั้นโต๊ะหมอนจะตีไปที่ศีรษะ 3 ครั้ง จากนั้นก็จะ
แบ่งน้ำมันต์ให้แก่ทุกบ้านนำไปอาบ และดื่ม ว่ากันว่าน้ำมันต์ของชาวเล
ศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก ใครที่กำลังมีเคราะห์หากได้อาบน้ำมนต์ของชาวเลก็จะ
พ้นเคราะห์หรือบรรเทาเบาบางลงได้ ฉะนั้นเป็นที่รู้จักกันเมื่อถึงเวลาทำ
พิธี “ปราจ๊าค” คนไทยหรือคนเมืองจะมานั่งรอน้ำมันต์ของชาวเลอย่าง
ไม่ห่างไปไหนเลยทีเดียว

สืบทอดวัฒนธรรมสืบทอดความเป็นชาวเล ความเคร่งครัด
ในประเพณีวัฒนธรรมของชาวเลไม่ว่าจะเป็น “ลอยเรือ” “ปราจ๊าค”
“แก๊บน” “หล่อโงง” “ไหว้ครู” “นอนหาด” และ ฯลฯ ได้สืบทอด
วัฒนธรรมกับความเป็นชาวเลไว้อย่างเหนียวแน่น เนื่องจากทุกพิธีกรรม
จะเห็นการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกเพศ ทุกวัย เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน
นอกจากเรียนรู้หน้าที่ของแต่ละเพศ วัย และสถานะแล้ว เช่น พ่อบ้าน
ต้องทำอะไรบ้างในวันประกอบพิธี แม่บ้านเตรียมอาหาร และของ
เช่นไห้ ผู้ที่มีสถานะอย่างโต๊ะหมอน ผู้อาวุโสในชุมชนผู้ช่วยโต๊ะหมอน
หนุ่มฉกรรจ์ผู้จัดเตรียมสถานที่ในบาหลี และเตรียมของเช่นไห้รวมของ
หมู่บ้าน การเตรียมน้ำมันต์เป็นสืบโองคำนวณเพื่อให้เพียงพอกับจำนวน
สมาชิกของชุมชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นการสืบสานบทบาท ชีวิตประจำ
วันของชาวเล และฝังลึกลงไปในชีวิตวิถีของพวกเรา ทำให้ชาวเล
คือชาวเล ...หากวันหนึ่งพื้นที่สำคัญในวิถีชีวิตหายไป ที่อยู่อาศัย สู่สาน
บาหลี ฯลฯ จึงเป็นการสูญเสียความเป็นชาวเล ชาติพันธุ์ผู้บุกเบิกแผ่นดิน
บนเกาะต่างๆ ของประเทศไทย ตั้งแต่สตูล ภูเก็ต กระบี่ พังงา และระนอง

มอแกน ดวงตาอันเก่าแก่ แห่งอันดามัน

โดย ปราโมทย์ แสนสวัสดิ์

ระหว่าง เกาะสุรินทร์ กับ เกาะเหลา เกาะช้าง และเกาะพยาม ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์มอแกน หรือสิงห์ทะเล อาศัยอยู่นั้น มีความสัมพันธ์กัน อย่างลึกซึ้ง เป็นความสัมพันธ์ในมิติแห่งพี่น้องท้องทะเลอันดามัน สาย สะดือแห่งอันดามัน ได้อธิบายความเป็นเครือญาติ ภาษา วัฒนธรรม ไว้ ชัดเจน เป็นแบบฉบับอย่างเดียวกัน แน่นแฟ้น กลมเกลียว มันได้ถูกส่งทอดมารุ่นต่อรุ่นรวมกว่าร้อยปี คำกล่าวที่ว่า “มอแกนทั้งผองล้วนเป็น พี่น้องกัน” คงไม่เกินเลยจากความเป็นจริงนักหรอก

กลุ่มชาติพันธุ์ มอแกนที่วิถีชีวิตผูกติดกับทะเล เชื่อมโยงล่องลอย เรือ (กาบง) อาศัยตามเกาะแก่งต่างๆ ในแถบถิ่นนี้มาเนิ่นนาน อาจเรียก ว่าเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมก็ว่าได้ มีประเพณีหลากหลาย ประเพณีที่อยู่ ภายใต้อารพทะเล และบรรพบุรุษ เกินกว่าคนปกติบนพื้นราบจะเข้าใจ อย่างไม่แปลกใจหากเหตุการณ์คลื่นยักษ์ สึนามิที่ผ่านมาจำนวนผู้เสียชีวิต ที่เป็นมอแกน สวนทางกับตัวเลขของคนพื้นราบ ค่อนข้างมาก ทำให้ชื่อเสียงมอแกนถูกกล่าวขานมากขึ้นในแง่สถานการณ์การเอาตัวรอด และ การเข้าถึงปรากฏการณ์ท้องทะเล มอแกนจึงมีนิยามต่างๆ มากมาย และ ในแต่ละนิยามนั้น เกี่ยวข้องกับทะเล อย่างมีสงสัย อาทิเช่น ยิปซีทะเล หรือ ดวงตาอันดามัน แม้กระทั่ง นามสกุลพระราชทาน อย่าง ประมงกิจ ทะเลลึก กล้าทะเล ก็คงอธิบายได้ดีถึงจิตวิญญาณท้องทะเลได้เป็นอย่างดี

เพียงแค่เมื่อโลกเคลื่อนตัวสู่ยุคเทคโนโลยี รัฐสมัยใหม่ขีดดินแดน แบ่งกันมนุษย์ แบ่งทะเล แบ่งผืนดิน แบ่งภูเขา กระทั่งแบ่งพี่น้อง พร้อมๆ กับตีค่าราคาคน กระหน้าโบายตี ครว้าวิญญูณอันเก่าแก่แห่งอันดามัน ให้อ่อนระโหยโรยแรงลงทุกที เหลือเพียงกลุ่มคนที่ตกgrunแปลกปลอม สำหรับสังคมที่เรียกว่า “อาริยะ” ด้อย และล้าหลังเมื่อมอง

วันนี้วิถีชีวิต มอแกน เปลี่ยนแปลงไปไปจากเดิม จากทะเล สู่มพื้นดิน จากเสรีภาพ สู่ไม่มีเสรีภาพ จากพี่น้อง สู่ความไม่เป็นพี่น้อง สามารถอธิบายได้จากปรากฏการณ์ การให้สถานะทางทะเบียนกับมอแกนจาก เกาะสุรินทร์ แต่ถูกปฏิเสธ จากอำเภอเมืองระนองกรณี เกาะเหลา

เมื่อความเปลี่ยนแปลงก้าวถึงอย่างรวดเร็ว เส้นทางเดินในรัฐที่ตนสังกัด ก็บีบรัด และสร้างเงื่อนไขความยากลำบากในการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก ปัญหาหนึ่ง ที่ส่งผลโดยตรงวันนี้ คือ ด้านการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่รัฐพึงจะจัดการให้ในฐานะพลเมืองคนหนึ่ง

มอแกน ในปัจจุบัน การเดินทางออกนอกพื้นที่ต้องขออนุญาต การเข้าไม่ถึงบริการภาคสาธารณสุข คุณภาพชีวิตต่ำ ถูกเอาเปรียบจาก คนปกติทุกรูปแบบ อาจเรียกได้ว่าตั้งแต่เกิด ยันตาย เสรีภาพ ซึ่งครั้งหนึ่งแทบจะติดตัวมนุษย์ทุกผู้ทุกนามมา เหลือเพียงคำกล่าวที่จับต้องไม่ได้ เพียง

เพราะพวกเค้า ไม่มีสถานะทางทะเบียน หรือ ความเป็นคนไร้รัฐ ลดค่าราคาคนให้ต่ำค่าธุลีดิน

วันนี้ภาพปัญหาจาก เกาะเหลาจิงชัดเจนที่สุด เป็นแบบร่างสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นการถูกละเมิดสิทธิในทุกแง่มุมจากคนที่เรียกตัวเองว่า คนไทยปกติเช่นกัน อีกมิติหนึ่ง พวกเค้ากำลังรับสภาพจากการเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรม วันนี้พี่น้องมอแกนจากเกาะเหลาจิงมีชีวิตแย่ที่สุด โดนกระทำจากปัจจัยภายนอก-ใน มากที่สุด สับสนในอนาคตของตัวเองจะยืนอยู่อย่างไร ในพื้นที่สังคมที่ไร้สิทธิ

นายเจี๊ว ประมงกิจ อายุ 28 ปี แกนนำนมอแกนบ้านเกาะเหลา นอก เล่าให้ฟังถึง เหตุการณ์ที่ถูกเอาเปรียบตลอดระยะเวลาที่วิถีชีวิตเริ่มสัมพันธ์กับสังคมภายนอกว่า “ที่สะพานปลา ปี 2548 หลังเหตุการณ์สินามิไม่นาน พี่สาวของผม (นางยาระ ประมงกิจ) ไปทำธุระที่สะพานปลากับคนในเกาะอีก 4-5 คน ขากลับเรือแวะซื้อน้ำมันที่ปั๊ม ปรากฏว่าจู่ๆ เรือของคนไทยก็พุ่งเข้าชนอย่างแรง จนทำให้เครื่องเรือเสียหายค่อนข้างมาก โชคดีที่คนบนเรือไม่มีใครเป็นอะไร พวกผมจึงตัดสินใจพากันไปแจ้งความที่ โรงพัก ปากน้ำ ซึ่งคูกรณี ก็ไปด้วย

แต่สิ่งที่ทำให้เค้าไม่เคยจะลืมเหตุการณ์ดังกล่าวเลยคือ “พอพวกผมไปถึงก็เล่าเหตุการณ์ให้กับตำรวจฟัง และแจ้งความเอาผิดกับคูกรณี ปรากฏว่า ตำรวจไม่รับแจ้งความ เพราะว่าพวกผมไม่มีบัตรประชาชน เพราะว่าพวกผมเป็นมอแกน เป็นชาวเลขาวน้ำ แล้วแต่เค้าจะเรียกในความเข้าใจของคนทั่วไป ผมพยายามเล่าเหตุการณ์ให้ฟัง และพยายามชี้แจงให้เห็นถึงความจำเป็นในการใช้เรือซึ่งขาดไม่ได้ แต่ก็ไม่ได้รับคำตอบใดๆ จากเจ้าหน้าที่ตำรวจ กระนั้น คำพูดแต่ละคำจากเจ้าของเรือคูกรณีก็เต็มไปด้วยการถูกละเมิดสิทธิ คำพูดหนึ่งที่ผมไม่เคยลืมเลย”

“มอแกนจะทำได้ พวกนี้ไม่มีบัตรประชาชน พวกนี้ไม่ใช่ คนไทย”

หลังจากเหตุการณ์นั้นทำให้ผม และพี่น้องในเกาะ น้อยเนื้อต่ำใจ ในความเป็นมอแกน ผมตั้งคำถามกับตัวตน

หรืออีกครั้งหนึ่ง “ระหว่างที่เรากลับมาจากกระเบิดปลา ในช่วงที่กำลังชนปลาขึ้นไปยังแพ มีทหารกลุ่มหนึ่งเข้าแสดงตัวขอตรวจบัตร และเข้าจับกุมผม และเพื่อน ราว 16 คน”

การตรวจค้นดังกล่าว เป็นการตรวจค้นเพราะเค้าคิดว่า พวกผมเป็นพม่า แรงงานเถื่อน และทำอาชีพผิดกฎหมาย อย่างไประเบิดปลา

“พอมาถึงผมก็บอกกับทหารกลุ่มดังกล่าวว่า พวกผมเป็นมอแกน เป็นลูกจ้างเถ้าแก่อีกที ถ้าจะจับก็ต้องจับ เถ้าแก่ด้วย ไม่ใช่จับพวกผมกลุ่มเดียว”

แต่ดูเหมือนคำพูดของผมจะไร้น้ำหนักในการรับฟังทั้งสิ้น เหตุการณ์ครั้งนั้น นอกจากเถ้าแก่จะไม่โดนจับแล้ว พวกผมต้องเสียเงิน หมื่นกว่าบาทเพื่อแลกกับการไม่โดนจับ

เค้าบอกพวกผมว่า “ชาวเล ก็ต้องอยู่ในน้ำซี จะมาอยู่บนบกทำไม”

ผมอยากจะตอบเค้าไปว่า ถ้าเลือกได้ผมก็อยากมีชีวิตแบบเดิม ผมก็อยากบอกเค้าไปอีกว่า ที่วิถีชีวิต เปลี่ยนไปแบบนี้ เพราะพวกผมเป็นต้นเหตุอย่างนั้นหรือ

นี่คือ การเลือกปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่รัฐ หรือ เป็นทัศนคติที่ฝังรากลึกมานาน ฝังรากทั้งในระดับพื้นที่ และความไม่เข้าใจตัวตนที่แท้จริงเลย ฉะนั้นคำพูดดังต่อไปนี้จึงหลุดออกมาจากปากของ เจ้าหน้าที่รัฐระดับสูงในจังหวัด

“มอแกนเหล่านี้ อยู่ไม่นิ่งกับพื้นที่ เดินทางตลอดเวลาจะมีในช่วงหนึ่งที่เราจะเดินทางไป มะริด ประเทศพม่า เพื่อบูชาบรรพบุรุษ จึงเป็นเรื่องยากที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องการเข้า ออกในพื้นที่ มันไม่นิ่ง”

หรือ “ถ้าผมออกบัตรให้แล้ว มอแกนพวกนี้กลับไปทำอาชีพเดิมๆ อีก และโดนจับ ใครจะรับผิดชอบ”

หรือ “มอแกนพวกนี้ขายเรือกิน”

ทั้งหมดนี้คือ ปากคำของรัฐที่ผูกมัดตัวเองกับการละเลยปัญหา ไม่เคยลงพื้นที่เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง ข้อมูลดังกล่าวจึงคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริงมากมาย

“พวกผมไม่เคยเดินทางไปมะริดเลย”

“ถ้ามีบัตร พวกผมสามารถทำงานที่แพได้” เช่นกัน พวกผมไม่เคยขายเรือ เพราะมันเป็นจิตวิญญาณของมอแกน

นายเจี๊ว ประมงกิจ ชี้แจง ในระหว่างไปยื่นเรื่องกับผู้ว่าราชการจังหวัดระนอง เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2550 ที่ผ่านมา

นางจีเอง วัย 70 ปี และนางบุหยุ่น วัย 50 ปี สองแม่เฒ่าชาวมอแกน เป็นภาพสะท้อนของชีวิตที่แร้นแค้นของชาวมอแกนที่ขึ้นฝั่งมา ยึดอาชีพขอทานเพื่อแลกข้าว น้ำ และนมของลูกน้อย

เมื่อถูกถามว่า ...ไม่อายหรือที่มาขอทาน...แกนั่งฟังคำถามอยู่พักใหญ่ แก้ม และพูดภาษาไทยไม่ค่อยได้เพราะใช้ภาษามอแกนเป็นหลัก... คำตอบสั้นๆ ว่า ..ไม่มีกิน...

ก๊วนขทานของแก นางมาหวัน วัย 40 ปี นางล้วย วัย 65 ปี นางเค วัย 80 ปี และนางเอจิ วัย 70 ปี ผ่านการขอทำงานกับคนในเมืองระนองมาจนหมดแรงแล้ว แต่ไม่มีใครรับเข้าทำงานเพราะไม่มีบัตรประชาชน

นอกจากนี้วิถีชีวิตที่ผูกติดกับอาชีพที่เสี่ยง อย่างเช่น อาชีพดำปลิง หรือ ระเบิดปลา นี่ผลพวงจากความเปลี่ยนแปลง มันส่งผลโดยตรงเช่นกันกับปัญหาของการไม่มีบัตรประชาชน ทางปกติจึงมีไม่มาก ตกเป็นเครื่องมือจากนายทุนที่แสวงหารายได้บนความซ้ำของทางทะเล

ปัญหาถูกโกงค่าแรงจึงแทบจะเป็นเรื่องปกติ นายหัวจากแพปลาในระนอง จะมาที่เกาะให้เงินมัดจำก่อน และพาเราไปดำปลิงยังหมู่เกาะนิโคบา น่านน้ำประเทศอินเดีย ก่อนไปสัญญาว่าจะให้ ตัวละร้อย พอเราดำปลิงได้เยอะก็ลดเหลือ ตัวละ ห้าสิบบาท หรือ บางครั้งก็เหลือเพียงตัวละ สิบบาท

เมื่อถามต่อไปว่าเป็นเช่นนี้แล้วยังจะไปดำปลิงอีกไหม คำตอบที่ได้ยินจึงเป็น

“ดูก่อนครับ เพราะถ้าอยู่เกาะไม่มีรายได้ ก็จำเป็นต้องไป แม้จะเสี่ยงอย่างไร ก็ดีกว่าอยู่แล้วลูกเต๋าดูดตาย

หลายคน หรือแม้กระทั่งรัฐอาจคิดว่าเมื่อเราได้บัตรแล้ว เราคงต้องกลับไปทำอาชีพแบบนี้ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว เราไม่ยอมทำอาชีพแบบนี้หรอก ไม่ใคร่อยากไปนอนในคุกอินเดีย หรือถูกยิงตายกลางทะเล”

ข่าวคราวกรณี มอแกน จากเกาะเหลา และเกาะช้าง 19 คน โดนจับกุมที่ หมู่เกาะนิโคบา ประเทศ อินเดีย นั้น ได้รับความสนใจและถูกถ่ายทอดเรื่องราวจากสื่อไปในวงกว้างจากทั้งหน้าหนังสือพิมพ์ หรือ ในเว็บไซต์ ต่างๆ กระทั่ง เคลื่อนตัวรวมตัวกันเป็นเครือข่ายกดดัน ระดับ

นโยบาย ตั้งแต่ไปยื่นเรื่องกับรองนายกให้สั่งการในระดับท้องถิ่น เพื่อแก้ปัญหาเร่งด่วน

กระนั้นรากเหง้าของปัญหาจริงๆ กลับไม่ได้รับการแก้ไข วันนี้จึงไม่แปลกที่ยังมีมือแถมจากหมู่บ้านเกาะเหลาไปด่าปลิงอยู่เรื่อยๆ เพราะการแก้ปัญหาจากกลไกรัฐในท้องถิ่น จึงเป็นเพียงแค่แจกข้าวสารอาหารแห้ง เรียกนักข่าวมาถ่ายรูป เพื่อเอาตัวรอดไปวันๆ

หากจะลองเทียบเคียงปัญหาที่พี่น้องจากเกาะเหลา และประสบอยู่ตอนนี้ ปัญหาใหญ่จึงอยู่ที่ภาครัฐที่มุ่งเน้นนโยบายความมั่นคงของชาติ เพราะเป็นเมืองชายแดน และทัศนคติของข้าราชการในท้องถิ่นที่ยังขาดมิติความเข้าใจทางชาติพันธุ์ ทางประวัติศาสตร์ ทางสังคม ปัญหาจึงเรื้อรัง เป็นบาดแผลในพื้นที่ หลายฝ่ายจึงผลักปัญหากันไปมา

เงาร่างความเจ็บช้า จึงยังดำรงอยู่ในพื้นที่ ระนอง และเกาะเหลาอยู่ เพื่อตรึงตราให้สังคม เห็นตัวตนปัญหาของมอแกนอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน

โศกนาฏกรรมเล็กๆ บนเกาะเล็กๆ ที่กำลังจะถูกลืม

นายปราโมทย์ แสนสวาสดี

เกาะเหลา ชุมชนมอแกน

ความจริงวันเด็กลำน่าจะเป็นวันที่เด็กหลายคนๆ คนตั้งหน้าตั้งตา
รอ เพราะจะได้มีความสุขกับเครื่องเล่นหลากหลายชนิด และไปเที่ยว
ตามสถานที่ต่างๆ กับครอบครัวในวันพักผ่อนที่แสนจะอบอุ่น

กระนั้นในมุมเล็กๆ บางด้านของสังคมไทย สังคมที่กำลังโฆษณาว่า
กำลังไปสู่ความทันสมัย ยังมีเด็กกลุ่มหนึ่งที่มีชีวิตจมดิ่งมืดดำกับวันเวลา
กับอนาคต กับชะตากรรมที่เค้าเองไม่มีสิทธิ์เป็นผู้กำหนด เพียงก่อกำเนิด
มาก็พบกับความขาดวันของชีวิต ไร้สิทธิ์ ไร้เสียง ในสังคมใหญ่ ไม่รู้ด้วย
ซ้ำว่าวันเด็ก คือ อะไร เพราะเด็กเหล่านี้ไม่ได้รับการศึกษา ร้ายกว่านั้น
ไม่รู้ด้วยซ้ำว่าตัวเองอายุกี่ปี เพราะไม่รู้จัก วันเดือน ปีเกิด ของตัวเอง
เพราะชีวิตในวัยเด็กของพวกเขาสั้นนัก เพราะหัดเดินเป็นไม่นานนัก ก็
ต้องช่วยพ่อแม่ทำงาน หรือโตกว่านั้นนิดก็ออกเรือน เพราะเด็กเหล่านี้
คือ ชาวเล หรือ มอแกน ผู้ไร้สถานะใดๆ ทางสังคม

บ่ายแก่ๆ ของวันที่ 11 มกราคม 2550 อาจเป็นเวลาที่หลาย
โรงเรียนเริ่มกันจัดงานวันเด็กล่วงหน้า แต่สำหรับ เกาะเหลาเกาะเล็กๆ
ที่ตั้งอยู่ห่างจากท่าเรือระนองเพียงครึ่งชั่วโมงคงไม่ใช่แน่ ที่นี้มีเพียงชาว
รายรับต้นปี ชาวดังกล่าวมาพร้อมกับความตายเด็กคนหนึ่งเสียชีวิตจาก
การถูกน้ำหนึบ ระหว่างที่ไปดำปลิงที่ นางย่อน อำเภอคุระบุรี จังหวัด

พังกา ด.ช.บิลลี่ ประมงกิจ คือ ผู้โชคร้าย ผู้จากไปด้วยวัยเพียง 12 ปี เท่านั้นเอง ทั้งที่ความจริงเขาน่าจะอยู่ที่โรงเรียนมากกว่าไปทำอาชีพเสี่ยงที่ผิดกฎหมายอย่างนั้น

ความสูญเสียดังกล่าวนำมายังความโศกเศร้ากับครอบครัว และคนที่รู้จักเป็นอย่างยิ่ง ก็จริงความตายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตแต่สำหรับเหตุการณ์ครั้งนี้ มันเร็วเกินไป ลูกชายที่กำลังเติบโตเป็นกำลังให้กับครอบครัว และเสมือนปัญหาตกร่องเกิดซ้ำแล้วซ้ำเล่า ไม่ตายก็พิการ หรือไม่ก็โดนจับ

“ฉันไปทำงานเป็นลูกจ้างล้างจานที่ ภูเก็ต เค้ายู่กับพี่สาว และน้องชาย ก่อนฉันไปเคื่อบอกว่าจะซื้อโทรศัพท์มือถือให้ฉัน เพราะอยู่ไกลกัน” นาง มะจัน ประมงกิจ กล่าวด้วยเสียงส่ออื้นน้ำตานองหน้า

พ่อบิลลี่ เสียตั้งแต่ตอนเด็กๆ เหลือทิ้งไว้แม่กับพี่สาวและน้องชายเผชิญชะตากรรมกันสี่คน

เด็กชายผู้โชคร้ายคนดังกล่าวออกไปกับเรือดำปลิงเมื่อสองวันที่แล้ว โดยมีพี่ชายต่างบิดาเป็นผู้นำพาไปกับเพื่อนอีกสามคน ในเบื้องต้นตกลงให้เป็นเพียงแค่คนเฝ้าเครื่องลมบนเรือเท่านั้น ต่อมาท่นความรีบร้อนของน้องชายไม่ได้จิงยอมให้ลงไปดำเพราะน้องเคยดำมาแล้วหนึ่งครั้ง กระทั่งสิ้นใจในช่วงโมงต่อมา

“เค้าโผล่ขึ้นมาจากน้ำตาเหลือก ผมรีบกระโดดลงน้ำดึงขึ้นมาบนเรือ เป่าปาก ผายปอดทำทุกวิธีทางเท่าที่จำได้ในตอนนั้น แต่ไม่เป็นผล ก่อนเรียกเรือเพื่อนอีกลำมาช่วย โยนเค้าลงน้ำซ่อมเพื่อเรียกสถิติคืนมา แต่น้องยังไม่ตื่น ไม่นานนักลมหายใจก็หยุดเต้น” สุชาติ หนูแดง พี่ชายต่างบิดาเล่าลำดับเหตุการณ์ด้วยดวงตาที่แดงก่ำ

ขณะเดียวกันเย็นวันเกิดเหตุการณ์ ทันทีที่ศพขึ้นถึงเกาะแม่ผู้เดิน
ทางมาถึงร่ำร้องกอดร่างไว้วิญญาณแทบขาดใจ พูดภาษามอแกนประโยค
เดิมๆ ซ้ำแล้วซ้ำเล่า เช่นเดียวกับผู้เฒ่าผู้แก่ และเด็กๆ ก็มีอาการอย่าง
เดียวกัน เป็นที่น่าเวทนาเป็นอันมาก

“บิลลี่เป็นเด็กเงียบๆ ไม่ค่อยพูดไม่จา ใช้งาน ชอบช่วยงานผู้ใหญ่
บ่อยๆ โดยไม่เกี่ยงว่าเป็นงานหนักงานเบา น่าเสียดายเด็กคนนี้จริงๆ ไม่
น่าจะยู่สันเลย” ผู้ใหญ่สีดิซ กล่าวท่ามกลางเสียงร้องไห้ของญาติมิตร

ความจริงมีการรณรงค์ในพื้นที่ในรูปแบบต่างๆ ในการเรื่องการ
ไปดำปลิง ซึ่งเป็นอาชีพที่เสี่ยง และผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการให้กรม
แพทย์ทหารเรือลงมาให้ความรู้เกี่ยวกับการดำน้ำลึกหรือพยามให้มอแกน
ไม่ไปดำปลิงกับนายทุนที่อินเดีย ซึ่งในช่วงหลังมอแกนจากเกาะเหลา
และช้างเลือกที่จะไปดำที่ นางย่อน อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร เพราะ
น้ำไม่ลึก และระยะทางไม่ไกล ที่สำคัญไม่มีนายทุนทำเอง แต่เพราะชีวิต
ที่ไม่มีทางเลือก และปลิงยังเป็นที่นิยมในตลาด แม้เสี่ยงแต่เมื่อตรองถึง
สถานการณ์ชีวิตมันจึงเป็นเรื่องหลีกเลี่ยงไม่ได้

“พวกผมไม่ไปอินเดียแล้ว ไปนางย่อนแทน แต่ต้องไปยืมเงิน
นายทุนมาหมunk่อน ค่าน้ำมัน ค่ากิน เรือกลับมาค่อยคืน ออกไปอินเดีย
มันเสี่ยงมาก” เจียว ประมงกิจ กล่าวให้ข้อมูลสถานการณ์การดำปลิงใน
พื้นที่

“พวกที่ชอบกินปลิงน้ำแดงให้รู้ไว้ด้วยว่าสีแดงในถ้วยนั้นมันแลก
มาด้วยเลือด และชีวิตของมอแกนทั้งนั้น” กล่าวเสริมอย่างมีอารมณ์

ความฝันของบิลลี่ ใกล้เคียงจะเป็นจริง เมื่อมีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อ 18
กันยายน 2550 ให้สัญชาติกับมอแกน แต่ก็โชคร้ายเสียก่อน

“เด็กๆ มอแกนส่วนใหญ่ที่นี่ เมื่อถามถึงอนาคตว่าโตขึ้นอยากเป็นอะไร คงไม่ฝันอาชีพข้าราชการ เป็นทหาร เป็นครู เป็นตำรวจ เพียงแต่ความฝันนั้นยังห่างไกลกับความเป็นจริงมากนัก เพราะความไร้สัญชาตินั่นเอง”

บิลลี่เป็นเพียงโสคนาฏกรรมเล็กๆ ในสังคมโลกาภิวัตน์ ที่สิทธิเด็กถูกเอาเปรียบทุกรูปแบบ มันสะท้อนให้เห็นถึงการเอาจริงเอาจังของภาครัฐที่จะเข้าไปจัดการคุ้มครองสิทธิเด็ก ไม่ใช่แก้ปัญหาเพียงไฟไหม้ฟางไปวันๆ

คืนนี้ลมทะเลพัดสั่นไหว ผู้เฒ่าแห่งหมู่บ้านเล่าความฝันตัวเองก่อนเรือดำปลิงลำนั่นออกทะเลให้ชาวบ้านฟัง “ที่คังน้ำนั้นมิเจ้าที่เค้ามายอกกว่าจะไปอยู่ที่อื่นแล้ว จะหาคนมาอยู่ใหม่”

คืนนี้เช่นกันหัวใจใครบางคนเปียกชื้น รวดร้าว พอๆ กับความแรงของลมทะเล ไปเถิด.. บิลลี่ โลกความจริงโหดร้ายกับเจ้านัก มหาสมุทร บ้านเจ้าจะโอบอุ้มนิรันดร์

บิลลี่ ประมงกิจ เด็กชายมอแกนอายุ 12 ปี ไม่มีบัตรประชาชน
เสียชีวิตเพราะน้ำหนึบ ก่อนวัยอันควร

จดหมายจากมอแกน

นายสีดิษ ประมงกิจ

ผู้ใหญ่บ้านมอแกน เกาะเหลา

ท่านครับ ผมชื่อ นายสีดิษ ประมงกิจ อายุ 47 ปี ผมเป็นผู้ใหญ่บ้านมอแกน เกาะเหลา ตำบลปากน้ำ อำเภอมือเมือง จังหวัดระนอง ครับ ตอนนี้ผม ดูแลพี่น้องมอแกนกว่า 43 ครอบครัว 212 คน ท่านครับพวกผมมาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่เกาะเหลานานอกนี้กว่าสามสิบปีแล้วครับ อยู่ตั้งแต่ต้นมะพร้าวหน้าเกาะยังเล็กๆ ตอนนี้มีมันสูงท่วมหัวแล้วครับ แรกๆ อยู่กันไม่กี่ครอบครัวพอตอนหลังก็เริ่มขยายใหญ่ จนเห็นเป็นปัจจุบัน

ท่านครับ เมื่อก่อนพวกผมเร่ร่อนตามเกาะแก่งต่างๆ ทัวทะเลอันดามันทั้งฝั่งไทย และฝั่งพม่า เดินทางไปไหนมาไหนอย่างอิสระเสรี จะหยุดบ้างก็เมื่อเจอลมพายุ หรือไม่ก็หลบเพื่อหาอาหาร ต่อมาในภายหลังพวกผมเริ่มหาที่ตั้งหลักแหล่งซึ่งก็ยึดเอาตามชายฝั่ง เกาะแก่งทะเลอันดามันเป็นหลัก ไล่มาตั้งแต่เกาะสุรินทร์ เกาะช้าง เกาะพยาม และเกาะเหลา ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นพี่น้องกันทั้งหมดครับ อย่าง เกาะเหลา เกาะช้าง จะใช้ นามสกุล ประมงกิจ ส่วนเกาะสุรินทร์ จะใช้กล้าทะเล หรือ เกาะพยาม ก็ทะเลลึกครับ นามสกุลก็ได้จากสมเด็จพระยาครับ ท่านให้พวกผม มอแกนพี่น้องกันครับ พุดเหมือนกัน หาลา เกาะหอยเหมือนกันครับ

ท่านครับ พอหลังจากเหตุการณ์สึนามิ คนทั่วไปเริ่มรู้จักพี่น้องมอแกนกันเยอะขึ้นครับ เพราะพวกผมเสียชีวิตกันน้อยมาก คนทั่วไปเค้าก็สนใจว่าพวกผมรู้ได้ไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์สึนามิ ก็เริ่มมีโทรศัพท์

มาถ่ายพวกผมทั้งฝรั่งทั้งคนไทยครับ มาถ่ายบ้าน ถ่ายอะไรเยอะแยะไปหมด เหตุการณ์แบบนี้พอหลังจากปีแรกผ่านไปก็เริ่มเงียบ ท่านครับแต่ชีวิตพวกผมต้องดำเนินต่อไป พอๆ หลังมาพวกผมมีชีวิตที่ยากลำบากมากครับ ชีวิตพวกผมเปลี่ยนไปแล้วครับ พวกผมพบว่าการไม่มีบัตรประชาชนมันจะทำให้ชีวิตพวกผมลำบากถึงเพียงนี้ เดินทางไปไหนก็โดนจับ นายเค้าหาว่าเป็นพม่า รักษาพยาบาลก็ต้องเสีย ตั้งค์แพงกว่าปกติยังถูกโรงพยาบาลเค้ารังเกียจอีกด้วย เด็กๆ ไปโรงเรียนเค้าก็แยกให้เรียนต่างหาก หน้าซำที่ดินที่เคยอยู่สามสิบกว่าปียังจะถูกไล่ที่ ท่านครับ ท่านเคยไปหาตราไวย์ภูเก็ต ที่พี่น้องมอแกน และอูรักราไวย์อยู่ไหมครับ เค้าบอกว่าที่นั่นเป็นเล้าไก่ แต่ผมอยากจะบอกว่าถ้าที่นั่นเล้าไก่ บ้านมอแกนเกาะเหลา ก็เป็นเล้าหมูแล้วครับ ผมพึ่งเต็มทีท่าน

ท่านครับ เรื่องอาชีพก็สำคัญครับ เมื่อก่อนพวกผมหากินในทะเล มีชีวิตไปวันๆ ไม่สะสมเพราะทะเลยังอุดมสมบูรณ์ ต่อมาเริ่มมีนายทุนจ้างให้พวกผมไประเบิดปลา แม้จะได้เงินเยอะแต่มันก็เสี่ยง มีพี่น้องตายไปหลายคนหรือเด็กๆ ก็พิการไปก็มี ซึ่งตอนนี้อาชีพระเบิดปลาไม่มีแล้ว แต่ก็ยังมีนายทุนมาจ้างให้ไปดำปลิงซึ่งก็เสี่ยงพอๆ กับระเบิดปลา ถ้าไม่ตายก็พิการหรือไม่ก็ถูกจับ ไม่งั้นก็โดนโกง พวกผมตอนนี้มีสภาพไม่ต่างๆ กับทาส ชีวิตไม่มีทางเลือก โดยเฉพาะกับการที่ไม่มีบัตรประชาชนทำให้ความเป็นอยู่ยิ่งลำบากเป็นสองเท่า

ท่านครับ พวกผมหาได้นิ่งนอนใจกับปัญหาของตัวเองไม่ เราเริ่มเรียกร้องต่อสู้เพื่อให้รัฐบาลแก้ปัญหให้กับพวกเรา โดยเฉพาะเรื่องบัตรประชาชน พวกเรารวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นเครือข่าย ไปประชุมตามเวทีต่างๆ หรือไปยื่นเรื่องกับนายที่คิดว่าแก้ปัญหให้กับเราได้ ที่ผ่านมา พวกผมไปพบกับนายกรัฐมนตรีที่กระบี่ ไปพบท่าน ที่บ้านน้ำเค็ม ไปพบผู้ว่าราชการจังหวัดระนอง เข้าทำเนียบก็เข้ามาแล้ว หรือ ก็ร่วมประชุมเวที

สนช. ทั้งหมดที่ผ่านมา แทบว่าจะทุกช่องทาง แต่ดูเหมือนยังไม่มีใครืบหน้าเลยตลอดระยะเวลาที่พวกผมเคลื่อนไหว

ท่านครับ วันนี้มอแกนยังมีปัญหามากมาย ชีวิตเรແບບลงเรื่อยๆ ลูกชายคนเดียวของผมนอนเป็นอัมพาตครึ่งตัว เห็นแต่โครงกระดูก จากการโดนน้ำหนึบที่อินเดีย วันนี้คนที่เสียชีวิตจากการไปดำปลิงที่อินเดีย โดนนายทุนเค้าโยนศพทิ้งลงน้ำเพราะจะได้ไม่วุ่นวายเรื่องงานศพ และเมื่อไม่กี่วันที่ผ่านมาเด็กอายุเพียง 12 ปี ก็เพิ่งตายจากการโดนน้ำหนึบที่พวกผมต้องไปดำปลิงเพราะไม่มีเงิน วางอวนก็โดนอวนรูลากไปหมด

อาเหลืမ် ประมงกิจ อายุ 18 ปี ไม่มีบัตรประชาชน ถูกนายทุนจ้างไปดำน้ำที่นิโคบา อินเดีย ถูกจับ และมีอาการน้ำหนึบ อยู่นิโคบา 3 เดือน ไม่ได้รับการรักษา มารักษาที่เมืองไทย ปัจจุบันเสียชีวิต

หรือไม่ก็เจอแต่ขยะ ชีวิตของพวกผมหมามันยังดีกว่าเลย

อย่างไรก็ตาม ต้องขอบคุณท่านมากที่ช่วยพี่น้องมอแกนที่โดนจับที่อินเดีย 19 คนให้ได้กลับบ้าน แม้จะมีลูกชายผมคนเดียวที่เป็นอัมพาตนอนที่โรงพยาบาล และเสียชีวิตในที่สุด

ท่านครับ ที่ผมผมเขียนเรื่องราวทั้งหมดก็เพื่อให้ท่านรู้ว่าตอนนี้ปัญหาของผมมากมายแค่ไหน อยากให้ท่านลงมาพื้นที่เพื่อจะได้เห็นสภาพปัญหาที่แท้จริง ได้เห็นว่าพวกผมอยู่กันอย่างไร สุดท้ายขออวยพรให้ท่านมีสุขภาพแข็งแรงครับ

ทวงคืน ‘สุสานอุรุกราวัย’ ในรีสอร์ตเกาะเฮ

นายทุนสั่งคนยิงไล่-ห้ามไปไหว้บรรพบุรุษ ชี้ ‘ภูเก็ต’ ที่ดินแพง-
โกงออกโฉนดอันดับ 1

โดย ชลสิทธิ์ บุตรโคตร

ศูนย์ข้อมูล & ข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (TCIJ)

นักดนตรีอาวุโสของชาวเลบ้านราไวย์บรรเลงเพลงรองเง็ง :
หน้าสุสานเกาะเฮ

ชาวเลภูเก็ตร้องสื่อช่วย หลังนายทุนฮุบที่ดินสุสานบรรพบุรุษบน
เกาะเฮ อ้างมีเอกสารสิทธิ์ ทั้งที่ชาวเลอยู่กันมาหลายชั่วอายุคน ไม่ยอม
ให้ลูกหลานขึ้นไปไหว้บรรพบุรุษ ส่งผลให้คนเฒ่าป็นยิ่งถ้าเรือเข้าไปใกล้
ขณะที่ชาวเลหาดราไวย์ แฉถูกเอกชนออกเอกสารทับที่ดินผุดโรงแรม
รีสอร์ต บนสุสาน จนศาลสั่งรื้อออกไป 2 ครอบครั้วแล้ว ขณะที่หน่วย
งานท้องถิ่นของรัฐ หนุนนายทุนรุมบีบทุกทาง ไม่ให้ใช้น้ำประปา-ไฟฟ้า
อ้างไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่ดิน นักกฎหมายแนะให้รวมกลุ่มต่อสู้ พร้อมแสดง
หลักฐานการอยู่อาศัยมานาน ระบุสิ่งสำคัญที่ทำให้แก้ปัญหาคือยาก
เพราะราคาที่ดินในภูเก็ตพุ่งสูงเกือบ 200 เปอร์เซนต์ ซึ่ง ปปช. ระบุมีการ
ทุจริตออกเอกสารสิทธิ์มากที่สุดในประเทศ

‘อูรักราโว้ย’ เซ่นไหว้บรรพบุรุษครั้งแรกรอบ 50 ปี : เป็นเวลากว่า 50 ปีแล้ว ที่ยายแะฮะ อาบัง หรือ อาบัง ทะเลรุ่งโรจน์ หญิงชราชาวเล อูรักราโว้ย วัย 80 ปี ไม่ได้กลับมาเคารพหลุมฝังศพของพ่อแม่ และบรรพบุรุษอีกหลายคน ที่ฝังอยู่ในสุสานริมชายหาดเกาะเฮ จังหวัดภูเก็ต ที่อยู่อาศัยเดิมของตระกูลชาวเลอูรักราโว้ยมายาวนานกว่า 100 ปี หลังจากต้องอพยพหนีภัยโรคคอหิพตกโรคที่ระบาดรุนแรงทั่วเกาะ ไปอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องชาวเล ที่หาดราไวย์ บนฝั่งเกาะภูเก็ต โดยไม่รู้ว่าการจากไปครั้งนั้น ทำให้พวกเขาไม่มีโอกาสกลับมาอาศัยเกาะแห่งนี้ เป็นแหล่งทำมาหากินได้เหมือนเดิมอีก

หลังการหนีภัยโรคระบาดของชุมชนชาวอูรักราโว้ย จากเกาะเฮไปไม่นานนัก นายทุนได้เข้าอ้างสิทธิ์ครอบครองที่ดินทั่วทั้งเกาะเฮ พร้อมแสดงเอกสารสิทธิ์โฉนดที่ดิน และสั่งห้ามชาวอูรักราโว้ย กลับเข้ามาอาศัยทำมาหากิน หรือ ทำพิธีกรรมต่างๆ บนเกาะเฮ อีกต่อไป จากนั้นจึงเริ่มก่อสร้างรีสอร์ท ที่พักเพื่อบริการนักท่องเที่ยว โดยสร้างเป็นอาคารเพิงพัก ร้านอาหารแบบถาวร ด้วยการโอบอุ้มทับลงบนพื้นที่ป่าริมชายหาด ซึ่งในอดีตชาวบ้าน ใช้เป็นสุสานฝังศพญาติพี่น้อง และบรรพบุรุษตั้งแต่เริ่มตั้งรกรากอยู่ที่เกาะแห่งนี้ โดยเชื่อว่ามีศพชาวอูรักราโว้ย ถูกฝังอยู่มากกว่า 200 ศพ

นอกจากสุสานบนเกาะเฮที่ถูกรุกรานจากนายทุนแล้ว ยังมีสุสานใน จังหวัดภูเก็ต อีก 4 แห่ง ที่ถูกรุกรานด้วยเช่นกัน คือ เกาะน่าน หาดพรหม สุสานเด็กคลองหลาวโอน และด้านหลังชุมชนหาดราไวย์ เหลือเพียงสุสานหาดมิตรภาพขนาด 2 ไร่ ที่เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมฝังศพสุดท้าย ของชาวอูรักราโว้ย 2,063 คน

คุณยาย แยะอาบั้ง อายุเกือบ 90 ปี เกิด และอาศัยอยู่กับพ่อแม่ที่เกาะเฮแห่งนี้ ปัจจุบันอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องที่ชุมชน ราไวย์ ตั้งแต่อายุ 14 ปี ล่าง : ยายชี้จุดที่ฝังศพพ่อ บนเกาะเฮ

นายทุนอ้ามมีเอกสารสิทธิ์-ห้ามชาวเลกลับเกาะ : การกลับมาของยายอาบั้ง และชาวบ้าน อีกกว่า 20 ชีวิตครั้งนี้ จึงสร้างความตึงใจให้กับพวกเขาไม่น้อย หญิงชรามุ่งหน้าไปเคารพศพของผู้เป็นพ่อ ณ จุดฝังศพในสุสานที่จำได้แม่นยำ เพราะเคยปลูกต้นมะพร้าว และต้นมะขามไว้

เป็นสัญลักษณ์ ก่อนเริ่มตั้งวงทำพิธีเช่นไหวตามความเชื่อ พร้อมนำภาพวาดของนายอาหิง และนายดาไว้อยู่ ซึ่งชาวอูรักราไว้อยู่ เชื่อว่าเป็นต้นตระกูลบรรพบุรุษ มาตั้งรกรากทำพิธี เพื่อทำความเคารพตามพิธีกรรมของชาวอูรักราไว้อยู่ หลังจากที่ไม่เคยได้ทำพิธีมายาวนานหลายสิบปี

“พวกเราอพยพจากเกาะไป เพราะมีโรคห่าระบาด ชาวบ้านล้มตายกันวันละหลายคน มีมากที่สุดคือ 5 คน ตอนนั้นฉันเพิ่งอายุ 14 ปี ไม่มีใครกล้าอยู่ ทุกคนต้องออกไปอาศัยญาติพี่น้องอยู่ที่หาดราไว้อยู่ เพราะกลัวจะติดโรคระบาด แต่หลังที่โรคหายไปแล้ว ไม่มีโรค เมื่อจะกลับมาที่นี่ เขาก็บอกว่าอยู่ไม่ได้แล้วเพราะเป็นที่ดินของคนอื่น” ยายอาบังเล่าผ่านลำมรูนหลาน เพราะไม่สามารถพูดภาษาไทยได้เหมือนกับชาวเลอูรักราไว้อยู่รุ่นใหม่ พร้อมเล่าต่อว่า เมื่อก่อนชาวเลมีพื้นที่อาศัยตั้งเป็นชุมชนชาวเลบนเกาะเซ ตั้งบ้านเรือนเป็นแนวยาวตลอดริมชายหาด ทำมาหากินด้วยการออกเรือทะเล ทำประมง มีวิถีชีวิตเหมือนชาวเลทั่วไป มีประเพณีวัฒนธรรม และภาษาเป็นของตัวเอง โดยมีพื้นที่ริมหาดทำยหมู่บ้านเป็นสุสานสำหรับการฝังศพญาติพี่น้อง และมักจะกลับมาทำพิธีเช่นไหวเมื่อถึงเทศกาลสำคัญๆ ของชาวเล รวมถึงการละเล่น “รองเง็ง” ที่จะจัดขึ้นให้กับวิญญาณบรรพบุรุษ ตามความเชื่อ ซึ่งการกลับมาในรอบ 50 ปีของชาวเล ครั้งนี้ ชาวบ้านได้เตรียมการแสดงชุดนี้มาด้วย และเริ่มการละเล่นทันทีที่พิธีกรรมทางการเช่นไหวเสร็จสิ้นลง

สถนัทกท่งเทียวซากถุยไส่หลุมศพบรรพบุรุษ : การเดินร่งเง้ง 13 เพลงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เสียงดนตรีเรียกความสนใจจากนักท่งเทียวชาวจีนกลุ่มหนึ่ง ให้เดินมามุงดูไม่น้อย บางคนขับแข่งขาตามไปด้วย ก่อนที่จะเดินจากไป บางคนโยนขวดน้ำ และซากถุยลงบนพื้น โดยไม่รู้ว่่าพื้นที่แห่งนี้ คือสุสานของชาวบ้านในอดีต เพราะพื้นที่เกือบทุกจุดบนเกาะเล็กๆ แห่งนี้ ถูกแปรสภาพเป็นแหล่งท่งเทียวไปเกือบหมดแล้ว ร้านค้า ร้านอาหาร และจุดบริการต่างๆ ผุดขึ้นจากการทำธุรกิจของผู้ที่อ้างว่่าเป็นเจ้าของที่ดิน และมีเอกสารสิทธิ์ สภาพของสุสานจึงไม่หลงเหลือให้เห็น มีเพียงกองขยะกองเล็กกองน้อย และร่องรอยของโครงสร้างคอนกรีตที่สร้างทับหลุมฝังศพ ที่หากเดินผ่านคงไม่รู้ว่่า ได้พื้นดินแห่งนั้นมีศพบรรพบุรุษชาวเลถูกฝังอยู่ และที่สำคัญชาวบ้านเลว่่าว่า กระดูกของบรรพบุรุษจำนวนมาก ถูกลายทุนที่อ้างว่่าเป็นเจ้าของเกาะชุดเอาไปฝังรวมกัน และทำพิธีตามความเชื่อ เพื่อไม่ให้เกิดอุปสรรคต่อการทำธุรกิจท่งเทียวของเกาะแห่งนี้ ซึ่งนับว่่าเป็นการลบหลู่บรรพบุรุษชาวเลเป็นอย่างมาก

การเข้ามาของกลุ่มนายทุน ซึ่งชาวอุรุกราว้อย บนเกาะเฮไม่เคยเห็นหน้า และไม่รู้ว่าใครมาจากไหน เป็นสิ่งที่ยังค้างคาใจพวกเขาอยู่ เพราะก่อนหน้านี้ชาวบ้านเคยใช้ชีวิตอยู่บนเกาะอย่างอิสระ ทำมาหากินด้วยการออกทะเล หาปู ปลา หอย ทรัพยากรที่แสนอุดมสมบูรณ์ เพียงเพื่อนำไปแลกข้าวปลา อาหาร และสิ่งจำเป็นอื่นๆ กับผู้คนบนฝั่ง แต่เมื่อต้องหลบหนีภัยโรคระบาดออกไป จนกลับมาอีกครั้งก็กลับถูกคนจากที่อื่นมาอ้างสิทธิ์ ว่าเป็นเจ้าของที่ดินริมทะเลไปแล้ว ความสวยงามที่เคยเป็นแหล่งทำมาหากินเลี้ยงชีพของชาวเล ก็กลับกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่มีคนมากหน้าหลายตาเข้ามาเยือน แต่ชาวเลอย่างพวกเขากลับไม่มีที่ให้ยืนบนแหล่งทำมาหากินเดิม

นายทุนฮุบที่ดินทั่วภูเก็ต-ปข.ระบุทุจริตอันดับ 1 : “โดยปกติแล้ว ชาวบ้านจะไม่กล้าลอยเรือเข้ามาใกล้ชายหาดนี้นัก เพราะมักจะถูกยิงปืนชู้ หรือไม่มีชายฉกรรจ์ขับเรือเร็วออกไปไล่ไม่ให้เข้ามาใกล้ แม้กระทั่งนำคนมาส่งก็ไม่สามารถทำได้ ดังนั้นจึงไม่มีกล้านำเรือเข้ามาที่เกาะ ยกเว้นการเดินทางเข้ามากับเรือของหน่วยงานภาครัฐ เพราะนายทุน และสมุนจะไม่กล้ามาต่อแยะด้วย การขึ้นเกาะเฮของกลุ่มชาวบ้านโดยเรือยนต์ของกรมทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่ง ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐครั้งนี้ ทำให้เราใจได้ว่า เราจะสามารถทำพิธีโดยไม่มีอันตรายใดๆ จากการเข้ามาทำพิธีบนเกาะเฮ” สนิท แซ่ซั่ว ผู้ประสานงานเครือข่ายชาวเลราไว๋ จังหวัดภูเก็ต ลูกหลานชาวเลอุรุกราว้อยรุ่นใหม่ กล่าวระหว่างนำคณะสื่อมวลชนสำรวจพื้นที่สู่สานบรรพบุรุษบนเกาะเฮ

ปัญหาการแย่งชิงที่ดินไปจากชาวเลใน จังหวัดภูเก็ต เป็นปัญหาเรื้อรังที่เกิดขึ้นมานาน หลังนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวบนเกาะภูเก็ต พื้นที่อยู่อาศัยเดิมของชาวบ้านถูกออกโฉนดทับ และถูกเจ้าของโฉนดไล่

รื้อ ทำให้ไม่มีที่ทำมาหากิน และทำพิธีกรรมตามความเชื่อ จนเกิดปัญหาฟ้องร้องอย่างต่อเนื่องตลอดมา การต่อสู้ในกระบวนการยุติธรรมระหว่างนายทุนกับชาวบ้าน ซึ่งเป็นชาวนา ที่ยังขาดความรู้ ทำให้หลายกรณีชาวบ้านต้องพ่ายแพ้ จนต้องกลายเป็นผู้ที่ไม่มีที่ทำกิน แม้จะเป็นผู้ที่อยู่อาศัยบนแหล่งทำมาหากินเดิมนี้นายาวนานตั้งแต่รุ่นปู่ย่า ก่อนเกิดการออกโฉนดเหล่านี้เสียอีก ซึ่งก่อนหน้านี้เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2555 ที่ผ่านมาคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) เคยออกมาระบุว่า การทุจริตในการออกเอกสารสิทธิ์ที่ดิน เกิดขึ้นที่จังหวัดภูเก็ต เป็นอันดับ 1 ของประเทศ

“สิ่งที่เราจะต้องทำเพื่อให้เกิดการยอมรับให้ได้คือ การสืบค้นหาความจริงเกี่ยวกับความเป็นมาของชาวเลอุรักราไว และบรรพบุรุษในอดีต เพื่อยืนยันว่าพวกเราคือตัวตน และเป็นเจ้าของที่ดินริมทะเลเหล่านี้มานานกว่าการเข้ามาของกลุ่มนายทุน ที่ต่างเข้ามาแย่งทรัพยากรเหล่านี้ออกไปจากชาวบ้าน และไล่รื้อพวกเราออกไปเรื่อยๆ สู่สวนเก่าบนเกาะเฮ ก็เป็นหนึ่งในตัวอย่างของความเป็นมาเหล่านี้ ที่มีให้เห็นเป็นจริง แม้ว่าปัจจุบันเราจะเข้าไปทำพิธีกรรมอะไรไม่ได้อีกแล้วก็ตาม” สนิทเล่าถึงในความพยายามรวมตัวกันต่อสู้กับกลุ่มนายทุนที่พยายามเข้ามาไล่รื้อชุมชนของพวกเขา เพื่อหาผลประโยชน์บนเกาะภูเก็ตแห่งนี้

เกาะเฮ...วันนี้ เป็นแหล่งท่องเที่ยว

หาหลักฐานการตั้งรกรากเดิมสู่เอาที่ดินคินจากนายทุน : ปัจจุบันการค้นหาคำความเป็นมาของชุมชนอุรักราไวย์ โดยเยาวชนรุ่นใหม่ ทำให้พบหลักฐานที่น่าสนใจหลายอย่าง เช่น มีการบันทึกไว้ว่า มีกลุ่มชาวเลอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ตั้งแต่ช่วงยุคหิน (3,000 ปี) จนกระทั่งประมาณช่วงรัชกาลที่ 3 ที่มีกฎหมายกำหนดให้กลุ่มชาวเลที่เร่ร่อนอยู่ต้องขึ้นมาอยู่บนฝั่งที่ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานที่แน่นอน โดยอพยพจากบริเวณเกาะเฮและย้ายมาอยู่บริเวณหาดราไวย์ เมื่อประมาณ 100 กว่าปีแล้ว ดำรงชีพด้วยการออกทะเลหาปลา ปลุกต้นมะพร้าวบ้านยกสูงพื้นปูด้วยฟากไม้ไผ่ ฝาบ้านใช้ไม้ไผ่หลังคามุงด้วยจากมะพร้าว ใช้เปลือกต้นเสม็ดแช่น้ำมันยางจุดไฟ ออกทะเลหาปลา หรือทำไร่

นอกจากนี้จากการสืบค้นข้อมูลยังพบทะเบียนบ้านเลขที่ 38 ตำบลราไวย์ ที่พบว่า นางเปลื้อง ซึ่งมีชื่อระบุว่าเกิดเมื่อปีพ.ศ.2445 ซึ่งหากมีอายุถึงปัจจุบัน จะมีอายุถึง 120 ปี เป็นหลักฐาน ยืนยันได้ว่า ชาวเลอุรักราไวย์

ไม่ได้เป็นคนกลุ่มใหม่ที่เพิ่งมาจับจองที่อยู่อาศัยแต่มีชุมชน และวิถีชีวิต ยาวนานมาแล้ว ขณะเดียวกัน ยังมีหลักฐานระบุด้วยว่า เมื่อปี พ.ศ. 2456 ตั้งโรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ ปี พ.ศ.2480 ทางราชการได้สนับสนุนงบประมาณก่อสร้างอาคารเรียน 1 หลัง ต่อมาทรุดโทรม ในปี พ.ศ.2497 ประชาชนได้รวบรวมเงินสร้างอาคารเรียน และใช้อยู่ในปัจจุบัน และ ยังพบหลักฐานสำคัญเป็น วัตถุทัศน การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียน ราษฎรชุมชนชาวเลหาดราไวย์ ในปี พ.ศ.2502 ขณะนั้นมีบ้านชาวเล อาศัยอยู่ประมาณ 40 ครัวเรือน เป็นหลักฐานที่ยืนยันอีกชิ้นหนึ่งว่า ชุมชนชาวเลหาดราไวย์ อยู่มาก่อนมีการออกเอกสารสิทธิของเอกชน ในปี 2508

สู้คดีแพ้แล้ว 2 รายให้รื้อออก ที่เหลือถูกฟ้องไล่ยกชุมชน :

อย่างไรก็ตามแม้จะมีการต่อสู้ ด้วยการค้นหาหลักฐาน เพื่อยืนยันความเป็นตัวตนบนพื้นที่อาศัยริมหาดราไวย์ แต่ปัจจุบันชาวชุมชนราไวย์ 2,000 กว่าคน ประมาณ 255 หลังคาเรือน ยังกำลังได้รับความเดือดร้อน อย่างหนัก จากกรณีที่เอกชนรุกไล่ที่ดิน อ้างเอกสารสิทธิเมื่อปี 2508 และออกโฉนดที่ดินได้ เมื่อปี 2514 โดยขับไล่ชาวเลออกจากพื้นที่ มีการฟ้องร้องต่อศาลตั้งแต่ปี 2552 จำนวน 10 ราย ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา ให้ชาวเล 2 ราย รื้อถอนขนย้ายทรัพย์สิน และบริวารออกไปจากที่ดิน ส่วนอีก 8 ราย อยู่ระหว่างดำเนินคดี

ที่สำคัญกลุ่มเอกชนที่อ้างว่ามีเอกสารสิทธิดังกล่าว กำลังทยอย ฟ้องร้องชาวบ้านทั้งชุมชน ให้ออกจากพื้นที่ไปด้วย เพื่อนำที่ดินริมหาด ราไวย์แห่งนี้ ไปจัดสร้างเป็นโรงแรมขนาดใหญ่ ทำให้ขณะนี้ชาวเลราไวย์ หรือชาวอุรักราไวย์ จำนวนมากกำลังเดือดร้อนอย่างหนัก เพราะ นอกจากความพยายามในการฟ้องร้องเพื่อไล่รื้อชุมชนแล้ว ชาวบ้านที่

อยู่อาศัยขาดแคลนสาธารณูปโภค สภาพชุมชนแออัด ตกสำรวจ ไม่มี
บัตรประชาชน ไม่สามารถสร้างห้องน้ำ และปลูกสร้างสิ่งใดๆ ได้อีกต่อไป

ถูกบีบทั้งจากนายทุน และหน่วยงานรัฐ : “ขณะนี้ถึงแม้ชาวบ้าน
ประมาณ 130 หลังคาเรือน ที่มีทะเบียนบ้านก็ไม่สามารถขอน้ำประปา
และไฟฟ้าใช้ได้ รวมทั้งถูกคัดค้าน เนื่องจากไม่มีโฉนดที่ดิน ต้องอาศัย
ซื้อน้ำประปา และไฟใช้ แพงกว่าที่อื่น 3 เท่า ไม่มีงบประมาณชุมชนถนน
เป็นหลุมเป็นบ่อ ไม่มีห้องน้ำใช้ เพราะไม่สามารถต่อเติมที่อยู่อาศัยได้ใน
ชุมชนมีต้นมะพร้าวสูงเยอะมาก เคยล้มทับบ้านหลายหลังคาเรือน แม้
หากยืนต้นตายก็ตัดไม่ได้ และไม่มีสิทธิโค่น บ่อน้ำสาธารณะถูกไล่กลับ
ตลอดเวลา รวมทั้งพื้นที่สุสาน และพิธีกรรมถูกเอกสารสิทธิ์ทับ และกำลัง
จะถูกก่อสร้างทับสุสาน ขณะเดียวกัน และต้องออกหาปลาไกลขึ้น ดำนํ้า
ลึกขึ้น อันตรายมากขึ้น ซึ่งปัญหานี้เราก็ไม่รู้ว่าจะช่วยเหลือตัวเองได้
อย่างไรต่อไป เพราะเราเชื่อว่าพวกเราอยู่ที่นี่มานาน แต่กลับต้องถูกไล่
ให้ไปอยู่ที่อื่น ไม่มีที่ดิน หรือทะเลที่จะให้อยู่อีกต่อไป” สนิทระบุ

นอกจากนี้ยังพบว่า มีสุสานชาวเล และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวเล ในย่านอันดามันเกือบ 20 แห่ง ถูกเอกชนนำไปออกเอกสารสิทธิ เพราะส่วนใหญ่เป็นชายหาดสวยงาม และที่ดินมีราคาสูง โดยห้ามชาวเลเข้าไปใช้สุสาน และพื้นที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ อาทิ สุสานบนเกาะเฮ สุสานบนเกาะเปลว สุสานแหลมตึกแก พื้นที่พิธีกรรมชุมชนราไวย์ จังหวัดภูเก็ต สุสานชาวเลบนเกาะพีพี สุสานชาวเลบนเกาะลันตา พื้นที่พิธีกรรมโต๊ะบาหลิว จังหวัดกระบี่ สุสานปากวิป สุสานทุ่งหว้า สุสานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา เป็นต้น

จากการบุกรุกถือครองที่ดินของเอกชนหลายราย ทำให้ปัจจุบัน โรงแรมรีสอร์ท และสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งที่อยู่ริมทะเล สร้างทับอยู่บนสุสานเก่าแก่ของบรรพบุรุษชาวเล ซึ่งหลายคนเชื่อว่า เป็นสิ่งไม่เป็นมงคล

ต่อสู้อย่างหลายวิธีแต่การแก้ปัญหายังไม่ดับ : ก่อนหน้านี้ในปี 2553 คณะอนุกรรมการตรวจสอบการออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินบริเวณชุมชนชาวเล 3 ชุมชนในภูเก็ต มีมติโดยสรุปให้สำนักแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของรัฐบาล สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อขอความอนุเคราะห์อ่านแปลภาพถ่ายทางอากาศ ในพื้นที่ชุมชนชาวเล มอบหมายให้กรมที่ดินหรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต นำสารบบภาพถ่ายทางอากาศตรวจสอบตามลำดับเหตุการณ์ก่อนหลัง มอบหมายให้กรมพัฒนาที่ดินตรวจสอบข้อมูลภาพถ่ายทางอากาศ ตั้งแต่ปีเริ่มต้น จนถึงปัจจุบัน มอบหมายให้เครือข่ายชุมชนฯ รวบรวมข้อมูลประวัติของชุมชน อำเภอเมืองภูเก็ต และเจ้าพนักงานที่ดินภูเก็ต สรุปข้อมูลการเข้าอยู่อาศัยของราษฎรในพื้นที่ ฯลฯ รวมทั้ง นายสาทิตย์ วงศ์หนองเตย อธิบดีรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วย

นอกจากนี้ สถาบันวิจัยสังคมจุฬาฯ ยังมีข้อเสนอแนวคิดเขตสังคมและวัฒนธรรมพิเศษกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลว่า ชาวเลเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมในพื้นที่อันดามัน กำลังเผชิญกับปัญหาวิกฤตด้านสังคม และวัฒนธรรม ไม่มีความรู้ด้านกฎหมาย มักถูกเอาเปรียบ และถูกฉ้อโกงเสมอ ดังนั้นชาวเลจึงเป็นกลุ่มเปราะบางที่สังคม จะต้องปกป้องคุ้มครองให้สามารถเข้าถึงสิทธิต่างๆ จึงเสนอให้สร้างเขตสังคม และวัฒนธรรมพิเศษของชาวเล เพื่อคุ้มครองทั้งที่อยู่อาศัย ที่ทำกินดั้งเดิม การฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรม และคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนาน และหลีกเลี่ยงการอพยพโยกย้ายชุมชนออกจากพื้นที่เกาะและชายฝั่ง

ที่ดินถูกเก็งกำไรขึ้น 200 เปอร์เซ็นต์ ทำให้แก้ปัญหายากขึ้น :

ต่อมาในสมัยรัฐบาล นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้มีมติคณะรัฐมนตรี เห็นชอบในหลักการแนวนโยบายในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล ตามแนวทางจัดทำพื้นที่วัฒนธรรมพิเศษชาวเล และมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแผนไปปฏิบัติ ประกอบด้วย การสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย การให้ชาวเลสามารถประกอบอาชีพประมงหาทรัพยากรตามเกาะต่างๆ ได้ โดยผ่อนปรนพิเศษในการใช้อุปกรณ์ดั้งเดิมของกลุ่มชาวเล รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณในการฟื้นฟูวิถีชีวิต และวัฒนธรรม แต่ก็ยังไม่มีความคืบหน้ามากนัก ขณะที่ในช่วงปี พ.ศ.2554 ข้อมูลจากกรมธนารักษ์ จังหวัดภูเก็ต ที่ได้กำหนดราคาที่ดินทั่วทั้งจังหวัด ระหว่างเดือนมกราคม 2551 ถึงเดือนธันวาคม 2554 พบว่า มีราคาประเมินเพิ่มสูงขึ้นกว่า 100-200 เปอร์เซ็นต์ โดยเฉพาะพื้นที่ ตำบลราไวย์ ราคาที่ดินเฉลี่ยไร่ละ 5,500,000 บาท หรือเพิ่มขึ้นจากเดิม 178 เปอร์เซ็นต์ ทำให้การแก้ปัญหาที่ดินทำได้ยากขึ้น

นักกฎหมายแนะนำรวมกลุ่มให้ข้อมูลศาลดีกว่าสู้เดี่ยว : ด้าน
 นายกิตติศักดิ์ ปรกติ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์ กล่าวถึงปัญหาการออกเอกสารสิทธิทับที่ดินของชาวบ้าน
 จนกลายเป็นการต่อสู้กันในกระบวนการยุติธรรมว่า แนวทางการต่อสู้
 ที่สำคัญคือ ชาวบ้านจะต้องรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ให้เป็นปึกแผ่น เพื่อ
 ร่วมกันให้ข้อมูล ให้คำอธิบายต่อศาล และพิสูจน์ว่าพื้นที่บริเวณนี้ เป็น
 ชุมชนชาวเลที่อยู่อาศัยกันมาดั้งเดิม โดยมีจุดประสงค์สำคัญคือการใช้
 ประโยชน์ร่วมกัน โดยไม่ได้มุ่งหวังที่จะครอบครองเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้
 หนึ่งผู้ใดคนเดียว แต่ที่ผ่านมาได้พิจารณาจากคำพิพากษาเห็นว่า ไม่ได้มี
 การร่วมกันเป็นพยาน เพื่อพิสูจน์ให้ศาลเห็นในเนื้อหาข้อมูลที่หนักแน่น
 ทำให้การต่อสู้อ่อน เพราะศาลจะพิจารณาจากหลักฐานข้อมูลเท่านั้น
 ดังนั้นแนวทางสำคัญของการต่อสู้ชาวบ้านจึงควรร่วมมือกันอย่างเข้ม
 แข็งมากกว่านี้

เชื้อขอเพิกถอนโฉนดทับสุสานได้ : ในส่วนของพื้นที่สุสานของบรรพบุรุษชาวเลที่ถูกบุกรุก นายกิตติศักดิ์แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะว่า ตามกฎหมายแล้ว สุสาน และพื้นที่ประกอบพิธีกรรม เป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ ซึ่งเอกชนไม่สามารถถือกรรมสิทธิ์หรือนำไปออกโฉนดได้ หากมีการออกโฉนดทับสุสาน และสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นการออกโฉนดทับพื้นที่สาธารณะ ประชาชนที่มีสิทธิ์ใช้สถานที่นั้นสามารถขอให้กรมที่ดินเพิกถอนโฉนดนั้น ไม่ว่าจะออกโฉนดนั้นมานานเท่าใดก็ตาม โดยเรื่องนี้เคยมีคำพิพากษาที่ จังหวัดเชียงใหม่ กรณีที่มีการอ้างกรรมสิทธิ์ในที่ดินและเปิดร้านค้าบริเวณแนวกำแพงเมือง โดยทางการขอให้เพิกถอนเอกสารสิทธิแม้จะออกมานาน เพราะเดิมที่ฐานกำแพงเมืองกว้าง ในที่สุดศาลก็ได้ตัดสินให้มีการเพิกถอน หรืออย่างกรณีสุสานจีนที่สีลม กรุงเทพฯ ก็เช่นเดียวกัน และกรณีสุสานของชาวลั่น ชาวเลก็ควรยื่นเรื่องให้กรมที่ดินเพิกถอนโฉนดหรือเอกสารสิทธิ เพราะพื้นที่ดังกล่าวถือว่าเป็นสาธารณประโยชน์ หากกรมที่ดินไม่ยอมดำเนินการก็สามารถฟ้องร้องต่อศาลปกครองได้เช่นกัน

นะชาวบ้านชี้ให้ศาลเห็นวิถีชีวิตชุมชนแทนพิสูจน์จากตัว

อักษร : ขณะที่ ม.ร.ว.อศิน ทรัพย์พัฒน์ ประธานมูลนิธิชุมชนไท กล่าวว่า ที่ผ่านมาชาวเลเป็นกลุ่มคนที่อยู่อาศัยในพื้นที่มานาน และตนก็เชื่อจากข้อมูลหลักฐานที่มีการนำมาชี้แจง แต่เมื่อเอกชนออกเอกสารทับที่ดินทำมาหากิน ก็ไม่ได้ต่อสู้อะไร เพราะโดยพื้นฐานของชาวลูกรักราไว้อยู่ เป็นคนที่สุภาพ ไม่ต้องการมีเรื่องราวกับใคร จึงยอมที่จะถูกเอาเปรียบเรื่อยมา อย่างไรก็ตามในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคใหม่สมัยใหม่แล้ว การที่จะมีชีวิตอยู่รอด ทุกคนจะต้องต่อสู้เมื่อถูกเอาเปรียบ แต่ต้องเป็นการต่อสู้ตามกระบวนการทางกฎหมาย ในกรณีนี้ตนเห็นว่า ชาวบ้านอาจฟ้องร้อง

ต่อศาลปกครอง เพื่อขอให้เพิกถอนโฉนด หรือเอกสารสิทธิ์ตามที่ถูกนำมากล่าวอ้าง

ดร.ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์
เยี่ยมชุมชนชาวเลบ้านราไวย์ และให้กำลังใจในการต่อสู้

ดังนั้นการเก็บข้อมูลเรื่องประวัติชุมชนจึงสำคัญมาก เพื่อจะนำไปใช้เป็นหลักฐานในการต่อสู้ในกระบวนการยุติธรรม เช่นเดียวกับเรื่องสุสาน ก็ต้องนำหลักฐานมายืนยันเช่นกัน และการเดินทางมาในทิศทางนี้ น่าจะเป็นแนวทางการต่อสู้ที่ถูกต้อง แต่ก็ต้องมีน้ำหนักของหลักฐานที่เชื่อถือได้ เพื่อพิสูจน์ให้ศาลได้เห็น ซึ่งโดยปกติแล้วในการพิจารณาของศาลจะดูจากเอกสารหลักฐาน ดีความตามตัวอักษร ดังนั้นชาวบ้านจะต้องชี้ให้ศาลเห็นถึงความสำคัญของชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่มีชีวิตชีวา มากกว่าการตีความเพียงตัวอักษรอย่างเดียว เรื่องนี้เป็นเรื่องของความเป็นธรรม ดังนั้นทำอย่างไรให้มีการพิพากษาตามความเป็นธรรม

มากกว่าตัวอักษร ซึ่งบางทีการสร้างกระแสจึงมีความจำเป็น เพราะหากคำพิพากษาไม่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมก็จะเสียหายกับผู้พิพากษาเอง

‘ชาวเล’ ชาติพันธุ์ที่ถูกเอาเปรียบ : ชาวเล เป็นชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเรือ และใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายกับท้องทะเลมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน หรือบางครั้งใช้คำว่า “ชาวน้ำ” (sea people หรือ sea gypsy) งานศึกษาวิจัยพบว่า ชาวเลเป็นชนเผ่าพื้นเมืองในทะเลอันดามันที่อาศัยมายาวนานประมาณ 300-500 ปี โดยเคยเดินทางและทำมาหากินอย่างอิสระบริเวณชายฝั่งทะเล และเกาะแก่งต่างๆ ทั้งในประเทศไทย อินโดนีเซีย พม่า อินเดีย แต่หลังจากมีการแบ่งเส้นแดนระหว่างประเทศต่างๆ ชัดเจนขึ้นทำให้ชาวเลต้องปักหลักตั้งถิ่นฐานในแต่ละประเทศ โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล 3 กลุ่ม คือ มอแกน มอเกลน และอูรักราวัย์ แม้ว่าจะมีภาษา และวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน แต่หากพิจารณาในรายละเอียด จะพบความแตกต่างที่ทำให้คนภายนอกสังเกตได้หลายประการ อาทิ ด้านภาษา กลุ่มอูรักราวัย์มีภาษาที่แตกต่างกับกลุ่มอื่นค่อนข้างมาก ขณะที่ภาษาของมอแกน และมอเกลนมีส่วนคล้ายคลึงกัน มีคำศัพท์ที่เหมือนกันเป็นส่วนใหญ่ และสามารถสื่อสารกันพอรู้เรื่อง รูปแบบเรือดั้งเดิมของมอแกน มอเกลน และอูรักราวัย์ก็แตกต่างกัน และพิธีกรรมก็แตกต่างกัน มอเกลน และอูรักราวัย์ตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานค่อนข้างถาวร และมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปค่อนข้างมาก จนในปัจจุบันมักถูกเรียกขานว่า **“ไทยใหม่”** มอแกน หรือ ยิปซีทะเล เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเรือ และใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายกับท้องทะเลมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน

รื้อร่องเงืง หน้าสู่สานเกาะเฮ

ปัจจุบันชุมชนชาวเลอาศัยใน 5 จังหวัดอันดามัน คือ ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ และสตูล จำนวน 41 ชุมชน มีประชากรจำนวน 12,000 คน พื้นที่ทำกินของชาวเล คือทะเล ทั้งชายฝั่งทะเล หาดทราย หาดหิน แนวปะการัง และป่าซึ่งเป็นป่าชายเลน ป่าชายหาด ป่าดงดิบ การดำรงชีวิตแบบดั้งเดิม อยู่กับท้องทะเลเป็นส่วนใหญ่ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลไม่ค่อยได้ติดต่อกับสังคมเมืองมากนัก จึงทำให้เกิดปัญหาถูกเบียดขับจากการพัฒนา

ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามี ชาวเลต้องประสบปัญหาซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มชาติพันธุ์ชายขอบอีกหลายกลุ่ม คือ การไร้รัฐ และการถูกปฏิเสธสิทธิขั้นพื้นฐาน การขาดความมั่นคงในที่อยู่อาศัย การถูกกีดกันออกจากสิทธิในการใช้ และเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ การถูกผลักเข้าสู่กิจกรรมที่ผิดกฎหมาย และการทำงานที่เสี่ยงอันตราย การเข้าถึง และการได้รับบริการรักษาพยาบาล การขาดความมั่นใจ และภูมิใจในวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม และการถูกดูแคลนจากบุคคลที่ไม่เข้าใจในวิถีวัฒนธรรมแบบ “ชาวเล” ฯลฯ

ปัญหาที่ชาวเลประสบอยู่ในปัจจุบันมีหลายด้าน ในแต่ละพื้นที่มีรายละเอียด และความเข้มข้นของปัญหาแตกต่างกันไป ซึ่งปัญหาในภาพรวมเกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยว และการประกาศเขตอนุรักษ์ของรัฐ ส่งผลกระทบต่อที่ทำกินดั้งเดิมของชาวเล จากข้อมูลสำรวจพบว่า มีชุมชนชาวเลที่ไม่มีความมั่นคงในที่ดิน 25 แห่ง มีพื้นที่สู่สาน และพื้นที่ประกอบพิธีกรรมถูกรุกราน 15 แห่ง

พิธีหล่อโองของมอแกน เกาะสุรินทร์ ลมหายใจแผ่วเบา ของอันดามัน

โดย ภาสกร จำลองราช

padsakorn@hotmail.com

ตีพิมพ์ในคดีชน เมษายน 2551

ชาวบ้านกำลังร่วมพิธีหล่อโอง

นางหมีเซีย เดินออกจากบ้านเพื่อนมายังริมหาดซึ่งเป็นปะรำพิธี ด้วยสีหน้าไม่สู้ดีนัก ในฐานะแม่หมอบประจำชุมชน นางใช้เวลาครึ่งก่อนวันในการปลูกปล้าปีบνωด และร้องอ้อนวอนให้ผีร้ายช่วยออกจากร่างเด็กสาวมอแกนรายหนึ่ง ที่นอนดินทรนทรายมาตั้งแต่หัวรุ่ง

เพื่อนบ้านต่างมามุงดู และเอาใจช่วย ในขณะที่แม่ของสาวน้อยเคราะห์ร้ายรำให้อยู่ตลอดเวลา แต่ผีร้ายช่างไม่ปราณีเอาเสียเลย มันยังคงทำให้ลูกสาวของเธอปวดท้องรุนแรง และร้องคร่ำครวญอย่างน่าเวทนา

นางหมีเซีย และคนในหมู่บ้านมอแกนอับจนหนทางช่วยเหลือได้ ในที่สุดพ่อของเด็กหญิงจึงตัดสินใจล้มเธอลงเรือไปหาหมอแผนปัจจุบันบนฝั่ง แต่ระยะทางจากหมู่เกาะสุรินทร์ หากไปเรือหัวโทงต้องกินเวลาหลายชั่วโมง จึงต้องไปขอความช่วยเหลือจากเรือเร็วของอุทยาน

“เขาไม่ยอมปล่อย” นางหมีเซียปาดเหงื่ออย่างเหนียวหนำย นางเชื่อเต็มอกว่าผีเจ้าที่รู้สึกโกรธที่ชาวบ้านไม่ยอมเซ่นสรวงด้วยเต่าเหมือนที่เคยทำมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ และตามคำทำนายของผู้อาวุโสบอกว่าผีร้ายจะมาเอาชีวิตคนในหมู่บ้านทุกปี ซึ่งในช่วงหลายปีที่ผ่านมาก็เป็นเช่นนั้นจริงๆ

แม้เป็นผู้สืบทอดภูมิความรู้จากบรรพบุรุษ และเคยช่วยเหลือเพื่อนบ้านมาแล้วมากมาย แต่นับวันนางหมีเซีย และเพื่อนบ้านมอแกนกลับยิ่งช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ และต้องรอความหวังจากปัจจัยภายนอกทั้งๆ ที่วิถีชนเคยอยู่กันอย่างสันโดษ

เด็กน้อยริมหาดเกาะสุรินทร์

เด็กๆ ที่กระโดดโลดเต้น และดำผุดดำว่ายอยู่ริมทะเล อาจไม่รู้สึกลึถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แต่คนที่ผ่านคลื่นผ่านลมมาแล้ว 60 กว่าปีอย่างนาง ย่อมรับรู้ถึงสถานการณ์รอบที่ส่งผลให้วิถีชนเลื่อมทรุด ขณะที่ชาวบ้านหลายคนเริ่มใจคอไม่ดี เพราะพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษ ที่เรียกว่า “หล่อโบง” ในปีนี้ยังไม่ได้ทำกันเลย เพราะปัจจัยภายนอกอีกเช่นกันที่ทำให้ชาวมอแกนต้องเป็นฝ่ายคอยและคอย

นางหมี่เซียเองเดินทางไปมาจากเกาะพระทอง เพื่อรอพิธีกรรมประจำปีแล้วเกือบ 7 วัน จนกระทั่งย่างเข้าวันที่ 8 หรอก นางถึงได้ทำหน้าที่สมาชิกชุมชนที่ดีตามความเชื่อเยี่ยงทุกวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี

หมู่บ้านมอแกนบนเกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา มีชาวบ้านอยู่ 60 หลัง ส่วนใหญ่ยังไม่มีบัตรประชาชน ซึ่งขณะนี้หลายหน่วยงานกำลังช่วยกันดำเนินการเรื่องอยู่

ชาวเลที่นี่ต้องพึ่งพิงอยู่กับอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ และนักท่องเที่ยว เพราะอาชีพเดิมคือดำปลิง และจับหอยกลายเป็นสิ่งต้องห้าม แม้กระทั่งหาปลากินเองก็ยิ่งถูกจำกัด

รายได้หลักของชาวบ้านมาจากการเป็นลูกจ้างอุทยานฯ และรับจ้างขับเรือพานักท่องเที่ยวไปดำน้ำดูปะการัง

“เขาได้รับปากพอว่าจะดูแลชาวมอแกนอย่างดี” นางหมีเซีย ย้อนอดีตเมื่อครั้งแรกเริ่มก่อตั้งอุทยานฯ แห่งนี้ และตอนนั้นชาวมอแกนยังตั้งบ้านเรือนอยู่บนฝั่งช่องขาด ซึ่งเป็นที่ทำการอุทยานฯ ในปัจจุบัน “เขามาขอพื้นที่ และพ่อก็ให้”

พ่อของหมีเซียคือ มาตะ ซึ่งเป็นผู้อาวุโส และผู้นำทางจิตวิญญาณ และชาวบ้านยกย่องให้เป็นเจ้าของเกาะสุรินทร์

พื้นที่ราบกว้างใหญ่ที่สุดของหมู่เกาะถูกแปลงเป็นที่ทำการอุทยานฯ รายล้อมด้วยบ้านพัก และสถานที่กางเต็นท์รองรับนักท่องเที่ยว ขณะที่ชาวมอแกนค่อยๆ ถูกขับให้ถอยห่างออกไป จนกลายเป็นหมู่บ้านมอแกนในปัจจุบัน

“ให้เขาอยู่จะได้มีนักท่องเที่ยวเยอะๆ เขาจะได้ดูแลมอแกนด้วย” นางหมีเซียเชื่อเหมือนกับพ่อที่ล่วงลับไปแล้ว ที่ผ่านมาชีวิตของคนมอแกนต้องขึ้นๆ ลงๆ ตามทัศนคติของผู้บริหารอุทยานฯ แต่ละยุคแต่ละสมัย แม้แต่ตัวนางเองที่เป็นถึงลูกอดีตเจ้าของเกาะก็ต้องย้ายไปอยู่ที่บ้านปากจกบนเกาะพระทอง ห่างออกไปทางใต้ เนื่องจากหากินสะดวกกว่า “เราเคยขออนุญาตจับเต่ามาไหว้ผี แต่เขาไม่ยอม” เต่าที่นางพูดถึงคือเต่าตนุซึ่งในอดีตมีอยู่ดาษดื่นตามฤดูกาล ซึ่งปัจจุบันลดน้อยลงมาก แม้

ไม่ได้มีสาเหตุมาจากชาวเลเป็นหลัก แต่ชาวมอแกนก็ตกเป็นจำเลย นางหมี่เซีย และชาวบ้านได้แต่เก็บความขอกำไว้ในใจที่พิธีกรรมดั้งเดิมต้องถูกเปลี่ยนแปลง

เครื่องเซ่นสรวงเปลี่ยนจากเต่ากลายเป็นไก่ซึ่งแทนกันไม่ได้ในความรู้สึกของคนมอแกน แม้ชาวบ้านพยายามทำความเข้าใจความหมายของคำว่าอนุรักษ์ และกฎหมายบ้านเมือง แต่ผลกระทบที่หล่นลงบนความเชื่อ ทำให้ชาวมอแกนต้องหวนอมขมกลืนเรื่อยมา

“ลำบาก” นางหมี่เซียย้าคำนี้บ่อยๆ โดยเฉพาะเมื่อเห็นเพื่อนบ้านต้องเสียชีวิต “ไปเอาเต่าที่เกาะย่านเชือกก็ไม่ได้แล้ว เดียวถูกพม่าจับ” เกาะย่านเชือกที่นางพูดถึงเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรรอนแรมของชาวมอแกน ตั้งแต่หมู่เกาะมะริดในพม่าเรียบเรื่อยฝั่งไปจนถึงเกาะอาดังหลีเปะ จังหวัดสตูล ซึ่งในปัจจุบันเกาะย่านเชือกมีชาวมอแกนอีกกลุ่มใหญ่อาศัยอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลพม่า

“คนที่เกาะเหลา เกาะพยาม เกาะช้าง เป็นพี่น้องกับพวกเราที่นี่” ทั้ง 3 เกาะที่นางพูดถึงอยู่ในระนอง แต่หมู่เกาะสุรินทร์อยู่จังหวัดพังงา แต่ชาวมอแกนไม่เคยคิดว่าเกาะย่านเชือก เกาะเหลา หรือเกาะสุรินทร์อยู่กันคนละเขตแดน แต่ผลสุดท้ายเส้นเขตแดนของราชอาณาจักรปัจจุบันก็สำแดงเดชจนกักขังยิปซีทะเลให้ต้องอยู่กับที่

เสียงกลองสวดประสานกังวานไปทั่วเกาะ ทั้งกลองยาว และกลองชั่วคราวจากถ้ำน้ำมัน และหม้อ งานฉลองเริ่มขึ้นตั้งแต่เย็นวันที่ 19 เมษายน ภายหลังจากเสร็จสิ้นพิธีบวงสรวงผีต่างๆ

ทั้งเด็ก และผู้ใหญ่ในหมู่บ้านแะเวียนมามุ่งดูประเพณีเป็นระยะๆ พร้อมกับหัวเราะขบขันที่เห็นเหล่านักเต้นแสดงอาการต่างๆ บางคนเต้นชักกระตุกวรอบเสาหล่อโบง บางคนเต้นไปร้องไห้ไปเหมือนไม่รู้เนื้อรู้ตัว

หมู่บ้านชาวเลบนหมู่เกาะสุรินทร์

ยามสายของวันรุ่งขึ้น แสงระยิบระยับกำลังส่องสะท้อนผืนน้ำสีเขียวอมคราม ชาวบ้านช่วยกันนำเรือกำบังลำน้อยที่สร้างขึ้นตั้งแต่สองวันก่อนไปลอยในกลางทะเลลึก

ขบวนเรือหัวโทงเป็นไปอย่างคึกคัก เสียงเพลงเสียงดนตรีไม่ขาดสาย เรื่องร้ายต่างๆ ถูกใส่ลงเรือกำบังจำลอง และปล่อยให้ไหลไปสู่ดขอบน้ำขอบฟ้า

สุดท้ายขบวนเรือแล่นต่อไปยังอ่าวแม่ยายซึ่งเป็นสุสานของบรรพชนมอแกน เพื่อนำเสาหล่อโอง และศาลไปไว้

เสียงเพลงเสียงกลองจบลง และใกล้ช่วงเวลาของการปิดเกาะในฤดูมรสุม นางหมีเซียและชาวบ้านบางส่วนแยกย้ายกลับไปเกาะพระทอง

วิถีชีวิตของอดีตนักรอนแรมแห่งท้องทะเลต้องกลับไปรับจ้างบนฝั่งเพื่อหาเงินประทังชีพต่อไป เพราะผืนทะเลไม่ใช่ของชาวมอแกนอีกแล้ว ทุกคืบทุกศอกของแผ่นน้ำถูกจับจองเป็นเจ้าของเกือบสิ้น

ลมหายใจแห่งอันดามันแผ่วเบาลงทุกที

วิถีชีวิตประมง...วิถีชาวเล อันดามัน... กับมิติ ครม. ฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล

ธันวา สีนามิ

“ชาวเล” หรือชาวไทยใหม่ คือชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ชายฝั่งอันดามันมายาวนานกว่า 300 ปี เขาคือผู้บุกเบิกเปิดพื้นที่ชายทะเลและอาศัยทำกินอยู่ในทะเลอันดามัน เมื่อมีทะเลเขาเหล่านั้นจะลงไปหาสัตว์น้ำ หาปู หาปลา มากิน และขายเลี้ยงครอบครัว ตามเกาะแก่งต่างๆ ก่อนที่จะมีกฎหมาย เขาเหล่านั้นคือผู้บุกเบิกเปิดพื้นที่หากินมาแล้วทั้งนั้น เรือประมง 1 ลำ ต้องหาเลี้ยง 5-10 ครอบครัวหรือมากกว่า 20-50 ชีวิตที่รอคอยอย่างโหยหิว ชาวเล หรืออาจหมายถึงจำพวกท้องทะเลก็ได้ บัดนี้ท้องทะเลมีเจ้าของที่เป็นรัฐ กรมอุทยาน กรมประมง แต่โดยประชากรของรัฐ ถึงไม่อาจหากินแบบวิถีดั้งเดิมได้อีกต่อไป

เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2553 หัวหน้าอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมกับพวก ได้จับกุมชาวเลอุรักราโว้ย 17 คน ขณะกำลังขนถ่ายหอยที่ได้จากการประมงจากเรือขึ้นรถยนต์ ณ ท่าเรือบ้านเจ้าไหม ตำบลเกาะลิบง จังหวัดตรัง ซึ่งเป็นท่าเรือสาธารณะ โดยกล่าวหาว่า ทำอันตราย ลำสัตว์นำเครื่องมือล่าสัตว์เข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติ มีความผิดตาม พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ ต่อมาพนักงานสอบสวน และอัยการสั่งไม่ฟ้อง เพราะ

ชาวเลใช้เครื่องมือดั้งเดิมคือ ด่าน้ำจับหอยด้วยมือ จับปลาเก๋าโดยใช้
ยางมัดเหล็กก้านร่มยิง จึงได้รับความคุ้มครองตามมติ ครม. 2 มิถุนายน
2553

เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2555 คณะเจ้าหน้าที่อุทยานหมู่เกาะสมิหลัน
ได้จับกุมชาวเล ชุมชนราไวย์ รวม 9 คน ว่ามีการลักลอบเข้ามาดำนํ้า
เก็บหาสัตว์น้ำในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสมิหลัน พร้อมเรือ จำนวน 2 ลำ
โดยกำลังดำนํ้ายิงปลา และงมหาสัตว์น้ำ การกระทำผิดครั้งนี้คิดเป็นค่า
เสียหาย 12,695 บาท จึงจับกุมชาวเลทั้ง 9 คน นำส่งพนักงานสอบสวน
สภ.กระบี่ อำเภอกุระบุรี จังหวัดพังงา ในวันที่ 13 ตุลาคม 2555
ทางญาติๆ และตัวแทนชาวเลได้เร่งไปขอประกันตัว ซึ่งต้องขอประกัน
ตัวต่อศาลจังหวัดตะกั่วป่า

ผู้ต้องหาได้แต่งตั้งทนาย เพื่อแถลงต่อศาลให้ปล่อยตัวชั่วคราว
เพราะผู้ต้องหาเป็นชาวเล และหากินตามวิถีดั้งเดิม อาศัยอยู่เป็นหลัก
แหล่ง รวมทั้งมี มติ ครม. รองรับในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเลให้หากินใน
ทะเลและผืนป่านในเขตอุทยาน ศาล พิจารณาแล้วเชื่อว่าเป็นชาวเล
และดูแลไม่มีเงินประกัน จากหลักทรัพย์ประกันคนละ 100,000 บาท
ให้ลดเหลือ คนละ 50,000 บาท รวม 450,000 บาท คงต้องติดคุกใน
เรือนจำตะกั่วป่าอีกหลายวัน เพื่อให้ชั้นพนักงานสอบสวนดำเนินการ
เพราะกว่าชาวเลจะหาแหล่งเงินกู้ เพื่อเป็นเงินซื้อประกันมาประกันตัว
ญาติ พ่อ พี่ หัวหน้าครอบครัวตัวเองออกมาจากคุก เพื่อทำมาหาเลี้ยง
ชีวิตต่อไป มูลค่าความเสียหาย 12,695 บาท กับเงินประกัน 450,000
บาท พร้อมเครื่องมือประมงทั้งหมด พวกเขาพยายามวิ่งเต้นหาเยี่ยมเงิน
มาประกันตัวญาติ พี่ พ่อ และสามีแล้ว แต่ดอกเบี้ยช่างสูงนัก ร้อยละ
10-30 ต่อเดือนเลยทีเดียว แล้วเมื่อเขากู้เงินมาแต่เครื่องมือประมงไม่มี
ที่หากินไม่เหลือให้เขา แล้วเขาจะทำเช่นไร

“เราจะไม่ทะเลหากินแล้วจริงหรือนี่ไปทะเลแถบไหนก็ถูกจับกุม ที่ดินที่เราอยู่อาศัยก็ถูกฟ้องขับไล่ ไม่มีที่อยู่ สู่สถานที่ฝั่งศพเราก็ถูกเบียดบังไปสร้างโรงแรม บางทีก็กำลังจะถูกเรือศพเอาไปขาย เราคงต้องตายกันหมดใช่ไหม हमเราถึงจะหมดเวรหมดกรรม พี่น้องเราติดคุกคนแล้วคนเล่า แล้วเราจะพึ่งใคร เราพึ่งพ่อตา ศาลเจ้าหรือพึ่ง มติ ครม.” สนิท ตัวแทนชาวเลบ่นอย่างถอดใจ

ปฏิรูปประเทศไทย... ไหมเลย ต้องปล่อยให้ชาวเลถูกจับไล่

ไมตรี จงไกรจักร์

เครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคม และการเมือง (คปสม.)

14.00 น.ของวันที่ 3 สิงหาคม 2553 ที่หน้าศาลากลางจังหวัดพังงา กลุ่มประชาชนกว่า 20 คนเดินกันวกั๊กไถวนศาลากลาง ก่อนที่จะได้ความว่า ตัวแทนชาวเลชุมชนทับตะวันถูกไล่ไม่ให้จอดเรือ ไม่ให้หากินในชุมชนเขียวที่เป็นป่าชายเลน โดยตัวแทนเล่าว่าเอกชนแอบอ้างการทำประโยชน์ในทะเลและป่าชายเลนจนนำไปออกเอกสารสิทธิ นส.3 ก. และขับไล่พวกเราให้ออกไปอยู่ในทะเล ช่วงมรสุมอย่างนี้แล้วเราจะออกเรือไปได้อย่างไร เรือจะจอดที่ไหนในทะเล

เวลาผ่านไปกว่า 2 ชั่วโมงแล้วกลุ่มชาวบ้านร้อนรนกับการรอคอยว่าจะได้พบผู้ว่าหรือเปล่า 16.30 น. ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา นายเยี่ยม สุธียา พาลุสุข เขียวเข้าห้องประชุม ตัวแทนเล่าภาพรวมให้ผู้ว่าฟังว่าการ “แก้ปัญหาของเครือข่ายไม่คืบหน้าไปไหน ปัญหาของชาวบ้านก็ยังคงอยู่ เพราะเจ้าหน้าที่ในฝ่ายปฏิบัติการในพื้นที่ไม่ได้ดำเนินการอะไรต่อจากที่มีนโยบายในการแก้ปัญหาของรัฐบาล หรือจังหวัด และกรรมการแก้ปัญหาของจังหวัดเองก็ไม่ได้ประชุมมากกว่า 6 เดือนแล้ว ทำให้การแก้ปัญหาไม่คืบหน้า ในขณะที่เดียวกันปัญหาก็กิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะเรื่องชาวเลที่เป็นปัญหาเรื่องปัจจัยสี่ พวกเราเสนอนโยบาย

รัฐบาลจนเกิดเป็นมติ ครม. 2 มิถุนายน 2553 ให้มีการปกป้องฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเลในทุกด้านทั้ง อาชีพ สุขภาพ คุณภาพชีวิต ที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย ที่ประกอบพิธีกรรม และให้ประกาศเป็นพื้นที่วัฒนธรรมพิเศษชาวเล โดยกรรมการมอบหมายให้จังหวัดหามาตรการแก้ปัญหาในจังหวัดก่อน ในจังหวัดพังงาเองก็มีการแก้ปัญหาชาวเลคณะหนึ่งด้วยแต่ไม่มีการประชุมขับเคลื่อนอะไร”

นายพัน หาญทะเลกล่าวว่า “ท่านผู้ว่าครับผมเป็นชาวเลบ้านทับตะวัน ตอนนี้งานเลเดือดร้อนหนักแล้วครับ ก็นายทุนเอาป่ามาปักให้พวกเราเอาเรือออกจากชุมชนเขียว และห้ามเข้ามาหากินด้วย หากใครเข้าไปเจ้าของจะปล่อยหมาให้ไล่กัดพวกเรา คนแก่ๆ ไปหาหอยหาปลาขายยึดหมากยึดพลู ยึดข้าวห่อ และให้หมาไล่กัด แล้วพวกเราจะทำอย่างไรดีครับ ตั้งแต่เกิดมาผมก็เห็นเรือจอดอยู่ และขับออกสู่ทะเลได้ทุกวัน พ่อผมเองก็เคยวางลอบหาปลา หาปู คนในชุมชนก็หากินกันมาแต่ปู่ย่าตายาย แล้วทำไมทะเล และป่าชายเลนบ้านผมถึงมีเจ้าของได้ครับ ท่านผู้ว่า” พัน เล่าให้ผู้ว่า ฟังด้วยเสียงสั่นเครือ ผู้ว่า รับปากแค่ว่าจะประชุมกรรมการ แต่ปัญหาชาวบ้านรอไม่ได้อีกแล้ว พัน ไม่เข้าใจว่าการที่พวกเขาเป็นชาวเลแล้วมันผิดตรงไหน ทำไมวันนี้ถึงไม่มีหาด ไม่มีทะเลให้เขาหากิน

นายพัน รวมตัวกับเพื่อนเครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง และชาวเลในอันดามันร่วมกันเสนอแนวทางแก้ปัญหาขึ้นมาแล้ว 4 รัฐบาล 5 ปี ตั้งแต่ถูกสืนามิถล่ม มีคนเคยบอกพวกเขาหลายครั้งว่า สืนามิถล่มหนักแค่ไหนแต่ที่ดิน และที่ทำกินยังอยู่ แต่ภัยจากการพัฒนา ร้ายกว่าเพราะเราจะไม่มียู “ผมเริ่มหมดหวังแล้วสงสัยว่าชาวเลอย่างพวกเราคงไม่เหมาะที่จะอยู่ในแผ่นดินนี้แล้วละ ก็ทำอย่างไรได้เอกสาร แผ่นเดียวสามารถเป็นเจ้าของสิทธิในที่ดินได้ ทะเล และป่าชายเลนด้วย

นะ ทั้งๆ ที่ไม่รู้ว่าเขาอยู่ที่ไหน พวกเราอยู่ และทำกินกันมานานเท่าไรก็ไม่มีสิทธิอะไร เราอาจต้องกลับไปอยู่ในทะเลเหมือนเดิมแล้วละ ไม่รู้จะพึ่งใคร คณะรัฐมนตรีสั่งก็ไม่มีใครทำ” พัน กล่าวกับพี่น้องในชุมชน “เราอาจไม่มีที่ทำกินอีกแล้ว ลงทะเลก็เป็นอุทยาน ไปเกาะผ้ำก็จะประกาศเขตอนุรักษ์ไว้ให้ฝรั่งดูปะการัง เราคงต้องพึ่งพ่อตาสามพัน เราคงต้องลอยเรือ หรือเราจะเอาอย่างไรกันดี” โกเตียน แทรกขึ้นทันที “เราต้องชวนพี่น้องเราไปพบนายอำเภออีกครั้ง ไปกันให้หมดนี้แหละ ไปร่ำรองแจ้งไปถามนายอำเภอว่าเราจะทำกินที่ไหน รัฐเลี้ยงเราไหม ถ้าไม่ไหวจะให้เราทำกินอย่างไร หรือเราไม่มีสิทธิอยู่ประเทศไทย”

โกเตียนเร่งเท้าเดินเคาะประตูตามบ้านที่ละหลังตามพี่น้องให้มาหารือกัน หกโมงกว่าหลายคนทยอยขึ้นมาบนศูนย์วัฒนธรรมชาวเลทับตะวัน กว่า 20 คน วงประชุมเล็กๆ เริ่มขึ้น ผู้นำประชุมตั้งคำถามให้ช่วยกันตอบ ว่าทำไมวันนี้เราต้องมาประชุมกันอีกครั้ง ยาย...แย้งบอกว่า “ก็ฉันมีปัญหาแล้วฉันเข้าไปวางอวนในชุมเขี้ยว ไอ้แปะมันมายึดข้าวห่อฉัน หมากพลูของฉันไปหมด และยังไล่ฉันเหมือนหมูเหมือนหมาอีก” ยาย...แย้งขึ้นมาบ้าง “ฉันไปวิดหาแร่ที่ชายหาด มันก็มาไล่ไม่ให้ทำ ไม่ให้กองแร่ ทั้งที่ชายหาดก็ไม่ใช่ของมัน ฉันว่าจะไม่ถอย แต่หมาของมันไม่ยอมฉันเลยต้องหนี” หลายคนอยากเล่าเรื่องที่ตัวเองโดนไล่ บางคนก็โดนยิงปืนชู้ด้วย ทุกคนแย้งกันเล่าบางคนร้องไห้ “ฉันจะกินอะไรเมื่อไม่มีที่ทำกินแล้ว”

ไอ้ แสดงความเห็นในที่ประชุมว่า “ผมว่าสาเหตุจริงๆ ของมันคือเขาต้องการพัฒนาพื้นที่ และเขาจะไม่ให้ใครจอดเรือ แต่ผมเชื่อว่าทะเลแถบนี้ต้องเป็นของพวกเราทุกคน เป็นของคนในแถบนี้ที่จะหากิน ไม่ใช่มีเอกสารแผ่นเดียวไม่เคยใช้ประโยชน์อะไรเลยมาอ้างสิทธิ เราให้รัฐบาลตรวจสอบเอกสารหลายปีแล้วเพื่อให้เอาป่า และทะเลคืนเป็นของ

สาธารณะ เขาก็ไม่ยอมทำกัน ทำไมต้องเป็นหน้าที่เราด้วยผมไม่เข้าใจว่าทำไมภาระอันใหญ่หลวงนี้ถึงตกเป็นของชาวเลอย่างพวกเรา เจ้าหน้าที่รัฐมีตั้งมากมายทำไมมาดูแล เท่าที่ผมได้ข่าวมานะ เราสู้เรื่องที่จะจอดเรือหน้าบ้านหากขณะ เราจะไม่ทะเลให้หากินอีก เพราะจังหวัดเขาเตรียมการประกาศขายทะเลแถบนี้ ตั้งแต่เขาหลักถึงเกาะระ เกาะพระทองเป็นเขตอนุรักษ์ แล้วเรามีทะเลไว้ทำไมเมื่อคนชายฝั่ง ชาวเลอย่างพวกเราไม่ได้หากิน”

ชุมชนเยียวบ้านทับตะวันเป็นพื้นที่ป่าชายเลนตามสภาพที่ทุกคนเห็น เรือประมงขนาดเล็กของชาวเลทับตะวัน และชุมชนใกล้เคียงกว่า 50 ลำจอดเรียงรายกันนานกว่า 2 ชั่วโมงคน มีคลองที่เชื่อมต่อกับทะเล อันตามันเรือสามารถเข้าออกได้ทุกเวลา มีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ ชุมเยียวแห่งนี้ยังเป็นธนาคารของคนจนที่สมบูรณ์ ยามน้ำลดลงบ้ำน้ำอา จะแย่งกันแหงโวยวาย (ปลาหมึกยักษ์) เอาไปทำอาหารมือเย็น หอยดิบเป็นอาหารจานโปรดของคนชายฝั่ง ในชุมมีปลาหลากหลายชนิดวางอวนลงไปเป็นได้อาหารมือนี้แน่นอน ทุกคนใช้ประโยชน์กันมา และกว่า 5 ปีที่ผ่านมามีคนอ้างสิทธิเหนือทะเลสาธารณะของคนแถบนี้ ไล่ไม่ให้จอดเรือ เมื่อ 2 ปีก่อน ฟ้องชาวเลข้อหาบุกรุก แต่ศาลตัดสินยกฟ้อง ตอนนี้เขาเตรียมฟ้องอีก 10 รายเมื่อครบกำหนดตามป้ายประกาศ ชาวเลต้องกลายเป็นผู้ต้องหาบุกรุกทะเล ทั้งที่อยู่กับทะเลมาตลอดนับพันปี

การปฏิรูปประเทศไทย ชาวเลมีทะเลแต่ไม่มีที่ทำกิน ชาวเลที่มีดินแต่ไม่มีที่อยู่อาศัย ชาวเลต้องมีหน้าที่คอยปกป้องดูแลรักษาทรัพยากรสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน แล้วประเทศไทยจะปฏิรูปได้อย่างไร คนมีหน้าที่ที่ควรทำกลับไม่ทำ คนที่ไม่มีหน้าที่กลับต้องทำเกินหน้าที่อย่างชาวเลทับตะวัน

หนักกรรม... หนักคน... หรือหนีชีวิต... ชาวเลราไวย์

คณะกรรมการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองภาคใต้
เครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง

ปัญหาที่ดินรุ่มร่าเข้ามาในชีวิตชาวเลรายอย่างย่ำแย่....ใคร
ยังไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้เลย แต่แล้ววิบากกรรมต้องซ้ำเติมอีกครั้ง
เมื่อมีการประกาศเขตอุทยาน และเขตที่เอกชนอ้างสิทธิครอบครอง ทำให้
เขาเข้าไปทำมาหากินไม่ได้ ใครรุกร้าเข้าไปต้องถูกขู่หาบุงรูก และจับ
สัตว์น้ำในเขตอุทยาน มีความผิดต้องถูกยึดเรือ และเครื่องมือประกอบ
อาชีพที่เป็นเสมือนลมหายใจแห่งวิถีชาวเล หนาชั้นนโยบายรัฐบาลทุก

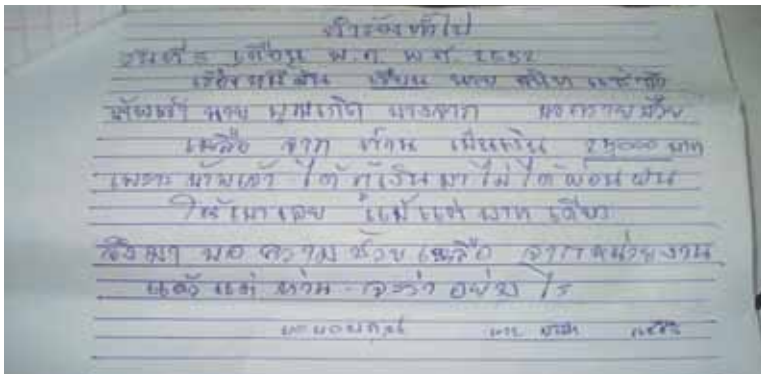
ยุค ยังสนับสนุนเพียงนโยบายการท่องเที่ยว ทำให้ที่ดินมีราคาเพิ่มขึ้น การแย่งชิงที่ดินถึงขั้นทำหั่นเอาชีวิตกันเลยทีเดียว แล้วหนี้สินก็รุมเร้าหนักเมื่อที่หากินเขาน้อยลง แล้วหนักขึ้นอีกคราเมื่อเขาต้องจ่ายค่าไฟเดือนละ 800-1,500 บาท/เดือน และค่าน้ำประปาเดือนละ 500-1,000 บาท/เดือน

จาริกเล่าว่า “พวกเราชาวเลเราไว้อาศัยอยู่ในที่ดินผืนนี้มากกว่า 300 ปี ช่วงเวลาหนึ่งที่มีคนอาศัยอยู่กันเป็นชุมชน มีลูกเต็มบ้านหลานเต็มเมือง แต่แล้วปี 2508 ก็มีการออกโฉนดที่ดินทับที่ดินชาวบ้านครึ่งชุมชน ผ่านมาอีกระยะเวลาหนึ่ง ปี 2516 ก็มีการออกโฉนดเพิ่มอีก แปลงครอบคลุมทั้งชุมชน ก่อนหน้านั้น ปี 2502 พระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงมาเยี่ยมชุมชนเรา พวกเราดีใจมากเลย พวกเราอยู่มาก่อนตั้งนาน เราไม่เคยรู้เลยว่าเอกสารไปเดียวทั้งที่ไม่เคยมาอยู่ในนี้เลย จะถือว่าเป็นเจ้าของ เราเข้าใจว่าคนไทยจะอยู่ที่ไหนก็ได้ เมื่ออยู่แล้วก็น่าจะเป็นเจ้าของที่ดินด้วย”

ปี 2502 ในหลวงเสด็จเยี่ยมชาวเล บ้านราไว

“เรื่องที่ดินนะไม่เท่าไร่หรือ ก็เมื่อคืนวันที่ 2 มิถุนายน นี้เวลาเที่ยงคืน มีเจ้าหน้าที่มาเคาะประตูบ้าน และข่มขู่ให้หาเงินมาจ่ายให้ได้ หากไม่มีเงิน จะยึดของใช้ในบ้านให้หมด” เขาเล่า ผมฟังแล้วสะท้อนใจเขา มีอะไรมากมายนักหรือที่จะยึด อีกคนรีบตะโกนแทรกขึ้น “ตั้งแต่เดือนมกราคมแล้ว พวกกลุ่ม 272 ข่มขู่จะทำร้ายร่างกาย ตี 1 ตี 2 ก็มาเคาะบ้าน พอตกตอนเช้าก็มาอีกว่าจะมายึดของภายในบ้านถ้าหากไม่จ่ายภายใน 1 วัน เขาบอกว่าจะโดนของแข็ง แล้วเขาก็พูดอีกว่าจะโดนปืนใหม่ ฉันทลบแล้วหลบอีกไม่อยากให้เขาเห็นหน้า” หลายคนยกมือแย่งกันอยากจะเล่าให้ฟังเรานั่งฟังกันทั้งวัน ก่อนเลิกมีผู้ชายผิวคล้ำล่ำสันคนหนึ่งเดินเข้ามาหาผม และยื่นอะไรบางอย่างให้ผม ผมเห็นแล้วต้องตะลึง เขาบอกไม่กล้าพูดเขาเขียนว่า “คำร้องทั่วไป วันที่ 2 มิ.ย. 2553 เรื่องหนี้สิน เรียน นาย.....ข้าพเจ้า นาย....บางจาก ขอความช่วยเหลือจากท่าน เป็นเงิน 25,000 บาทเพราะข้าพเจ้าได้กู้เงินมาไม่ได้ผ่อนผันให้เขาเลย แม้แต่บาทเดียว เพราะข้าพเจ้าไม่มีรายได้จากไม่ได้ออกเล จึงมาขอความช่วยเหลือจากหน่วยงาน แล้วแต่ท่านจะว่าอย่างไร”

ประมาณ 20.00 น. เสียงโทรศัพท์ดังขึ้น “ช่วยหน่อยครับพวกเรากำลังถูกกลุ่ม 272 บุก” “มากันเท่าไร” ผมถาม “ยี่สิบได้” “กำลังข่มขู่ว่าจะบุกขึ้นบ้าน และยึดข้าวของ แต่พวกเรารวมตัวกันตั้งไว้นะ” เสียงปลายสายเล่าอย่างเร่งรีบ “แล้วผมจะประสานให้ใจเย็นๆ” ทั้งคืนนั้นผมไม่ได้วางโทรศัพท์ห่างตัวเลย คอยถามข่าว และแจ้งความคืบหน้าตลอด

เช้าผมประสานถามความคืบหน้าในพื้นที่ “เมื่อคืนวุ่นวายมาก พวกเรากลัวมากเลย” แล้วเสียงหนึ่งก็เอ่ยขึ้น “มันมาถึงตะโกนเลยว่า ใครอยากลองอยากเจอ ผมเป็นเจ้าหนี้มาคุยได้ แต่ขณะนั้นตำรวจอยู่ข้างหลังถามว่าพวกคุณเป็นใคร เขาบอกว่าเป็นเจ้าหนี้ ตำรวจเลยจับ ตอนแรกพวกเราเห็นคนเหล่านั้นมาเพิ่มเข้าใจว่าเป็นพวก 272 แต่ตอนหลังมารู้ว่าเป็นตำรวจนอกเครื่องแบบ แต่ก่อนที่ตำรวจจะมานั้น พวก 272 เขาขู่ปาวว่ามีเงินไหม บ้าบอกมันว่าไม่มี มันบอกว่าถ้าไม่มีเงินให้ไปขึ้นรถกะบะจะพาไปกินข้าวต้ม”

ชาวเลราไวย์เป็นกลุ่มคนที่อาศัยในที่ดินชายทะเลราไวย์มาไม่น้อยกว่า 300 ปี ในที่ดิน 20 ไร่ อาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น ถึง 255 ครอบครัว ประชากรมากกว่า 2,000 คน “สิบปีมานี้ปัญหาเรื้อรังเข้ามารอบทิศทาง อุทยานประกาศเขตหน้าบ้าน พวกเราหาकिनยาလာบากเข้าไปก็ไม่ได้ถูกจับและยึดเรือไปหลายคนแล้ว บางคนทนอดไม่ไหวไปหาकिनไกล ต้องดำน้ำลึก 40-50 เมตร หลายคนโดนน้ำหนีบเดินไม่ได้ พอมีไฟฟ้า พวกเราก็อยากใช้ไฟฟ้า ต้องขอพ่วงเขา เราต้องจ่ายค่าไฟแบบเหมาจ่าย หลังละ 800-1,500 บาทต่อครัวเรือน ไม่นานมานี้ ผู้ที่อ้างสิทธิในที่ดินก็ทำกำแพงกันข้างบ้านปิดทางพวกเราไม่ให้ไปที่บ่อน้ำ เราเลยต้องซื้อน้ำใช้กันอีก บ้านหนึ่งเฉลี่ย 700-1,200 บาท/เดือน รายได้ก็ลด รายจ่ายก็เพิ่ม เด็กก็มากขึ้นทุกคนก็ต้องเข้าโรงเรียน รายจ่ายก็มากขึ้นแต่ที่ทำมาหากินลดลงเรื่อยๆ คนจนอย่างพวกเราสังคมก็ไม่เคยเหลียวมอง และดูถูกอยู่แล้วจะมีทางเข้าถึงแหล่งทุนของรัฐได้อย่างไร ทั้งที่ดินก็มีคนอ้างสิทธิ เรื่องที่ดินถูกฟ้องขับไล่อยู่ที่ศาล 9 ราย ยังไม่รู้เลยว่าผู้บุกเบิกอย่างพวกเราจะมีที่ในประเทศไทยที่ใกล้ทะเลให้อยู่อีกหรือเปล่า เขามองว่าเราไม่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ เราไม่ใช่เงินทุนที่จะสร้างโรงแรม รีสอร์ท และเราก็ไม่เคยให้อะไรกับข้าราชการนอกจากสร้างปัญหาให้เขาแก้ เขาว่าเราตลอด” แล้วปัญหาเรื่องที่ดินกลายเป็นเรื่องรองลงทันที เพราะพวกเราเป็นหนี้ ที่จะกลายเป็นหนี้ชีวิต หนี้กรรม ที่ไม่มีวันชดใช้ได้หมดในรุ่นเรา ก็จะใช้หมดได้อย่างไร ก็หนี้ที่ยืมมาเขาก็บดดอกเบี้ยร้อยละ 60 ต่อเดือน ยืมมา 10,000 บาท ต้องจ่ายคืน วันละ 200 บาท ตลอดชีวิต เพราะหากไม่มีเงินต้นคืนคราวเดียวทั้ง 10,000 บาทเจ้าหนี้จะไม่รับ หรือให้ผ่อนต้นได้เลย ตอนนี้หลายคนต้องหนีหน้าเจ้าหนี้ ทำไม่ชีวิตพวกเราต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวงจรนี้อีกนานเท่าไรก็ไม่รู้”

นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไร้ทิศทาง เน้นส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่ชาวเลเราไว้อยู่ที่บุกเบิกเกาะภูเก็ตกำลังจะถูกไล่ที่ ไม่มีน้ำ ไม่มีไฟฟ้าใช้ ต้องตื่นตั้งแต่ตี 4 เพื่อแย่งกันเข้าสวมกลางแจ้งที่ชายหาด ทำอะไรไม่ได้แม้แต่ขุดบ่อน้ำ สร้างห้องน้ำ และกำลังถูกกดขี่ ขูดเลือด เป็นกระสอบทรายให้กับนายทุนหน้าเลือดจากการปล่อยเงินกู้ในระบบ จนทำให้บางรายต้องหนีหนี้จนเด็กไม่ได้ไปโรงเรียนเป็น 10 วัน แล้วจะมีใครในประเทศนี้ที่คนที่เข้าใจวิถีชีวิตคนดั้งเดิมของประเทศนี้ จะมีรัฐบาลไหนที่เห็นใจคนจนกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยอย่างนี้ เราต้องดูแลเขาก่อนที่เราจะไม่มีเขาให้เราได้ดูแลอีกต่อไปเฉกเช่นที่ผ่านมา

ขอสายรุ้งแห่งความหวัง อันเจิดจ้า จากกาชีวิตชาวมอแกน

เตือนใจ (กุญชร ณ อยุธยา) ดีเทคน์

Tuenjai_d@yahoo.com

อีกครั้งที่ดิฉันได้ไปศึกษาข้อมูลเรื่องชาวมอแกน ที่เกาะเหลา จังหวัดระนอง เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2553 ครั้งนี้ได้ประสานกับหลายหน่วยงานจึงได้ไปที่เกาะช้าง และเกาะพยามด้วย โดยวันรุ่งขึ้นคณะกรรมการวิสามัญฯ และ สว.ระนอง ได้ประชุมร่วมกับท่านผู้ว่าราชการจังหวัดระนอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อติดตามการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสิทธิ และสถานะบุคคล ตามมติ ครม. เมื่อ

วันที่ 18 มกราคม 2548 และ พ.ร.บ.สัญชาติกับ พ.ร.บ.การทะเบียนราษฎร ฉบับเพิ่มเติม ซึ่งประกาศใช้เมื่อ พ.ศ.2551 โดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งท่านมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นประธาน ทำให้เห็นทางออกในการแก้ปัญหาที่หมักหมมมาช้านาน ประจวบสายรุ้งที่ทาบทาชีวิตของชาวมอแกนให้มีความหวัง

คณะกรรมการฯ นำโดย สว.ตวง อันทะไชย ประธานฯ เดินทางด้วยเรือเร็วจากท่าเรือ จังหวัดระนอง ไปยังเกาะเหลา ชาวบ้านมารออยู่ที่ชายหาดหน้าหมู่บ้าน โดยนายอำเภอเมืองระนอง นายสมรรถชัย หวังเจริญ ได้ร่วมกับคณะเดินทางไปทั้งสามเกาะ (เกาะเหลา เกาะช้าง เกาะพยาม) และอาสาสมัครมูลนิธิชุมชนไท นายชาญวิทย์ สายวัน (น้องต๊อบ) ได้อำนวยความสะดวกในการประสานงานนัดหมายชาวบ้าน

ปัญหาของชาวมอแกนเกาะเหลา คือ สถานะทางกฎหมาย เกือบทั้งหมดยังไม่ได้สัญชาติไทยต่างๆ ที่เป็นเครือญาติ อยู่เมืองไทยมานานกว่า 30 ปี หรือคนรุ่นใหม่เกิดในเขตไทย เช่นเดียวกับชาวมอแกนที่หมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา แต่ชาวมอแกนที่หมู่เกาะสุรินทร์ ได้สัญชาติไทยไปเกือบครึ่งหนึ่งแล้ว

กลุ่มที่ถูกสำรวจเลขประจำตัว 13 หลัก ขึ้นต้นด้วย 0 แต่ยังไม่ได้รับบัตร จึงมีปัญหาเรื่องสิทธิสุขภาพ หรือสิทธิอื่นๆ

อาชีพของชาวมอแกนเป็นอาชีพที่เสี่ยงต่อชีวิต คือการรับจ้างใส่ระเบิดปลา หรือดำน้ำหาปลิง บางคนถูกระเบิดถึงพิการหรือเสียชีวิต ไม่มีใครดูแลครอบครัวที่อยู่เบื้องหลัง หรือผู้ที่ดำน้ำลิกหาปลิง อาจเป็นปัญหาหุงพิกการ หรือถูก “น้ำหนึบ” จนเป็นอัมพฤกษ์ พิการหรือเสียชีวิตในเวลาต่อมา

การไม่มีผู้นำ ซึ่งเป็นไปตามวัฒนธรรมแห่งความเสมอภาคของชาวมอแกน ทำให้ไม่มีชาวมอแกนเป็นปากเสียงของตนเอง ต้องอาศัยคนนอกพูดแทน กลายเป็นสังคมที่ขาดพลัง ฟังตนเองไม่ได้

เด็ก และชาวบ้าน พยายามฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง โดยการร้องเพลง และเล่นดนตรีให้

คณะกรรมการฯ ได้ชม และได้ฟัง เพื่อแสดงถึงรากเหง้า และความทุกข์อันเนื่องจากปัญหาด้านภาษา สื่อสารไม่เข้าใจกับสังคมภายนอก กลายเป็นปมด้อย ต้องเผชิญกับอคติทางชาติพันธุ์ ที่ฝังรากลึกกว่าชาวเล (เป็นกลุ่มคนเร่ร่อน) โยกย้ายบ่อยครั้ง ละเลยเรื่องอนามัย และความสะอาด (ไม่เฉพาะที่เกาะเหลา) ไม่สนใจการเล่าเรียน อคตินี้มีส่วนทำให้ชาวมอแกน มีสถานะเป็นคนชายขอบ ไร้สิทธิเสียง ส่วนใหญ่หวาดกลัวผู้คนภายนอก โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ รู้สึกด้อยกว่าผู้อื่นในความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

จากเกาะเหลาไปเกาะช้าง ใช้เวลาประมาณ 20 นาที โดยเรือเร็วลำเดิม น้ำทะเลลงจนแห้ง ต้องนั่งเรือเล็กของชาวบ้านลงที่หาด แล้วขึ้นบันไดไปบนศาลาที่ประชุม มองไปเห็นหมู่บ้านซึ่งคริสตจักรระนองจัดซื้อที่ดินและสร้างบ้านให้

ชาวบ้านทั้งหญิง ชาย อุ่มลูกอุมหลานมาร่วมประชุม สังเกตว่ามีประชากรวัยเด็กก่อน 2-3 ขวบ จำนวนมาก ผู้หญิงส่วนใหญ่พาลูกเล็กๆ มาด้วย แสดงว่าอัตราเกิดที่นี่สูงมาก

ดิฉันเดินไปดูชีวิตชาวบ้าน มองเห็นเขาตากอะไรไว้ข้างทางเดินซีเมนต์ เป็นสีดำ ขนาดใหญ่กว่าหัวแม่มือ ได้ความว่าผู้ชายมีอาชีพค้าปลิงเอามาตากแห้ง ขายได้กิโลละเป็นพัน (แต่ก็หายาก เพราะทรัพยากรทางทะเลน้อยลงทุกที)

พ่อเฒ่าซึ่งเป็นผู้นำทางประเพณี มีคนเดียว ซึ่งแก่ก็ถูกระเบิด มือขาด แขนขาดไปข้างหนึ่งแล้ว การสืบทอดประเพณีจึงมีความเสี่ยงที่จะสูญหายในไม่ช้า

สภาพปัญหาชาวมอแกนเกาะช้างเหมือนกับที่เกาะเหลาคือปัญหาสถานะทางกฎหมาย อาชีพที่ไม่มั่นคง ขาดสาธารณูปโภคห้องน้ำห้องส้วม ซึ่งหน่วยงานต่างๆ จัดหาถึงเก็บน้ำฝนไว้แล้ว แต่ยังต้องปรับปรุงด้านสุขอนามัยอีกมาก

เจ้าหน้าที่อำเภอ เป็นห่วงว่า น้ำลงมากหากไปเช้าจะเข้าฝั่งเกาะพยาม ที่หาดเขาควายได้ยาก จึงต้องรีบไป เมื่อถึงหน้าอ่าวเขาควาย ปรากฏว่าน้ำลงลึก ต้องเดินย่ำทรายเข้าไปที่ Buffalo Bay Resort สว. หลายคนไม่ได้เตรียมรองเท้าฟองน้ำมา ต้องเดินเท้าเปล่า ย่ำพื้นทราย ซึ่งไม่ใช่หาดทรายธรรมดา เป็นหาดที่มีหอยเม่นฝังตัวอยู่ ดิฉันคิดว่าตัวเองเดินเท้าเปล่าบ่อยๆ คงจะไม่มีปัญหาเรื่องฝ่าเท้าบาง แต่กลับเป็นว่าถูกชนหอยเม่นตำเท้า จนเจ็บจี๊ดๆ เดินต่อไม่ได้เลย ต้องหยุดอยู่กับที่จนน้องต๊อบจึงสละรองเท้าให้ใส่ เมื่อเห็นเจ้าของรีสอร์ท เอารถอีแต๋นลุยหาดมารับกระเป๋าสัมภาระ จึงขออนั่งรถเข้าฝั่งจะได้ไม่ถูกหอยเม่นตำซ้ำอีก

เมื่อเข้าห้องรับรองของรีสอร์ทแล้ว รู้สึกเพลีย และร้อนผ่าว เพราะนั่งเรือตัวน้ําลม แดดคลื่น มาหลายชั่วโมง จึงขอน้ําสบประตเย็นๆ กินให้ชื่นใจ เรียกพลึงกลับคืนมาได้ จะได้ไปเยี่ยมชาวมอแกนเกาะพยามอีกแห่งหนึ่ง

การแก้ปัญหาหนามหอยเม่นตำฝ่าเท้า คนท้องถิ่นบอกให้เอาฝ่าเท้าถูกับทราย เวลาเดินบนพื้นทราย ให้ถูไปถูมา จะค่อยๆ หายไปเอง เดินจากรีสอร์ท ผ่านคลองซึ่งน้ำแห้ง ผ่านป่าจากเพื่อจะไปบ้านมอแกน ดิฉันเห็นเรือไม้จอดเกยตื้นอยู่ เป็นเรือที่จุได้สัก 30-40 คน ฝีมือประดิษฐ์สวยพอใช้ น้องจ๊อบเล่าว่าเป็นเรือของชาวโรฮิงยา

เมื่อคนมาถึงฝั่งแล้ว ก็กระจัดกระจายกันไปอยู่ ไปหากินตามยถากรรม เรือที่เป็นพาหนะก็จอดทิ้งเลย ซึ่งดิฉันถามกำนันตำบล เกาะพยาม อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ผู้เป็นเจ้าของท้องที่ว่าเรื่อนี้ถือเป็นสาธารณะสมบัติ หรือจะตกเป็นของบุคคลใด กำนันตอบว่าน่าจะเป็นของหลวง ดิฉันฟังแล้วโล่งใจ กลัวว่าจะถูกผู้มีอิทธิพลยึดไปเป็นของส่วนตัว เพราะดูลักษณะเรือแล้วสนนราคาน่าจะเป็นแสนขึ้นไป

หมู่บ้านมอแกนเกาะพยาม ส่วนแรกให้เห็นเป็นห้องแถวชั้นเดียวแบบทั่วๆ ไป ไม่มีเอกลักษณ์ความเป็นมอแกนเหมือนที่หมู่บ้านเกาะสุรินทร์หรือเกาะช้าง นี่คือส่วนที่คริสต์จักรระนองซื้อที่ และสร้างบ้านให้

เมื่อเดินทางผ่านถนนซีเมนต์เข้าไปส่วนใน เห็นกลุ่มบ้านไม้ยกพื้น ฝาसानด้วยไม้ไผ่เป็นลวดลายแบบพื้นบ้าน เห็นชาวมอแกนหลายคนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ยืนคุยกัน กำลังรอจะมาประชุมกับคณะกรรมการฯ

ชาย 2 คนถือเรือจำลองซึ่งทำขายนักท่องเที่ยวเป็นของที่ระลึกเพื่อสร้างรายได้ คนหนึ่งเป็นหนุ่มชุมพราแต่งงานกับสาวมอแกน

ดิฉันขึ้นไปเยี่ยมบ้านหลังหนึ่ง เห็นคุณยายตาบอดอุ้มหลานสาวตัวน้อยอายุไม่ถึงเดือน หนุ่มชุมพรเล่าว่ายายตาบอด เพราะถูกลูกเขยที่อยู่ฝั่งพม่าทุบตีทำร้ายเวลาเมา ทนไม่ไหวจึงหนีมาอยู่กับลูกสาวอีกคนที่เกาะพยาม

แต่เพราะคุณยาย และลูกหลานไม่มีเอกสารกำกับตนไม่มีสัญชาติไทย จึงไม่ได้เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ไม่ได้เบี้ยผู้พิการ ได้เพียงการดูแลเบื้องต้นเวลาโรงพยาบาลมาออกหน่วยเคลื่อนที่

หลานชายของคุณยายเล่นอยู่ใต้ถุนบ้านที่เป็นพื้นทราย เนื้อตัวมอมแมมด้วยดินทรายแต่ดูร่างกายแข็งแรงเพราะธรรมชาติเลือกสรรให้มีชีวิตรอดได้ แกล่กับลูกหมาตัวน้อยอย่างมีความสุข

พี่ชายของหนูคนนี้ขึ้นมาคดข้าวในหม้อกิน แม่ทอดปลาตัวเล็กไว้ มีน้ำพริกกะปิ กับแกงส้มลูกมะม่วงหิมพานต์ดิบ ถ้าแกงสุกแล้วน่าจะอร่อยดี

ในบ้านของชาวมอแกนเกาะพยามเห็นมีทีวี พัดลม เครื่องเสียง นื่องต๊บบแล้วว่า บางครอบครัวมีปัญหาพ่อบ้านกินเหล้าเมา แล้วทุบตีลูกเมียทำลายข้าวของในบ้าน เกิดเหตุเช่นนี้เป็นประจำ

ผู้หญิงที่นี่ก็มีลูกเยอะ เกือบทุกคนอุ้มลูกน้อยไว้กับอก ส่วนใหญ่ทำคลอดกันเองในหมู่บ้าน เพราะสถานีนอนามัย และโรงพยาบาลอยู่ไกล การไม่ได้แจ้งเกิด การไม่สนใจเรียน เป็นปัญหาเหมือนที่อื่น ยังไม่มีเด็กมอแกนคนใดเรียนจบ ป.6 เลย ส่วนใหญ่ออกกลางคันเพราะช่วยพ่อแม่หากิน

เมื่อรวบรวมปัญหาข้อเท็จจริงจากที่ได้เห็นกับตา จากที่ฟังจากชาวบ้าน จากงานวิจัยของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นำโดย **ดร. นฤมล อรุโณทัย** คณะกรรมการฯ จึงสรุปประเด็นคำถามต่อจังหวัดระนอง และขอเสนอแนะ เพื่อการประชุมที่ศาลากลาง จังหวัดระนอง ในเช้าวันที่ 17 มีนาคม 2553

นายวันชาติ พงษ์ชัยชนะ ผู้ว่าราชการจังหวัดระนอง นำคณะข้าราชการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชุมปรึกษาหารือกับคณะกรรมการธิการฯ ซึ่งได้แนวทางการแก้ปัญหาที่เป็นความหวัง สรุปลงได้ดังนี้

1. ด้านสถานะบุคคล ควรเร่งรัดการสำรวจ และพิจารณาให้สถานะที่เหมาะสม ทั้งการลงรายการสัญชาติไทยแก่คนไทยดั้งเดิม ตามมาตราที่ 23 พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2551 การทำบัตรประจำตัวบุคคลผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียน และการสำรวจคนตกหล่นโดยการตั้งคณะทำงานที่ประกอบด้วยผู้รู้จากประชาสังคมส่วนต่างๆ และควรให้เจ้าหน้าที่ทะเบียนที่มีความเชี่ยวชาญได้ทำงานต่อเนื่องโดยไม่ถูกโยกย้ายบ่อยๆ

2. ด้านการศึกษา ควรส่งเสริมการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต โดยจัดครูเข้าไปสอนในชุมชน เพื่อแก้ปัญหาเด็กมาโรงเรียนไม่สะดวก เพราะเดินทางยาก

3. ด้านการสาธารณสุข ควรให้ความรู้ด้านสุขอนามัยแก่ชุมชน ดูแลแม่ และเด็กตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์จนถึงปฐมวัย เพื่อลดความเสี่ยงต่อการตายของแม่ และเด็ก

4. ด้านศักยภาพชุมชน ควรส่งเสริมให้ชาวมอแกนมีผู้นำชุมชนของตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยคนนอกเป็นตัวกลาง เน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน โดยร่วมกับหน่วยงานราชการ องค์กรภาคประชาสังคม และนักวิชาการที่เข้ามาศึกษาวิจัยอย่างลึกซึ้ง

5. ส่งเสริมเขตวัฒนธรรมพิเศษใน 6 จังหวัดแห่งทะเลอันดามัน เพื่อให้ชาวมอแกนพ้นจากการบีบคั้นของนโยบายภาครัฐ และการรุกรานของนายทุน อันทำให้ชาวมอแกนขาดความมั่นคงในที่

อยู่อาศัย การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ การสืบทอดภูมิปัญญา
ท่ามกลางกระแสทุนนิยม ซึ่งทำให้ชาวมอแกนถูกเอาเปรียบ กลายเป็น
คนขายขบที่ด้อยอำนาจ

ขอให้ข้อเสนอนี้ได้จุดประกายดังสายรุ้งที่ชุบชีวิตให้ชาวมอแกนได้
มีอำนาจต่อรอง มีศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง
โดยเร็ว

วิถีชีวิตมอแกน ความงามท่ามกลางโลกทุนนิยม

เตือนใจ (กุญชร ณ อยุธยา) ดีเทคนั

Tuenjai_d@yahoo.com

เรื่องราวของชาวเล ซึ่งเป็นออกเป็น 3 กลุ่ม คือ มอแกน มอกลาน
อูรักราไวย์ ปรากฏต่อสื่อสาธารณะมากขึ้น หลังจากเกิดเหตุการณ์ สึนามิ
เมื่อ 26 ธันวาคม 2547 เพราะนอกจากสึนามิ จะทำลายชุมชนของเขา
แล้ว นายทุน และกฎหมายของรัฐก็ได้ซ้ำเติมชีวิตของพวกเขาอีกระลอก
หนึ่งด้วย

ดิฉันได้รู้จักชาวเลครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.2541 โดย **ดร.นฤมล อรุโณทัย** ผู้อำนวยการโครงการนำร่องอันดามัน สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เชิญดิฉันไปศึกษาวิถีชีวิตชุมชนชาวมอแกนในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา ซึ่งดิฉันได้เรียนรู้ว่าชาวมอแกนนั้น มีวิถีชีวิตผูกพันกับทะเล เป็นอยู่อย่างเรียบง่ายที่สุด มีแค่เรือ 1 ลำ กับกระท่อมเล็กๆ ริมทะเล และข้าวของเครื่องใช้เท่าที่จำเป็นต่อชีวิตจริงๆ ยิ่งกว่าพี่น้องชาติพันธุ์บนดอยที่ดิฉันคุ้นเคยเสียอีก

ในช่วงที่เป็นสมาชิกวุฒิสภา (สว.) และสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ได้รับข้อร้องเรียนเรื่องชาวมอแกน และอูรักราวัย์ ถูกนายทุนร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐใช้ข้อกฎหมายออกเอกสารสิทธิบนที่ดินที่เขาอยู่มาหลายชั่วคน ทั้งที่พังงา และภูเก็ต ผลักดันให้อพยพไปหาที่อยู่ใหม่ เรื่องยังแก้ไม่ตกมาจนถึงปัจจุบันนี้

คณะกรรมการการต่างประเทศ วุฒิสภา ได้ตั้ง**คณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาปัญหาชนกลุ่มน้อย และกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย** โดย สว.พิเชต สุนทรพิพิธ เป็นประธาน ได้ลงพื้นที่ศึกษาปัญหาของชาว (มอแกน) อูรักราวัย์ ที่หาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ที่บ้านทับตะวัน จังหวัดพังงา เมื่อวันที่18-19 มีนาคม 2552

“ชาวเล มอแกน และอูรักราวัย์ มีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปมาก เนื่องจากตั้งหลักแหล่งถาวรมากขึ้น และติดต่อกับคนไทยท้องถิ่นมากขึ้น เด็กๆ ได้รับการศึกษาภาคบังคับ และคนส่วนใหญ่ในชุมชนได้รับสัญชาติไทย เราจึงมักเรียกชาวเลทั้งสองกลุ่มนี้ว่า

“ไทยใหม่”

ชาวเลกลุ่มที่ยังรักษาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไว้มากที่สุด คือ กลุ่มมอแกน ซึ่งในประเทศไทยเราจะพบชาวมอแกนที่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา เกาะเหลา เกาะพยาม และเกาะสินไห จังหวัดระนอง”

ไปหมู่เกาะสุรินทร์ครั้งนี้ ได้ข้อมูลครบจากทุกฝ่าย ทั้งท่านนายอำเภอกระบือ จังหวัดพังงา คือ นายสุรัตน์ อัครวิโรจน์กุล ผู้ช่วยสาธารณสุข อำเภอกระบือ นายสมภพ ปู่ทอง หัวหน้าอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ และผู้ช่วยคณบดีกวีจักษ์จากสถาบันวิจัยสังคม จุฬาฯ นำโดย ดร.นฤมล อรุโณทัย และครูธีรยุทธ กับครูโจ จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดพังงา

คณะกรรมการฯ มาลงเรือ Speed Boat ที่ท่าเรือ อำเภอกระบือ ใช้เวลาชั่วโมงกว่าก็มาถึงสำนักงานอุทยานฯ เข้าที่พักแล้วก็ลงเรือไปหมู่บ้านมอแกนที่อ่าวบอนใหญ่

ดิฉันปรึกษา ดร.นฤมล ขอม้าพักที่ศูนย์วัฒนธรรมมอแกนในหมู่บ้านกับคณบดีกวีจักษ์ ซึ่งต้องได้รับอนุญาตจากหัวหน้าอุทยานก่อนทุกครั้ง

ดร.นฤมล และคุณครูธีรยุทธ กรุณาพาเดินเยี่ยมหมู่บ้าน ตั้งแต่หัวหมู่บ้านจนถึงท้ายหมู่บ้าน และไปเยี่ยมโรงเรียนด้วย ได้ทราบว่าสมเด็จพระเทพฯ ได้เสด็จเยี่ยมชาวมอแกน และ

พระราชทานความช่วยเหลือด้านการศึกษา สาธารณสุข ผ่านมูลนิธิชัยพัฒนา นับเป็นพระกรุณาธิคุณด้วยสายพระเนตรที่ยาวไกลยิ่งนัก

คณะกรรมการธิการฯ ตั้งข้อสังเกตว่าชาวมอแกนรับอิทธิพลการบริโภคแบบชาวเมือง จึงมีปัญหาขยะ ปัญหาเด็กเกิดจำนวนมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อ คือ ต้องแยกครอบครัว สร้างบ้านใหม่เพิ่มขึ้น ในขณะที่พื้นที่ชายหาดมีจำกัด ชุมชนจะขยายไปในแนวใด

อาชีพหลักของชาวมอแกนคือ การเป็นลูกจ้างของอุทยาน ในฤดูท่องเที่ยวปีละ 6 เดือน ราวเดือนพฤศจิกายน ถึงเมษายน แต่ฤดูมรสุมอุทยานปิดเกาะ นักท่องเที่ยวมาไม่ได้ ชาวบ้านจึงขาดรายได้

ชาวมอแกนจำนวน 236 คน เป็นผู้ใหญ่ 120 คน (ชาย 49 หญิง 71) เด็ก 116 คน (ชาย 63 หญิง 53) มีสัญชาติไทยแล้ว 30 คน ซึ่งท่านนายอำเภอกระบือ จะจัดอำเภอเคลื่อนที่มาที่เกาะในวันที่ 24 มีนาคม 2552 เพื่อดูแลแก้ไขปัญหาต่างๆ ทั้งเรื่องสัญชาติ สุขภาพ การศึกษา และเรื่องอื่นๆ

คณะกรรมการธิการฯ เสนอว่าความมั่นคงเรื่องที่อยู่อาศัยเป็นประเด็นสำคัญที่อยู่ของชาวมอแกน หากในอนาคตรัฐบาลเน้นเรื่องการท่องเที่ยวเป็นหลัก ชาวมอแกนจะอยู่อย่างไร จึงควรเสนอให้เป็นนโยบายที่ชัดเจนของกรมอุทยานแห่งชาติฯ โดยไม่ขึ้นกับตัวบุคคลไม่ว่าใครจะเป็นหัวหน้าอุทยานฯ หรืออธิบดีฯ ต้องยึดนโยบายเดียวกัน

การมีส่วนร่วมของชาวมอแกนในการกำหนดกฎเกณฑ์กติกาในการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับหลักการของอุทยาน โดยอยู่อย่างเคารพธรรมชาติ จะทำให้อุทยาน และชาวมอแกนอยู่ร่วมกันได้โดยไม่ขัดแย้ง

ปัจจุบันชาวมอแกนใช้เครื่องปั่นไฟ จึงมีทีวี และจานดาวเทียมเพิ่มขึ้น มีร้านค้าเกิดขึ้นหลายร้าน ความต้องการใช้เงินจึงเพิ่มขึ้นควบคู่กับปริมาณขยะ ซึ่งถ้าไม่เร่งจัดระบบการจัดการขยะที่ดี จะเป็นปัญหาที่ลูกหลานต่อไป

“โครงการมอแกนพาเที่ยว” จึงเกิดขึ้นเพื่อสร้างศักยภาพของ
ของชุมชนในการสืบทอดภูมิปัญญาเกี่ยวกับวิถีชีวิต ทรัพยากรในป่า และ
ทะเล เผยแพร่สู่สังคมภายนอก และสร้างรายได้ในฤดูท่องเที่ยว

คณะกรรมการฯ ได้ร่วมกิจกรรมชมศาลาaniทรรศการมอแกน
และเดินเที่ยวชมหมู่บ้านอ่าวบอนใหญ่กับกิจกรรมเส้นทางศึกษา
ธรรมชาติผ่านป่าที่ร่มรื่น ทำความรู้จักกับพันธุ์ไม้ที่มอแกนใช้ทำบ้าน ทำ
เรือ และอาหาร ซึ่งไค้ชาวมอแกนนำชมด้วยความภาคภูมิใจ

โชคิที่ติฉินได้นอนในหมู่บ้านมอแกน จึงได้เห็นชีวิตสงบสุขยาม
เย็นที่ผู้ใหญ่หลายคนมาบรรเลงเพลงพื้นเมืองด้วยกลอง ในขณะที่เด็ก
หญิง ชาย นั้สืบคน ถูกสอนให้รำร่าประกอบบทเพลง ซึ่งมีเนื้อหา
สอนให้เข้าใจธรรมชาติแห่งท้องทะเล

ดร.นฤมล นั่งบนพื้นทราย ฟังเพลงแล้วจดบันทึกเนื้อหาของเพลง
ลงสมุด ในขณะที่น้องปลาเดช ณ ป้อมเพชร บันทึกวีดีโอ เป็นภาพที่ติฉิน
ชื่นชมอยู่ในใจ

11 ปีเต็มที่ ดร.นฤมล นำคณะนักวิจัยลงศึกษาชีวิตชาวมอแกนเป็นประจำทุกเดือน จนรู้จักชาวมอแกนแทบทุกคน รู้ภาษา วัฒนธรรม อย่างดี จึงมีข้อมูลประชากร วิถีชีวิต ภูมิปัญญาทุกด้าน พร้อมข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เป็นหนังสือหลายเล่ม ที่หนักแน่นด้วยวิชาการ แต่อ่านง่าย มีภาพประกอบงดงาม ด้วยการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องของ UNDP, UNESCO

การนำชมปะการังยามเช้า โดย “เงย” หนุ่มชาวมอแกน กับ “นก” นักวิจัยซึ่งดิฉันรู้สึกคุ้นเคยเสมือนญาติ ทำให้ดิฉันประทับใจยิ่งนัก อยากให้ “มอแกนนำเที่ยว” ได้นำความรักธรรมชาติแห่งท้องทะเลมาสู่นักท่องเที่ยวทั้งหลาย ให้ได้ร่วมกันอนุรักษ์ทะเลอันดามันให้บริสุทธิ์ดังงามตลอดไป

ผู้บุกเบิก

ทวดสอนปู่ ทำไร่ไปจมนปลา

นั่นโตะห่มอทำพิธีที่กลางลาน
เรือปลาจึก ร่องแฉ่ง ร้องปล่องเสียง

อุรักราไว้อย มอแกน มอแกลนไทย
สำเภาจีน ฝรั่งแขก เพิ่งเทียบท่า
สามร้อยปี ที่ย้า ในบทความ
นโยบายรัฐพัฒนาสมัยใหม่

หวังเพียงเพิ่ม จิตพิถี เงินเต็มคลัง
โรงแรมจึง ตั้งตระหง่า ทับสุสาน
นายทุนถือโฉนดฉ้อมาแสดง
มีทะเล ไม่มี ที่ทำกิน

ชะตากรรม ชาวเล ประเทศไทย
จากวิถี การกินอยู่ ที่เรียบง่าย
จากอดีต ผู้บุกเบิก อันดามัน
จกคืนสิทธิ วิถี วัฒนธรรม

ให้คุณค่า การบุกเบิก แทนบุกรุก

ย่าสอนป้า หัดแม่ เฝ้าแลบ้าน

อาบนํ้ามนต์ ลูกหลานให้ผ่านภัย
กาหย่งเคียงคู่เต้นเล่นพริ้วไหว

บุกเบิกให้ อันดามัน สง่างาม
บันทึกว่า มีบ้านเรือน ของชาวน้ำ
มีชาวน้ำ ชาวเลที่ บูเก๊ะหรือเซลัง
ท่องเที่ยวไทย รุกคืบ อย่างบ้าคลั่ง

ไก่อฝรั่ง จีนเกาหลี ที่จ่ายแพง
อุทยาน ดักจับได้ ทุกเกาะแก่ง
ห้องแพ่งฟ้องอาญาผิดที่ดิน
มีแผ่นดิน ไม่มี ที่อยู่อาศัย

แขวนอยู่บน เส้นด้าย ที่เปราะบาง
ไม่มั่งได้ หวังเมื่อตาย มีที่ฝัง
เขาก็ปล้น กลายเป็น ผู้บุกรุก
คืนความงาม เรียบง่าย คืนความสุข

ก้าวสู่ยุค จี เอ็น เอช ประเทศไทย

จำนงค์ จิตรนิรัตน์

ได้มะขามเฒ่า ราไว้อย

6 พ.ย. 55

